

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

FIZIKOS VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Įgyvendinimo rekomendacijas parengė:

Dr. Aušra Kynienė, Rigonda Skorulskienė, Algirda Surblienė, dr. Jelena Tamulienė, Daiva Vaitkienė, Ona Vaščenkienė.

Turinys

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos	2
III gimnazijos klasė	2
IV gimnazijos klasė	10
2. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai	16
III gimnazijos klasė	19
IV gimnazijos klasė	44
3. Skaitmeninės mokymo priemonės, skirtos BP įgyvendinti	64
III gimnazijos klasė	65
IV gimnazijos klasė	69
4. Literatūros ir šaltinių sąrašas.....	72
III gimnazijos klasė	72
IV gimnazijos klasė	77
5. Užduočių ar mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai	83
III gimnazijos klasė	83
Gamtos mokslų prigimties ir raidos pažinimas (A).....	83
Gamtamokslinis komunikavimas (B)	83
Gamtamokslinis tyrinėjimas (C).....	86
Gamtos objektų ir reiškinių pažinimas (D).....	86
Problemų sprendimas ir refleksija (E)	88
Žmogaus ir aplinkos dermės pažinimas (F).....	89
IV gimnazijos klasė	90
Gamtos mokslų prigimties ir raidos pažinimas (A).....	90
Gamtamokslinis komunikavimas (B)	91
Gamtamokslinis tyrinėjimas (C).....	91
Gamtos objektų ir reiškinių pažinimas (D).....	92
Problemų sprendimas ir refleksija (E)	93
Žmogaus ir aplinkos dermės pažinimas (F).....	96

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos

Šiame skyrelyje aptariami metodai ir būdai, kaip mokyti dalyko naują turinį, įtrauktą į atnaujintą fizikos bendrąją programą (toliau BP).

Siekiant susieti pateikiamas mokymo(si) turinio įgyvendinimo rekomendacijas su BP, nurodomas atitinkamas BP mokymo(si) turinio skyriaus ir temos numeris.

Nauja informacija pateikiama siejant su realiais kontekstais, mokomasi įvairiose aplinkose, ieškoma mokymosi turinio sąsajų su sociokultūriniu gyvenimu, atsižvelgiama į gyvenamosios aplinkos (regiono, miesto, mokyklos) ypatumus.

Planuojant mokymosi veiklas reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį į individualius mokinių poreikius, gebėjimus ir galimybes, kilus mokymosi sunkumams, laiku suteikti reikiamą pagalbą, siekti sudominti mokinius, skatinti juos aktyviai veikti, spręsti problemas, dalintis savo žinojimu. Svarbu, kad ugdymo procese būtų naudojamos įvairios mokymosi priemonės ir skaitmeninės technologijos, ieškoma ryšių ir siekiama integralumo su kitų mokomųjų dalykų mokymosi medžiaga, užtikrinama mokymosi medžiagos ir metodų dermė, remiamasi jau turimomis mokinių žiniomis ir ankstesnėse klasėse įgytais gebėjimais, įtvirtinamos įgytos pozityvios mokymosi patirtys ir ankstesnėse klasėse įgytais gebėjimais, įtvirtinamos įgytos pozityvios mokymosi patirtys.

Pastaba: visos šiame skyriuje pateikiamos nuorodos žiūrėtos 2024-08-20.

III gimnazijos klasė

30.1. Fizikos mokslo kalba ir pažinimo metodai.

30.1.1. Fizikos mokslo raida.

Siūloma veikla – darbas grupėse: informacijos paieška ir fizikos mokslo laiko skalės braižymas. Pradžioje prisimenama septintoje klasėje išanalizuotą teleskopo vystymosi raidą ir keliamas klausimas – kaip formavosi fizika? Kaip ji paveikė visuomenę? Kokia Lietuvos fizikos istorija. Mokiniai atsiskaitymui gali pateikti vieną istorinę laiko skalę ([History & discoveries | University of California, Berkeley](#)) / medį nuo pasaulio pirminio elemento idėjos (Talis) iki juodųjų bedugnių nuotraukos ir Nobelio premijos. Informacijos mokiniai ieško internete, pvz., [Decades And Discoveries: Defining The Eras Of Physics History \(forbes.com\)](#), [Physics - PraxiLabs](#), [\(61\) The History of Physics and Its Applications - YouTube](#) galima atlikti po analizės fizikos istorijos žaidimą [Teaching Guides on Women and Minorities | American Institute of Physics \(aip.org\)](#). Atskirose šakose surasti svarbius Lietuvos fizikos veikėjus ir jų atradimus: [fizikos-istorija.pdf \(vu.lt\)](#), [fizika Lietuvoje - Visuotinė lietuvių enciklopedija \(vle.lt\)](#). Pateikiami darnaus vystymosi teiginiai ([Darnus vystymasis ir Lietuva - Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija \(lr.lt\)](#)). Kaip fizika gali prisidėti prie darnaus vystymosi uždavinių įgyvendinimo? Mokslo istorinė laiko skalė turėtų baigtis aktualiais šiuo metu pasauliui gvildenamais klausimais ir fizikos mokslo ateities perspektyvomis darniam vystymuisi.

30.1.2. Pažinimo metodai ir kalba.

Siūlomas darbas grupėse analizuojant informacijos šaltinius ir pateikiant panašumų ir skirtumų lenteles tarp: stebėjimo ir eksperimento ([Difference Between Observational Study and Experiments | Difference Between. Worked example identifying experiment \(video\) | Khan Academy, Observational vs Experimental Study - Statistical Analysis | Towards Data Science](#)), laboratorinio darbo ir tyrimo ([What is the difference between teaching lab and research lab? - Quora, Fizikos VBE vertinimas](#)), teorinio ir eksperimentinio tyrimo ([Physics fight: Theoretical or experimental? - Futurity, \(61\) What is the difference between theoretical and experimental physics? - YouTube](#)).

Savo palyginimus mokiniai gali iliustruoti žemesniame konkreciuose atliktais eksperimentais. Remiantis fizikos VBE vertinime pateiktais tiriamųjų darbų vertinimo kriterijais ir prisimenant dešimtoje klasėje atliktą svyravimų periodo priklausomybės nuo siūlo ilgio tyrimą, pakartojami mokslinio tyrimo etapai ir aptariami reikalavimai tiriamajai veiklai. Sąvokų aptarimą galima organizuoti kaip sąvokų ir jų paaiškinimų sujungimo pratimą. Pakartojant tyrimą akcentuojami tiriamųjų ir laboratorinių darbų aprašų vertinimo kriterijai remiantis brandos darbo vertinimo kriterijais. Matematinės svyravimų tyrimas tinka ir modeliams bei jų ribotumui

aptarti. Daugiau ir plačiau apie mokslinius tyrimus galima sužinoti R. Karazijos knygoje „Fizikos metodologija ir filosofija“ ([Maketas.p65 \(vu.lt\)](#))

30.1.3. Matavimai ir skaičiavimai fizikoje.

Prisimenamas fizikinių dydžių žymėjimas. Aptariami pagrindinių SI matavimo vienetų šiuolaikiniai apibrėžimai ir išvestinių fizikinių dydžių vienetų ryšys su pagrindiniais SI vienetais (<https://www.nist.gov/pml/weights-and-measures/metric-si/si-units>), nurodant svarbą žmonijai naudoti vieningą mokslo kalbą. Galimas darbas grupėse analizuojant šaltinius: [Essentials of the SI: Base & derived units \(nist.gov\)](#), (61) [IB Physics:SI Units - YouTube](#). Prisimenant dalinių ir kartotinių fizikinių dydžių vienetų naudojamų moksle [Introduction to scientific notation \(video\) | Khan Academy](#), (61) [IB Physics: Physics and Physical Measurement - YouTube](#) pravartu peržvelgti fizikoje atliekamų matavimų skalę: [Scale of the Universe 2 \(htwins.net\)](#). Prisimenama ir aptariama, kaip siejasi fizikinių dydžių dimensijos, mokomasi atlikti veiksmus su matavimo vienetais: (61) [IB Physics: Unit Conversions & Dimensional Analysis - YouTube](#). Šioje dalyje kartu aiškinamasi apskaičiuotų fizikinių dydžių apvalinimo taisyklės, prisimenama fizikinių dydžių eilės samprata. Prisimenami pagrindiniai veiksmi su standartine skaičiaus išraiška. Aiškinamas matavimo tikslumo įvertinimas ir tikslumo įtaka gautiems rezultatams kartu atliekant veiksmus ir rodant ryšį tarp matavimo vienetų. Daugiau apie vienetus ir skaičius: [Lecture 1: Units, Dimensions and Scaling Arguments, Significant Figures Calculator and Counter \(sigfigscalculator.com\)](#) Mokomasi fizikinių dydžių ir matavimo vienetų rašymo taisyklių tekstiname redaktoriuje [Rašto darbai. Ką būtina žinoti rengiant tiksliųjų mokslų rašto darbą. Mokomoji knyga \(vu.lt\)](#).

Aptariant ir prisimenant, kurie fizikiniai dydžiai yra vektoriniai ir ką galima išsiaiškinti bei apskaičiuoti atliekant veiksmus su vektoriais. Rekomenduojama peržiūrėti vaizdo įrašą: (61) [High School Physics: Vectors and Scalars - YouTube](#), vektorių užrašymas (61) [IB Physics: Polar and Component Forms of Vectors - YouTube](#), (61) [IB Physics: Vector Addition Using Components - YouTube](#), (61) [IB Physics: Vector Subtraction - YouTube](#). Po vaizdo įrašų peržiūros pasinaudojus simuliacija [Vector Addition \(colorado.edu\)](#) atliekamos užduotys su vektoriais, pildomi darbo lapai ir daroma trumpa santrauka, kuri bus naudojama tolesnėse pamokose.

Parengiamos matematinės svyruoklės periodo priklausomybės nuo siūlo ilgio tyrimui reikalingos priemonės ir dar padedama kitų laboratorinių matavimo priemonių, kompiuteris su Microsoft Office skaičiuoklės programa. Peržiūrėjus vaizdo įrašą (61) [11.1 State uncertainties as absolute and percentage uncertainties \[SL IB Chemistry\] - YouTube](#), prisimenamos absoliutinės ir santykinės fizikinių dydžių paklaidos, mokiniai savo užrašuose susirašo ant stalo padėtų priemonių absoliutines matavimo paklaidas. Apibendrinimui gali būti peržiūrimas (arba pasiūloma mokiniams jį peržiūrėti namuose prieš pamoką) ir aptariamas vaizdo įrašas (61) [IB Physics: Recording Uncertainties - YouTube](#). Aptariamas ir mokomasi įvertinti daugelio matavimų tikslumą, įskaitant ir reakcijos laiką atliekant periodo priklausomybės nuo siūlo ilgio tyrimą ir mokomasi skaičiuoti absoliutines ir santykinės paklaidas: (61) [11.1 State uncertainties as absolute and percentage uncertainties \[SL IB Chemistry\] - YouTube](#), (61) [A Level Practical Endorsement - Percentage Uncertainty for Multiple Readings - YouTube](#). Aptiriamos galimos atsitiktinės ir sisteminės paklaidos [Random vs. Systematic Error \(umd.edu\)](#). Atlikus tyrimą skaičiuoklėje brėžiamas grafikas ir mokomasi atlikti fizikinių dydžių priklausomybių grafinę analizę, įvertinant ir vaizduojant paklaidas. Mokomasi grafiškai pavaizduoti fizikinių dydžių priklausomybę: (61) [IB Physics: Linearization - YouTube](#), (61) [IB Physics: Determining Uncertainty in slope and Y intercept - YouTube](#), . Pabaigai galima peržiūrėti vaizdo įrašą ir išsiaiškinti, kas jame daroma kitaip nei mes mokėmės: (61) [Physics Pre-lab Lecture: Measurements - YouTube](#).

30.2 Judėjimas ir jėgos

30.2.1. Judėjimas

6 klasėje apibūdinamas judėjimas, apibrėžiama trajektorija, kelias, atskaitos kūnas, atskaitos sistema, greitis, pagreitis, skaičiuojamas tiesiai ir tolygiai judančio kūno greitis, kelias, laikas; matuojamas kelias, laikas, greitis, braižomi tolyginio judėjimo kelio priklausomybės nuo laiko ir tolygiai kintamo judėjimo greičio priklausomybės nuo laiko grafikai. 9 klasėje apibrėžiamas poslinkis, mokomasi užrašyti ir nagrinėti tolyginio bei netolyginio judėjimo koordinatės ir greičio lygtis. Braižomi ir nagrinėjami tiesiaieigio tolygiai kintamo

judėjimo greičio, pagreičio, kelio ir koordinatės priklausomybės nuo laiko grafikai. Nagrinėjamas kreivaeigio judėjimo linijinis ir kampinis greitis, įcentrinis pagreitis, periodas, dažnis, jų matavimo vienetai

11 klasėje remiantis kasdieniais pavyzdžiais (mašinos judėjimas, skruzdžių judėjimas) apibrėžiamas materialusis taškas bei kokiomis sąlygomis kūnas gali būti juo laikomas. Aiškinant kaip galima nustatyti momentinį greitį, parodoma, kad kai laiko pokytis yra labai mažas, artėjantis į nulį dydis, momentinis greitis yra poslinkio ir laiko pokyčio santykio riba ir skaičiuojamas kaip poslinkio išvestinė. Analogiškai paaiškinama, kad pagreitis yra greičio išvestinė arba antra poslinkio išvestinė pagal laiką.

Mokomasi iš koordinatės lygties gauti greičio ir pagreičio lygtis, brėžiami ir analizuojami greičio, pagreičio, poslinkio ir koordinatės priklausomybės nuo laiko grafikai. Akcentuojama, kad greičio grafiko ir laiko ašies apriboto ploto dydis yra lygus poslinkiui, o pagreičio grafiko ir laiko ašies apriboto ploto dydis yra lygus greičio pokyčiui.

Naudojantis simuliacija nagrinėjama, kuo skiriasi skirtingai judančių kūnų judėjimo, greičio ir pagreičio grafikai: https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_pohyb&l=en

Nagrinėjant judėjimą pasirinkti pavyzdžiai (loveliu riedantis kamuoliukas, krentantis daiktas, tiesia trajektorija judantis mokinyš, gatve pravažiuojanti mašina) gali būti filmuojami ir iš nufilmuoto judėjimo surenkami duomenys judėjimo grafikui nubraižyti. Tada mokomasi iš koordinatės kitimo duomenų gauti, greičio ir pagreičio kitimo duomenis. Duomenims apdoroti ir grafikams braižyti naudojama MS Excel programą ar kitą skaičiuoklę.

Judėjimo pavyzdžiai bei judėjimo dėsniumai gali būti nagrinėjami naudojantis dinamine sistema pvz., <https://www.vernier.com/product/dynamics-cart-and-track-system-with-go-direct-sensor-cart/>

Pademonstruojamas iš tam tikro aukščio horizontaliai mesto kūno arba kampu į horizontą mesto kūno judėjimas. Mokiniai matydami judėjimo trajektoriją bando nusakyti jos formą atitinkančią matematinę funkciją. Akcentuojama, kad tokio judėjimo koordinatės ir greičio kitimas horizontalia ir vertikalia kryptimi vyksta nepriklausomai vienas nuo kito. Tokio judėjimo nagrinėjimą galima išskaidyti ir nagrinėti horizontalios ir vertikalios ašies atžvilgiu: horizontalios ašies atžvilgiu judėjimas yra tolyginis, o vertikalios ašies atžvilgiu – tolygiai kintamas, kurio pagreitis yra laisvojo kritimo pagreitis.

Judėjimo reliatyvumą galima pademonstruoti nagrinėjant kasdienius buitinius pavyzdžius, pasirenkant vis kitą atskaitos kūną, arba naudojantis simuliacija:

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_kolo&l=en

Mokomasi rasti reliatyviuosius poslinkį ir judėjimo greitį naudojantis šiomis išraiškomis:

$$\vec{s}_n = \vec{s}_v + \vec{v}t$$

čia \vec{s}_n – poslinkis nejudančios atskaitos sistemos atžvilgiu, \vec{s}_v – poslinkis judančios atskaitos sistemos atžvilgiu, \vec{v} – judančios atskaitos sistemos judėjimo greitis;

$\vec{v}_n = \vec{v}_v + \vec{v}$, čia \vec{v}_n – kūno greitis nejudančios atskaitos sistemos atžvilgiu, \vec{v}_v – kūno greitis judančios atskaitos sistemos atžvilgiu, \vec{v} – judančios atskaitos sistemos judėjimo greitis.

Naudojantis kompiuterine simuliacija ir / ar valdoma kūno svaidykle nagrinėjamas kūno mesto kampu į horizontą judėjimas. Nustatoma, kokiu kampu mestas kūnas nuskrieja toliausiai horizontalia ašimi. Žinant pradinį greitį bei jo sudaroma kampą su viena iš ašių mokomasi išsivesti formules, kuriomis būtų apskaičiuotas pakilimo aukštis, lėkio nuotolis ir lėkio trukmė.

Kūno mesto kampu į horizontą simuliacija:

[Projectile Motion, https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=gp_vrh_sikmy&l=en](https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=gp_vrh_sikmy&l=en)

30.2.2. Jėgos

6 klasėje išsiaiškinama, kad jėga yra vieno kūno poveikis kitam, veikiant jėgai, kūnas keičia judėjimo greitį – kryptį ir didumą, aptariama, kad jėgą galima išmatuoti, apibrėžiama tamprumo jėga, įvedamas jėgos matavimo vienetas niutonas (N), mokomasi matuoti jėgas dinamometru ir jutikliais. Apibūdinamos gravitacijos ir sunkio sąvokos, įvedant trinties sąvoką nagrinėjamos buitinės situacijos, aiškinamasi, nuo ko priklauso trintis. 9 klasėje jėga jau nagrinėjama, kaip vektorinis dydis. Apibūdinamos gravitacijos (sunkio), tamprumo, svorio, trinties jėgos nurodant jų atsiradimo priežastis ir prigimtį. Sprendžiami sudėtingesni uždaviniai. Nagrinėjami ir taikomi Niutono dėsniai uždaviniams spręsti bei reiškiniams aiškinti.

III gimnazijos klasėje jėgų nagrinėjimas pradamas nuo jėgos apibrėžimo prisiminimo. Pabrėžiama, kad jėga yra vektorinis dydis, akcentuojami jėgos grafinio vaizdavimo ypatumai. Nagrinėjant simuliacijas (pvz., <https://interactives.ck12.org/simulations/physics/horse-and-cart/app/index.html?screen=sandbox&lang=en&referrer=ck12Launcher&backUrl=https://interactives.ck12.org/simulations/physics.html>) prisimenama, kad jėgų atstojamoji yra visų kūną veikiančių jėgų bendras poveikis, t. y. vektorinė visų jėgų suma:

$$\vec{F} = \vec{F}_1 + \vec{F}_2 + \vec{F}_3 + \dots$$

Mokomasi nustatyti kelių kampu veikiančių jėgų atstojamąją, projektuoti jėgas į pasirinktas ašis. Nagrinėjant buitinius pavyzdžius, kuomet skirtingos masės kūnai bando keisti greičio modulį ar kryptį, pakartojamos inercijos ir inertiškumo sąvokos. Pabrėžiama, kad inercija yra reiškinys, o inertiškumas kūno savybė. Aptariama, kad sąveikaujant skirtingos masės kūnams jie įgytų skirtingą pagreitį. Prieinama, prie sąryšio, kad sąveikaujant dviem kūnams tam tikro kūno įgytas pagreitis turi būti atvirkščiai proporcingas jo masei:

$$\frac{m_1}{m_2} = \frac{a_2}{a_1}$$

Naudojantis simuliacija arba kasdienėmis patirtimis prisimenami ir aptariami Niutono dėsniai. Su mokiniais užrašomos matematinės Niutono dėsnų išraiškos:

Pirmas Niutono dėsnis: $\vec{a} = 0$, kai $\vec{F} = 0$

Antras Niutono dėsnis: $\vec{F} = m\vec{a}$

Trečias Niutono dėsnis: $\vec{F}_1 = -\vec{F}_2$

Pirmo Niutono dėsnio simuliacija:

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_newton1&l=en

Antro Niutono dėsnio simuliacija (pasirinkti skiltį „accelaration“): [Forces and Motion: Basics](#)

Trečio Niutono dėsnio simuliacija:

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_newton3&l=en

Mokiniamis taip pat galima užduoti savarankiškai peržiūrėti vaizdo įrašus apie Niutono dėsnius.

Pirmas Niutono dėsnis:

[Newton's first law of motion | Forces and Newton's laws of motion | Physics | Khan Academy](#)

[IB Physics: Newton I, The Law of Inertia](#)

Antras Niutono dėsnis:

[Newton's second law of motion | Forces and Newton's laws of motion | Physics | Khan Academy](#)

[IB Physics: Newton II, The Law of Acceleration](#)

Trečias Niutono dėsnis:

[Newton's third law of motion | Forces and Newton's laws of motion | Physics | Khan Academy](#)

[IB Physics: Newton III Action and Reaction](#)

Niutono dėsniai gali būti tyrinėjami naudojantis įprastomis priemonėmis: dinamometrais ir tašeliais arba dinamine sistema (pvz., <https://www.vernier.com/product/go-direct-sensor-cart/>)

Niutono dėsnius apibendrinantis vaizdo įrašas: [Newton's Laws: Crash Course Physics #5](#)

Prisimenama, kad atskaitos sistemą sudaro atskaitos kūnas, su juo susieta koordinacių sistema ir laiko matavimo prietaisas. Pabrėžiama, kad atskaitos kūnas (arba taškas) sprendžiant uždavinius gali būti pasirenkamas laisvai. Dažnai reikia pirmiausia pagalvoti, koks atskaitos taškas leis lengviau spręsti uždavinius. Aiškinamasi, kad atskaitos sistemos gali būti inercinės ir neinerinės, aptariama kuo jos skiriasi. Akcentuojama, kad neinerinės atskaitos sistemos yra tokios, kuriose negalioja pirmas Niutono dėsnis. Nagrinėjant inercines ir neinerines atskaitos sistemas atskaitos kūnu galima imti transporto priemones, apskritimu sukamus kūnus ir pan.

Visuotinės traukos dėsnis nagrinėjamas keliant klausimą, kodėl neišsilaksto į šalis Saulės sistemos objektai. Tuomet įvedamas visuotinės traukos dėsnis (dar vadinamas Niutono traukos dėsniu, svarbu pabrėžti, kad nepainiotų su kitais Niutono dėsniais). Užrašoma visuotinės traukos dėsnio formulė ir nagrinėjama, kaip keičiantis kūnų masei ir / ar atstumui tarp kūnų keičiasi juos veikianti jėga. Visuotinės traukos dėsnis gali būti nagrinėjamas naudojantis simuliacijomis: [Gravity Force Lab](#)

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=gp_newton_zakon&l=en

Iš visuotinės traukos dėsnio gaunama laisvojo kritimo pagreičio išraiška:

$$g = G \frac{M}{R^2}$$

čia G – gravitacinė konstanta, M – Žemės masė, R – Žemės spindulys. Laisvojo kritimo pagreitį mokiniai gali mokyti nustatyti išmatavę matematinės svyruoklės periodą arba filmuodami laisvai krentančius kūnus. Iš filmuotos medžiagos galima nustatyti kritimo trukmę, kuri leistų nustatyti laisvojo kritimo pagreitį. Galima eksperimentą pakartoti su skirtingų medžiagų ir tos pačios formos kūnais bei pastebėti, kad pagreitis nepriklauso nuo medžiagos ar kūno masės. Taip pat galima kartoti eksperimentą su skirtingų formų kūnais ir aiškintis, kodėl pagreičio vertė skiriasi. Pasiiaškinama, kodėl pagreičio dydis ženkliai sumažėja, kai kūno masė yra nedidelė, o matmenys dideli arba forma neaptaki.

Remiantis laisvojo kritimo pagreičio išraiška nagrinėjama, kaip skiriasi laisvojo kritimo pagreitis skirtingose Žemės vietose ar kitose planetose. Taip pat nagrinėjama, kaip keisis laisvojo kritimo pagreitis kylant aukšty:

$$g = G \frac{M}{(R + h)^2}$$

čia h – kūno aukštis virš Žemės.

Svoris įvedamas, kaip jėga, kuria kūnas veikia atramą arba pakabą. Pabrėžiama, kad svoris ir sunkis yra dvi skirtingos jėgos. Nors svorio egzistavimą nulemia sunkis, tačiau sunkis veikia kūną, o svoris atramą arba pakabą. Nagrinėjama, kaip keičiasi kūno svoris, kai kūnas juda su pagreičiu.

Tai, kad tamprumo jėga priklauso nuo pailgėjimo, mokiniai ištyrė 9 klasėje. Tad aiškinantis Huko dėsnį, siūloma atlikti tiriamąjį darbą, kurio tikslas nustatyti spyruoklės ar gumos tamprumo koeficientą. Huko dėsniumi ir tamprumo jėgai nagrinėti galima naudotis ir simuliacijomis: [Hooke's Law](#), [Masses and Springs](#)

Trinties jėga buvo nagrinėjama atliekant bent vieną tiriamąjį darbą, kurio metu buvo nustatyta, kad trinties jėga priklauso nuo sąveikaujančių paviršių šiurkštumo. III gimnazijos klasėje siūloma atlikti tiriamąjį darbą, kurio metu žinomos ir keičiamos masės kūnas dinamometru traukiamas per paviršių. Fiksuojant jėgą naudojamą pastoviu greičiu traukti kūną galima nustatyti trinties jėgos dydį ir apskaičiuoti trinties koeficientą. Pasiiekti judėjimą pastoviu greičiu yra sudėtinga, todėl galima šį laboratorinį darbą atlikti ir traukiant kūną didesne jėga bei matuojant laiką per kurį kūnas pajudės tam tikru atstumu. Tuomet žinant jėgos, kuria kūnas buvo traukiamas, dydį ir apskaičiuotą pagreitį, pagal antrą Niutono dėsnį galima nustatyti trinties jėgos didumą.

Trinties jėga gali būti nagrinėjama naudojantis simuliacija: <https://phet.colorado.edu/en/simulations/friction>
Atramos reakcijos jėgos atsiradimas nagrinėjamas naudojantis svorio samprata ir trečiuoju Niutono dėsniumi. Pabrėžiama, kad atramos reakcijos jėgos kryptis yra statmena paviršiui, kurį svoriu veikia kūnas. Vaizdo įrašas apie atramos reakcijos jėgą: [Normal force and contact force | Forces and Newton's laws of motion | Physics | Khan Academy](#)

Mokomasi spręsti kelių jėgų veikiamų kūnų uždaviniai. Kūnui judančiam nuožulniąja plokštuma visada reiktų ašis pasirinkti taip, kad viena būtų lygiagreti nuožulniosios plokštumos paviršiui, o kita statmena jam. Kuomet nagrinėjamas surišų kūnų judėjimas, ašys turi būti pasirenkamos kiekvienam kūnui atskirai.

30.2.3. Judesio kiekis ir impulsas

Aptariama, kad antrasis Niutono dėsnis paties Niutono suformuotas taip „judesio kiekio kitimo greitis yra tiesiogiai proporcingas kūną veikiančiai jėgai ir yra nukreiptas ta pačia kryptimi kaip ir kūną veikianti jėga“. Tada aiškinamasi, kas yra judesio kiekis: užrašomas II Niutono dėsnis, įrašoma pagreičio formulė ir pertvarkoma taip, kad būtų matomas masės ir greičio sandaugos pokytis, masės ir greičio sandauga apibrėžiama kaip judesio kiekis. Remiantis pastarąja išraiška galima įrodyti, kad jėgos ir jos veikimo laiko sandauga (t. y. jėgos impulsas) yra lygi judesio kiekio pokyčiui. Galima peržiūrėti vaizdo įrašą, kuriame įvedamas judesio kiekis ir jėgos impulsas prieš tai paaiškinant mokiniams, kad anglų kalba judesio kiekis vadinamas Momentum: [Introduction to momentum | Impacts and linear momentum | Physics | Khan Academy](#), [IB Physics: Momentum and Impulse](#)

Su mokiniais galima peržiūrėti vaizdo įrašą, kuriame detalai išnagrinėjamas jėgos priklausomybės nuo laiko grafikas: [Force vs. time graphs | Impacts and linear momentum | Physics | Khan Academy](#)
Aptariama, kad jėgos grafiko ir laiko ašies apribotas plotas yra lygus judesio kiekio pokyčiui.

Demonstruojant realius susidūrimus, vaizdo įrašus (pvz., [Collisions: Crash Course Physics #10](#)) 96 Naudojant simuliacijas: https://phet.colorado.edu/sims/html/collision-lab/latest/collision-lab_en.html
https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_nepruzna&l=en
https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_pruzna&l=en

nagrinėjamas judesio kiekio tvermės dėsnis. Šiose simuliacijose galima nagrinėti, kaip keičiasi kūnų greičiai po įvairių tipų susidūrimų. Susidūrimus galima taip pat nagrinėti naudojantis dinaminėmis sistemomis, kuriuos judėjimo duomenimis perduoda į kompiuterį ar išmanųjį įrenginį. Dinaminės sistemos pavyzdys: <https://www.vernier.com/product/go-direct-sensor-cart/>

Galima atlikti eksperimentus ir naudojant telefono kamerą fiksuoti kūnų susidūrimą ir analizuoti konkrečių kūnų judesio kiekių pokytį. Tačiau tokie susidūrimai, smarkiai nesumažinus trinties, įprastai turės pakankamai didelius judesio kiekio nuostolius. Judesio kiekio tvermės dėsnio tyrimą galima atlikti APC.

Apibrėžiamas ir pasitelkiant judesio kiekio tvermės dėsnį nagrinėjamas reaktyvusis judėjimas. Kaip reaktyviojo judėjimo pavyzdys gali būti naudojamas pripūstas bet neužrištas balionas. Nuo baliono pavyzdžio gali būti pereinama prie raketos veikimo principo aptariant, kad skiriasi tik priežastys nulemiančios medžiagos atsiskyrimą nuo kūno.

Pristatomas Kazimieras Semenavičius ir jo darbas *Didysis artilerijos menas*. Mokiniai gali parengti pristatymus apie Semenavičiaus asmenybę ir pagrindinius jo darbus.

30.3. Energija

30.3.1. Energija, darbas, galia.

Apibrėžti mechaninę energiją ir jos rūšis – kinetinę ([KINETIC ENERGY #studyanimated #animation](#)) ir potencinę energiją (<https://www.youtube.com/watch?v=paPGNsx-Uak>), jų matavimo vienetus mokiniai išmoka 9 (I gimnazijos) klasėje.

III gimnazijos klasėje prisimenamos sąvokos, formulės kinetinei ir potencinei energijai apskaičiuoti, matavimo vienetai. Atliekant eksperimentus su skirtingo standumo spyruoklėmis arba pasinaudojant simuliacijomis https://phet.colorado.edu/sims/html/hoodes-law/latest/hoodes-law_en.html ir https://phet.colorado.edu/sims/html/masses-and-springs/latest/masses-and-springs_en.html aiškinamasi nuo ko priklauso tampriai deformuoto kūno energija, sprendžiami uždaviniai ją apskaičiuojant.

Prisimenama: kas yra mechaninis darbas; kada jis atliekamas ir kaip apskaičiuojamas, kai jėga pastovi ir veikia išilgai judėjimo krypties ar jėgos kryptis sudaro kampą su poslinkio kryptimi; kada jėgų atliktas darbas yra teigiamas, kada neigiamas.

Nagrinėjamos jėgų atlikto darbo ir kūno kinetinės energijos pokyčio ar potencinės energijos pakyčio su minuso ženklu sąsajos. Sprendžiant uždavinius išsiaiškinama kaip galima grafiškai nustatyti jėgos atliktą darbą.

Nagrinėjant simuliaciją [Energy Skate Park](#) pakartojamas energijos tvermės dėsnis, sprendžiant uždavinius apie amerikietiškus kalnelius, lėktuvo nusileidimą iš tam tikro aukščio, laisvai iš tam tikro aukščio krintantį kūną, kai vienas kūnas tampriai deformuoja kitą, aiškinamasi kaip taikyti energijos tvermės dėsnį įvairiose situacijose. Galima pasinaudoti vaizdo medžiaga [GCSE Physics: Conservation of Mechanical Energy](#).

Pateikiant pavyzdžių, kad daugeliu atvejų svarbu yra darbo atlikimo arba energijos perdavimo greitis, pakartojamos ir gilinamos žinios apie galią. Sprendžiant uždavinius mokomasi apskaičiuoti pastoviu greičiu judančių kūnų išvystomą galią. Mokomasi apskaičiuoti įvairių įrenginių ir mechanizmų naudingumo koeficientą, tyrinėjamas nuožulniosios plokštumos naudingumo koeficientas, įvardijamos energijos nuostolių priežastys, įvairiais atvejais apskaičiuojamas energijos nuostolių dydis.

Temos apibendrinimui galima panaudoti vaizdo medžiagą [Work, Energy, and Power: Crash Course Physics #9](#).

30.4. Šiluminiai reiškiniai

30.4.1. Ryšys tarp mikro ir makro pasaulio.

Prisimenama kietųjų kūnų, skysčių ir dujų molekulinė sandara ir molekulių sąveika. Mokomasi apibūdinti pagrindinius molekulinės kinetinės teorijos teiginius, juos iliustruoti bandymais ir jais remiantis paaiškinti gamtoje vykstančius reiškinius. Atliekant paprastas atpažinimo ir palyginimo užduotis išsiaiškinama, kurie fizikiniai dydžiai nusako ryšį tarp mikro ir makro pasaulio ir kaip šie dydžiai tarpusavyje susiję. Ryšį nusakančios formulės taikomos uždaviniams spręsti.

Nagrinėjant termometro ir skirtingų temperatūros matavimo skalių atsiradimo istorija apibrėžiama absoliutinė temperatūra, aiškinamasi absoliutinio nulio fizikinė prasmė, absoliutinės temperatūros skalės ryšys su Celsijaus skale.

Pildant minčių žemėlapius, savarankiškai ieškant informacijos įvairiuose šaltiniuose, išsiaiškinama, kas yra idealiosios dujos, mokomasi nusakyti idealiųjų vienatomių dujų vidinės energijos priklausomybę nuo temperatūros ir sieti vidinę energiją su molekulių turima kinetine, užrašoma matematinė tos priklausomybės išraiška, sprendžiami kokybiniai ir kiekybiniai uždaviniai.

Sprendžiant nesudėtingas (palyginimo, atpažinimo, lentelių arba minčių žemėlapių pildymo) užduotis prisimenamas kietųjų kūnų, skysčių, dujų ir atmosferos slėgis, slėgio skaičiavimas, jo matavimo prietaisai ir matavimo vienetai. Mokomasi nusakyti dujų slėgio į indo sienelės atsiradimo priežastis ir užrašyti pagrindinę molekulinės kinetinės teorijos lygtį, sprendžiami pagrindinės molekulinės kinetinės teorijos lygties taikymo uždaviniai.

Naudojant laboratorinę įrangą arba virtualius įrankius ([Gas Properties](#)) tyrinėjami dujų būseną apibūdinančių parametrų (slėgio, tūrio, temperatūros) tarpusavio ryšiai, užrašoma idealiųjų dujų būsenos lygtis, sprendžiami uždaviniai taikant idealiųjų dujų būsenos lygtį.

Izoprocesams kokybiškai ir kiekybiškai tyrinėti galima panaudoti simuliacijas:

izochoriniam –

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_izochoricky_dej&l=en,

izobariniam – https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_izobaricky_dej&l=en

izoterminiam –

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_izotermicky_dej&l=en.

Aptariami izoprocesų pavyzdžiai (slėgis automobilio padangose, oro balionai) atkreipiant dėmesį į tai, kad realiems procesams idealiųjų dujų dėsnius galima taikyti tik kai slėgis ir dalelių koncentracija yra maži.

30.4.2. Termodinamika.

Naudojant simuliaciją prisimenami vidinės energijos kitimo būdai

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_vnitri_energie&l=en ir agregatinių būsenų virsmai [States of Matter](#)

Brėžiami ir analizuojami temperatūros kitimo grafikai šilumos mainų ir fazinių virsmų metu http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/heat_addHeat.html.

Apibūdinamas darbas termodinamikoje, išsiaiškinamas dujų ir išorinių jėgų darbas, mokomasi dujų darbą apskaičiuoti iš grafiko https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_carnot&l=en

Taikant termodinamikos dėsnius aiškinamasi šaldytuvo

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_lednicka&l=en, kondicionieriaus, geoterminio šildymo veikimo principai.

30.5. Elektra ir magnetizmas

30.5.1. Elektrostatinis laukas.

Stebint ir/arba atliekant eksperimentus prisimenamas kūnų įelektrinimas <https://phet.colorado.edu/en/simulations/balloons-and-static-electricity>, elektros krūvio rūšys ir sąveika,

krūvio tvermės dėsnis, elektrinis laukas <https://phet.colorado.edu/en/simulations/charges-and-fields>.

Naudojantis simuliacijomis <https://phet.colorado.edu/en/simulations/coulombs-law>,

<https://ophysics.com/em1.html> formuluojamas Kulono dėsnis, apibrėžiamas elektrinio lauko stipris, išvedama taškinio krūvio elektrinio lauko stiprio formulė, sprendžiami uždaviniai. Naudojantis simuliacijomis

<http://seilias.gr/go-lab/html5/electricFieldVoltage.plain.html> ir <https://ophysics.com/em4.html> apibrėžiamas

laukų superpozicijos principas ir mokomasi skaičiuoti elektrinio lauko stiprį, kai lauką kuria keli krūviai.

Nagrinėjamas elektrostatinio lauko jėgų darbas perkeliant krūvį, aptariamas ryšys tarp džaulio ir elektronvolto, sprendžiant uždavinius, mokomasi apskaičiuoti darbą. Naudojantis simuliacijomis

<https://ophysics.com/em9.html> apibūdinamas potencialas, ekvipotencialiniai paviršiai, aiškinamas elektrinio lauko stiprio ir potencialo ryšys, sprendžiant uždavinius, skaičiuojamas potencialų skirtumas (įtampa).

Tyrinėjami laidininkai ir dielektrikai elektrostatiniame lauke, apibrėžiama dielektrinė skvarba. Aiškinamasi, kaip atsižvelgiama į aplinkos dielektrinę skvarbą skaičiuojant krūvių sąveikos jėgą ir elektrinio lauko stiprį

tam tikru atstumu nuo krūvio. Prisimenama elektrinė talpa, kondensatoriai ir jų tipai, kondensatoriaus talpos priklausomybė nuo plokščių ploto, atstumo tarp jų <https://phet.colorado.edu/en/simulations/capacitor-lab-basics>. Atliekamas plokščiojo kondensatoriaus elektrinės talpos priklausomybės nuo geometrinių parametrų ir dielektriko tyrimas. Nagrinėjama kondensatoriaus talpos priklausomybė nuo dielektriko savybių, skaičiuojama įelektrinto kondensatoriaus energija <https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/capacitor-lab/latest/capacitor-lab.html?simulation=capacitor-lab>.

30.5.2. Elektros srovė metaluose.

Pasinaudojant minčių žemėlapiu (grafine tvarkykle), prisimenama ir susisteminama, ką mokiniai jau yra išmokę: kas yra elektros srovė, kokios elektringosios dalelės sukuria elektros srovę metaluose, kokia srovės kryptis, kas yra srovės stipris, jo matavimo vienetas ir matavimas, sąlygos elektros srovei tekėti. Stebint simuliaciją <http://seilias.gr/go-lab/html5/directionOfElectircCurrent.plain.html>, aptariamas elektronų dreifo greitis, aiškinamasi, nuo ko jis priklauso, užrašoma jo formulė. Sprendžiant uždavinius, taikomos srovės stiprio, srovės tankio formulės. Atliekant realų ir/ar virtualų <https://phet.colorado.edu/en/simulations/ohms-law> tyrimą, prisimenamas Omo dėsnis grandinės daliai, laidininko varža <https://phet.colorado.edu/en/simulations/resistance-in-a-wire>, įtampa. Išsiaiškinama, kas yra laidininko savitoji varža ir, esant galimybei, praktiškai nustatoma konkrečios medžiagos savitoji varža. Mokiniai gali parengti trumpus pristatymus apie laidininko varžos priklausomybę nuo temperatūros, superlaidumą, kur ir kaip ši savybė pritaikoma praktikoje. Pasinaudojant simuliacijomis <https://go-lab.gw.utwente.nl/production/electricalCircuitLab/build/circuitLab.html?preview=>, http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/circuit_power_boxes_combination.html prisimenama, kaip braižomos grandinių schemas, laidininkų jungimo būdai. Sprendžiant uždavinius ir nagrinėjant simuliaciją http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/ohm_IVgraph.html nagrinėjamos grandinių voltamperinės charakteristikos, braižomi grafikai. Sprendžiami uždaviniai taikant Džaulio ir Lenco dėsnį, Omo dėsnius grandinės daliai ir uždarajai grandinei, skaičiuojama elektrovaros jėga kai grandinėje yra keli šaltiniai. Mokiniai gali parengti trumpus pristatymus apie trumpąjį jungimą ir jo sukeltus pavojus, įtampos valdymo būdus grandinėse, praktinį pritaikymą, srovės stiprio ir įtampos matavimo prietaisus (skaitmeninius, analoginius), idealius ir realius prietaisus.

30.5.3. Elektros srovės šaltiniai.

Pasinaudojant minčių žemėlapiu (grafine tvarkykle), aptariami elektros srovės šaltiniai, jų naudojimas. Atliekant realų tyrimą arba pasinaudojant simuliacijomis [Circuit Construction Kit: AC - RLC Circuit | AC Circuits | Kirchoff's Law - PhET Interactive Simulations \(colorado.edu\)](#), [Circuit Construction Kit: AC - Virtual Lab - RLC Circuit | AC Circuits | Kirchoff's Law - PhET Interactive Simulations \(colorado.edu\)](#), [Circuit Construction Kit: DC - Series Circuit | Parallel Circuit | Ohm's Law - PhET Interactive Simulations \(colorado.edu\)](#), [Circuit Construction Kit: DC - Virtual Lab - Series Circuit | Parallel Circuit | Ohm's Law - PhET Interactive Simulations \(colorado.edu\)](#) nustatoma šaltinio vidinė varža ir elektrovara, nuosekliai ir lygiagrečiai sujungtų srovės šaltinių elektrovara. Mokiniai gali parengti trumpus pristatymus apie baterijų ir kitų srovės šaltinių panaudojimą ir ekologines problemas susijusias su jų poveikiu aplinkai, akcentuojant rūšiavimo svarbą.

30.5.4. Magnetinis laukas.

Pasinaudojant minčių žemėlapiu (grafine tvarkykle), prisimenama nuolatinių magnetų ir elektros srovės kuriamo magnetinio lauko savybės, jo grafinis vaizdavimas bei magnetinių reiškinių kilmė. Sprendžiant uždavinius, prisimenama elektros srovių sąveika, magnetinė (Ampero) jėga, jos dydžio skaičiavimas ir krypties nustatymas, skaičiuojama magnetinė indukcija.

Pasinaudojant simuliacijomis:

http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/charge_in_field.html,

http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/threeD_magnetism.html,

<https://ophysics.com/em8.html>

tyrinėjamas elektringųjų dalelių judėjimas elektriniame ir magnetiniame lauke. Sprendžiant uždavinius, mokomasi apskaičiuoti jėgą veikiančią magnetiniame lauke judančią dalelę ir nustatyti jėgos veikimo kryptį.

Mokiniai gali parengti trumpus pristatymus apie tai, kur taikomas elektringųjų dalelių judėjimas magnetiniame lauke, magnetines medžiagos savybes, magnetinę skvarbą, feromagnetines medžiagas ir jų taikymą, medžiagos įmagnetinimą. Pasinaudojant simuliacija http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/DC_motor.html, nagrinėjamas elektros variklių veikimo principas bei jų taikymas.

30.5.5. Elektromagnetinė indukcija.

Žiūrint vaizdo įrašą <https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=6761154>, apibrėžiamas magnetinis srautas ir elektromagnetinė indukcija. Atliekant eksperimentus, pavyzdžiui, stumiant magnetą į ritę, nagrinėjami elektromagnetinės indukcijos egzistavimą įrodantys faktai. Pasinaudojant simuliacijomis <https://phet.colorado.edu/en/simulations/faradays-law>, <https://ophysics.com/em11.html> formuluojamas Faradėjaus indukcijos dėsnis. Mokiniai gali parengti trumpą pristatymą apie elektromagnetinės indukcijos taikymą. Sprendžiami uždaviniai nustatant indukuotąją elektrovarą, taikant Lenco dėsnį, apskaičiuojant tiesiame laidininke indukuotąją elektrovarą. Atliekant užduotis, mokomasi taikyti dešinės rankos taisyklę indukuotosios srovės kryptį tiesiame laidininke nustatyti. Atliekant eksperimentą ir pasinaudojant vaizdo įrašu <https://www.youtube.com/watch?v=0H3Ru8O2zG0> tyrinėjamas ir nagrinėjamas saviindukcijos reiškinys, jo taikymas. Apibrėžiamas induktyvumas, aptariama ir tyrinėjama nuo ko priklauso ritės induktyvumas, taikoma ritės induktyvumo formulė uždaviniams spręsti. Naudojantis induktyvumo apibrėžimu išvedama indukuotosios elektrovaros formulė. Mokomasi apskaičiuoti laidininko magnetinio lauko energiją. Atliekami bandymai ir aptariama indukuotosios elektrovaros priklausomybė nuo magnetinio srauto kitimo greičio, rėmelio ploto, apvijų skaičiaus.

30.5.6. Energijos šaltiniai.

Aptariamos įvairios energijos gamybai naudojamo kuro rūšys. Mokiniai gali parengti trumpus pristatymus apie pirminius (gamtos išteklių) ir antrinius (technologinio proceso metu gaunama energija, pvz.: šaldytuvų išskiriama šiluma) energijos šaltinius.

Pasinaudojant vaizdo įrašais <https://youtu.be/IHS7os67WbQ>, <https://youtu.be/dh4tS5my6O8>, https://www.youtube.com/watch?v=0t9IsiEMres&list=PLPxs331rqafXwle6p_2jQjhzedHrVJE5v&index=2 apibūdinami iškastinio kuro, branduolinės, termobranduolinės, vėjo, hidro- ir hidroakumuliacinės, geoterminės, saulės elementų elektrinės, aptariamas skirtumas tarp saulės elementų ir saulės modulių, analizuojami pagrindiniai įvairių energijos šaltinių saugumo, ekonomiškumo ir ekologiškumo aspektai, lyginami elektrinių naudingumo koeficientai, galia, galia tenkanti užimamo ploto vienetui. Mokomasi braižyti ir analizuoti energijos gamybos ir perdavimo procesus iliustruojančias diagramas, pvz., Sankey diagramas <https://sankeymatic.com/build/>, <https://youtu.be/Ckc7X0Gg-Y>. Mokiniai pasiruošia diskusijoms ir diskutuoja apie energetikos plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje remiantis elektrinių saugumo, ekonomiškumo ir ekologiškumo parametrais.

IV gimnazijos klasė

31.1. Svyravimai ir bangos.

31.1.1. Svyravimai.

Prisimenamos žinios apie mechaninius svyravimus, kuo skiriasi laisvieji ir priverstiniai svyravimai, aptariama, kokios jėgos veikia svyruojantį kūną ([The Pendulum & SHM #7](#), [IB Physics: Oscillations & Simple Harmonic Motion \(old version\)](#)). Įvardijami dydžiai apibūdinantys mechaninius svyravimus – amplitudė, dažnis, periodas, kampinis greitis (https://phet.colorado.edu/sims/html/pendulum-lab/latest/pendulum-lab_en.html) ir jų matavimo vienetai. Apibrėžiant harmoninius svyravimus galima pasinaudoti simuliacija https://phet.colorado.edu/sims/html/masses-and-springs-basics/latest/masses-and-springs-basics_en.html, mokomasi užrašyti svyravimų lygtį. Aiškinantis, kas yra svyravimų fazė, galima pasinaudoti vaizdo įrašu <https://www.youtube.com/watch?v=Rjrwr1A7IFE> ir brėžiniu https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pendulum_phase_portrait_illustration.svg. Sprendžiant uždavinius mokomasi apskaičiuoti linijinį greitį ir pagreitį kaip koordinatės lygties išvestines. Aptariant matematinės švytuoklės ir spyruoklinės svyruoklės modelius, galima naudotis simuliacijomis: https://phet.colorado.edu/sims/html/pendulum-lab/latest/pendulum-lab_en.html

https://phet.colorado.edu/sims/html/masses-and-springs-basics/latest/masses-and-springs-basics_en.html.

Nagrinėjant harmoninių svyravimų energijos virsmus (https://phet.colorado.edu/sims/html/pendulum-lab/latest/pendulum-lab_en.html) naudojantis kompiuterinėmis priemonėmis braižomi energijos priklausomybės nuo laiko grafikai. Aptariant matematinės švytuoklės ir spyruoklinės svytuoklės koordinatės, greičio, pagreičio kitimo dėsningumus ir energijos virsmus galima pasinaudoti turimais jutikliais ir atlikti tiriamuosius darbus. Nagrinėjant rezonanso atsiradimo sąlygas galima pasinaudoti vaizdo įrašais https://www.youtube.com/watch?v=jewSVEBkl_s ir [FORCED OSCILLATIONS AND RESONANCE PART 01](https://www.youtube.com/watch?v=hmyvIC3g198), taip pat galima pasigaminti Bartono svytuoklės modelį <https://www.youtube.com/watch?v=hmyvIC3g198> ir realiai stebėti rezonanso reiškinių.

Aiškinantis elektromagnetinių virpesių ir mechaninių svyravimų panašumus ir skirtumus, galima pasinaudoti simuliacija apie elektromagnetinius virpesius sukeltus uždarame virpesių kontūre https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?f=ele_elmg&l=en.

Aptiriamas mechaninių svyravimų ir elektromagnetinių virpesių taikymas.

Tiriamieji darbai: Matematinės švytuoklės svyravimų tyrimas įtraukiant grafinę analizę skaičiuoklėje, spyruoklinės svytuoklės svyravimo dėsningumų tyrimas.

31.1.2. Kintamoji elektros srovė ir jos perdavimas.

Pasinaudojant simuliacija https://www.walter-fendt.de/html5/phen/oscillatingcircuit_en.html prisimenami elektromagnetiniai virpesiai, virpesių kontūras ir energijos virsmai jame. Atliekant užduotis ir sprendžiant uždavinius, analizuojami krūvio, srovės stiprio ir įtampos kitimo dėsningumai vykstant laisviesiems elektromagnetiniams virpesiams, mokomasi juos vaizduoti grafiškai. Nagrinėjama, kaip tarpusavyje susiję krūvio, srovės stiprio ir įtampos kitimas, bei elektrinio ir magnetinio laukų kitimas virpesių kontūre. Apibrėžiama srovės stiprio ir įtampos efektinė vertė. Sprendžiami aktyviosios, induktyviosios ir talpinės varžos apskaičiavimo uždaviniai.

Žiūrint filmą <https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=6761154> ir tyrinėjant realų transformatorių, nagrinėjama transformatoriaus sandara ir jo veikimo principas, apibrėžiamas transformacijos koeficientas. Sprendžiami uždaviniai, taikant transformacijos koeficientą. Mokiniai gali parengti trumpus pristatymus apie transformatorių naudojimą elektros energijos skirstymo ir perdavimo sistemose, šiluminius nuostolius elektros srovei tekant perdavimo laidais ir tų nuostolių mažinimo būdus.

31.1.3. Bangos

Naudojantis interaktyvia simuliacija https://phet.colorado.edu/sims/html/waves-intro/latest/waves-intro_en.html prisimenamos skersinės vandens bangos ir išilginės garso bangos <http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/longitudinalwave.html>, išilginės bangos spyruoklėje <https://seilias.gr/go-lab/html5/longitudinalWaves.plain.html> bei jas apibūdinantys dydžiai. Medžiagos įtvirtinimui mokiniai gali peržiūrėti pamokos įrašą anglų kalba:

https://www.youtube.com/watch?v=OQ_XvyB-fac.

Mokiniai gali parengti pranešimus apie infragarsą, ultragarsą, kaip keičiasi girdimumo riba, bėgant metams ir pan.

Naudojantis interaktyvia simuliacija prisimenamas elektromagnetinių bangų apibrėžimas <http://seilias.gr/go-lab/html5/emWave.plain.html>, elektromagnetinių bangų rūšys, elektromagnetinių bangų skalė. Analizuojami skirtingų elektromagnetinių bangų sąveikos su medžiaga skirtumai. Nagrinėjami elektromagnetinio ryšio principai, jo taikymas šiuolaikinės telekomunikacijos sistemose, radiolokaciją.

31.1.4. Bangų savybės

Pasinaudojant animacija aiškinamasi, kas yra bangų frontas

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Wave-diffraction-2.gif>,

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Wavelength%3Dslitwidthblue3D.gif> ir spindulys, mokomasi juos pavaizduoti brėžiniais. Apibūdinama ir grafiškai vaizduojami naudojant bangos frontą ir spindulį bangų atspindys, lūžis <https://www.acs.psu.edu/drussell/Demos/refract/snell-anim.gif>, [IB Physics: Snell's Law of Refraction](https://www.youtube.com/watch?v=OQ_XvyB-fac), poliarizacija, sugertis, užlinkimas už kliūtis, sudėtis: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Huygens_Fresnel_Principle.gif,

[IB Physics: Reflection and Transmission / Refraction of Waves](#),

[IB Physics: Superposition and Interference of Waves](#)

<https://ibphysicsnotes.files.wordpress.com/2016/01/changingmedia-new.gif?w=300&h=225>

<https://libapps-au.s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/accounts/135923/images/Super33.gif>.

Aiškinamasi, kokie galimi poliarizacijos metodai, lyginami ir grafiškai vaizduojami svyravimai poliarizuotoje bangoje <https://libapps-au.s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/accounts/135923/images/Electro1.gif> ir nepoliarizuotoje

bangoje [IB Physics: Polarization](#), <https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=4943409>

Eksperimentuojama su dviem poliaroidais [Two Polarisers -- xmdemo 052](#) ir su trimis poliaroidais [Three Polarizers -- xmdemo 053](#), eksperimentuojama su poliarizuotų stiklų akiniais [effect of polarized lens on water](#).

31.2. Šviesa.

31.2.1. Geometrinė optika.

Atliekant paprastus bandymus arba stebint vaizdo įrašus: [10-Šviesos-sklidimas-atspindys-ir-lūžis-Video](#) ir [Reflection vs Refraction](#) prisimenama šviesos spindulio sąvoka, šviesos atspindžio dėsniai, brėžiami šviesos atspindžiai nuo įvairių paviršių, pasinaudojama interaktyviomis simuliacijomis ([Concave mirror \(vascak.cz\)](#), [Convex mirror \(vascak.cz\)](#)).

Stebint demonstraciją [Bending Light](#) ir aiškinantis šviesos lūžio reiškinį formuluojami šviesos lūžio dėsniai, apibrėžiami absoliutinis ir santykinis lūžio rodikliai, aptariama jų fizikinė prasmė, praktiškai nustatomas terpių santykinis lūžio rodiklis. Prisimenamas visiškojo vidaus atspindžio reiškinys <https://www.seilias.gr/go-lab/html5/reflectionRefraction.plain.html>, praktiškai nustatomas ribinis visiškojo atspindžio kampas. Mokiniai galėtų parengti pranešimus apie šviesolaidžių veikimo principus ir taikymo sritis. Tyrinėjant mokomasi brėžti spindulių eigą per prizmę ir lygiagrečių sienelių plokštelę. Nagrinėjamas šviesos dispersijos reiškinys (https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_hranol&l=en).

Prisimenami lęšiai (<http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/Lenses.html>) ir juos apibūdinantys dydžiai. Išvedama plonojo lęšio formulė ir mokomasi ją taikyti uždaviniams spręsti (https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_spojka&l=en, https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_rozptylka&l=en).

Aukštesnių pasiekimų mokiniai gali panagrinėti lęšio židinio nuotolio priklausomybę nuo jo kreivumo spindulių ir medžiagos, iš kurios jis padarytas, lūžio rodiklio bei aptarti/stebėti spindulių eigą per lęšį, kai jis patalpintas į optiškai tankesnę aplinką nei medžiaga iš kurios jis padarytas.

Prisimenamas ir aptariamas lęšių taikymas optiniuose prietaisuose, braižomi atvaizdai lęšiuose ir optiniuose prietaisuose:

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_lupa&l=en

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_kepler&l=en

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_galileo&l=en

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_mikroskop&l=en.

31.2.2. Banginiai šviesos reiškiniai.

Stebint ir aptariant vaizdo įrašus <https://www.youtube.com/watch?v=az9x-wrObYg>, <https://www.youtube.com/watch?v=IRBfpBPELmE> apibūdinamas Hiugenso ir Frenelio principas. Pasinaudojant vaizdo įrašu [Physics Made Easy- Light waves Coherent-1](#) apibūžiamos koherentinės bangos. Prisimenama bangų sudėtis https://phet.colorado.edu/sims/html/fourier-making-waves/latest/fourier-making-waves_en.html, apibūžiamas interferencijos reiškinys, aiškinamas Jungo eksperimentas, aptariamas šviesos energijos pasiskirstymas įvykus interferencijai, nagrinėjamos interferencijos maksimumo ir minimumo sąlygos, išvedama atstumo tarp artimiausių maksimumų (minimumų) apskaičiavimo formulė, mokomasi ją taikyti, aptariama interferencija plonose plėvelėse:

https://phet.colorado.edu/sims/html/wave-interference/latest/wave-interference_en.html,

<https://www.youtube.com/watch?v=NazBRcMDOOo>,

<https://www.youtube.com/watch?v=fiQysx8yM0Q&t=406s>,

<https://www.youtube.com/watch?v=bnLAXh-rQAc>,

<https://www.youtube.com/watch?v=oYFEWoxuBII>.

Nagrinėjama monochromatinės ir baltos šviesos difrakcija pro vieną plyšį ir mokomasi nustatyti kampinį nuokrypį tarp centrinio ir pirmojo maksimumų, nurodomas jo ryšys su plyšio pločiu ir krįtančios šviesos bangos ilgiu <https://www.youtube.com/watch?v=1bHipDSHVG4>

Tyrinėjant http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/diffraction_grating.html aiškinamasi, kaip regimosios šviesos užlinkimo kampas priklauso nuo bangos ilgio. Realiai arba virtualiai tyrinėjama difrakcija nuo 2-ju plyšių:

<https://www.youtube.com/watch?v=PVyJFzx7zig>,

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_interference&l=en%22.

Apibūdinama difrakcinė gardelė, aptariamos difrakcinės gardelės rūšys ir jų taikymas, apibrėžiama difrakcinės gardelės konstanta, išvedama maksimumo sąlygos formulė, mokomasi ją taikyti <https://www.youtube.com/watch?v=71Rp-jG6Eek>, <https://www.youtube.com/watch?v=s-HN-UpAe9M>.

Aptariami šviesos banginių savybių pasireiškimo gamtoje ir taikymo technikoje pavyzdžiai <https://www.youtube.com/watch?v=O0PawPSdk28>, <https://www.youtube.com/watch?v=nwlhAXkzjj0>.

Peržiūrint ir analizuojant vaizdo įrašus (https://www.youtube.com/watch?v=eo_owZ2UK7E, <https://www.youtube.com/watch?v=rbcvPEXiWWo>, https://www.youtube.com/watch?v=DHGrs1Q_IJQ) prisimenamas garso bangų Doplerio efektas, aptariamas jo taikymas šviesos reiškiniams, užrašomos bangos ilgio/dažnio priklausomybės nuo šviesos šaltinio ir stebėtojo greičio formulės, sprendžiami uždaviniai. APC mokiniai gali atlikti tyrimą, kurio metu yra taikomas šviesos Doplerio efektas.

31.3. Atomas, branduolys ir elementariosios dalelės

31.3.1. Kvantinė optika.

Aptariant mikropasaulio reiškinius, kurių negalima paaiškinti remiantis klasikine fizikos dėsniais, nagrinėjama [šviesos suvokimo istorija](#) baigiant Tomo Jungo ir Alberto Einšteino eksperimentais (<https://youtu.be/fAVPRDnzSpE> ir <https://youtu.be/P3ABix1LJAI>) ir atliekamas virtualus laboratorinis darbas su [dvigubu plyšiu](#). Prisimenami bangas apibūdinantys fizikiniai dydžiai: bangos ilgis, periodas, dažnis, greitis. Apibrėžiama šviesos dalelė – fotonas ir užrašoma formulė fotono energijai apskaičiuoti. Aptariami bangos-dalelės ir dalelės-bangos pasireiškimai. Atliekama fotoefekto aiškinamoji demonstracija arba virtualus tyrimas <https://phet.colorado.edu/sims/cheerj/photoelectric/latest/photoelectric.html?simulation=photoelectric> ir pasitelkiant energijos tvermės dėsnį užrašoma ir nagrinėjama Einšteino lygtis fotoefektui, apibrėžiami fotoefekto dėsniai arba analizuojamas vaizdo įrašas <https://youtu.be/P4EFZTuu2AI>. Apibrėžiamos naujos sąvokos: fotoefekto raudonoji riba, elektronų išlaisvinimo iš metalo darbas. Sprendžiami uždaviniai taikant fotoefekto lygtį ir dėsnius. Dirbant grupėse ir analizuojant pateiktus šaltinius išsiaiškinama kada pasireiškia vidinis ir išorinis fotoefektas, randami jų panašumai ir skirtumai, aptariamas jų pritaikomumas [Photoelectric Effect and Photoelectric Cell](#). Užrašoma bendra Einšteino formulė energijai ir išvedama šviesos judesio kiekio formulė. Demonstruojamas šviesos slėgis naudojant labai ploną popieriaus lapą ([DEMO: Radiation Pressure - YouTube](#)) arba tam galima panaudoti ir radiometrą ([Radiometer Demonstration \[Physics : Energy\] - YouTube](#)). Sprendžiami uždaviniai susiję su fotoefekto dėsniniais, fotonais, fotono judesio kiekiu, slėgiu. Įvirtinimui atliekamas fotoefekto dėsninųjų tyrimas ir Planko konstantos nustatymas. Planko konstantos nustatymą galima atlikti Atviros prieigos centruose (APC) arba klasėje jungiant skirtingų spalvų diodus, brėžiant jų voltamperines charakteristikas.

31.3.2. Atomo sandara.

Prisimenama atomo modelio raida [Evolution of Atomic Model 400 BC - 2020 | History of the atom Timeline, Atomic Theories - YouTube](#) ir Rezerfordo atliktas bandymas. Virtualų [Rezerfordo tyrimą](#) galima pakeisti aktyvia veikla su dėžute ir joje paslėpta tam tikros formos figūra, kai mokiniai ridenant rutuliukus turi nustatyti kokia paslėpto kūno forma. Aptariamas klasikinės mechanikos ribotumas nagrinėjant elektrono judėjimą aplink branduolį <https://youtu.be/kYkD-dcupAU>; <https://youtu.be/LpPmjaRfOMw>. Suformuluojami Boro postulatai, aiškinama energijos lygmens samprata https://youtu.be/czgiZoH7_Ac. Remiantis Boro atomo modeliu išvedama formulė vandenilio energijos lygmenims apskaičiuoti, įvedamas pagrindinis kvantinis skaičius, nagrinėjamas vandenilio atomo energijos lygmenų išsidėstymas. Atliekamas virtualus <https://phet.colorado.edu/sims/cheerj/hydrogen-atom/latest/hydrogen-atom.html?simulation=hydrogen-atom>

arba realus vandenilio spektro linijų stebėjimas ir nustatomas ryšys tarp elektronų šuolių (energijos lygmenų) ir bangos ilgio ar dažnio. Nagrinėjamas emisijos ir absorbcijos spektrų susidarymas, skaičiuojama sugeriamo/išspinduliuoto fotono energija, bangos ilgis. Aptariamoms spektrų rūšys, jų prigimtis bei pritaikymas praktikoje. Stebint įvairių dujų emisijos/absorbcijos spektrus atliekamas spektrinės analizės tyrimas. Apžvelgiama lazerių raidos istorija [laser - History | Britannica](#), aptariami Lietuvos pasiekimai lazerių gamybos srityje [Lietuviškų lazerių istorija: kaip viskas prasidėjo :: Inovacijos Lietuvoje :: www.technologijos.lt](#). Nagrinėjami lazerio veikimo principai [PhET Simulation \(colorado.edu\)](#), https://youtu.be/DA7a_v96Jsw, trilygmenė ir keturilygmenė sistemos, nuolatinės veikos ir impulsiniai lazeriai, lazerių tipai pagal aktyviąją medžiagą, aptariamas lazerių panaudojimas medicinoje, medžiagų apdirbimui, karyboje, medžiagos tyrimams ir kt. [How Lasers Work | Laser Micromachining | Lasers in Industry | Picosecond Lasers | Ultrafast Lasers](#).

31.3.3. Atomo branduolys ir radioaktyvumas.

Prisimenami izotopai, radioaktyvumas ir jo savybės (alfa, beta, gama spinduliavimas), poveikis gyvajam organizmui, radioaktyviųjų spindulių šaltiniai, radiacinė tarša ir apsaugojimo nuo jos būdai. Apibrėžiamas atominis masės vienetas ([Isotopes and Atomic Mass \(colorado.edu\)](#)), poslinkio taisyklė ir taikant ją nagrinėjami atomų branduolių virsmai. Rezerfordo eksperimento pagrindu įvertinami branduolio matmenys, branduolio tankis ir tūris ([The nuclear radius - A Level Physics - YouTube](#)). Apibrėžiama stiprioji sąveika ir pasitelkiant simuliacija tiriama sąveikos priklausomybė nuo atstumo ([Atomic Interactions \(colorado.edu\)](#)). Apibūdinama branduolio lygmenų schema, lyginamas klasikinis ir kvantinis branduolio modeliai [Nuclear model | physics | Britannica](#). Apibūdinama radioaktyviųjų branduolių pusėjimo trukmė [half-life | Definition & Facts | Britannica](#), [Radioactive Decay Rates - Chemistry LibreTexts](#), išsiaiškinamas radioaktyvaus skilimo dėsningumas remiantis energijos, krūvio ir masės tvermės dėsniais. [Alfa](#), [beta](#) ir gama simuliacijų pagalba tyrinėjama pusėjimo trukmė. Aptariami radioaktyviosios spinduliuotės registravimo metodai ir prietaisų veikimo principai [BRANDUOLINES ENERGETIKOS FIZIKINIAI PAGRINDAI \(vu.lt\)](#). Atliekamas radioaktyviųjų medžiagų tyrimas eliminuojant foninę spinduliuotę. Aptariama radioaktyviosios spinduliuotės skvarba. Esant galimybei ir turint Geigerio skaitiklį arba vykstant į APC eksperimentiškai patikrinama alfa, beta ir gama spinduliuotės skvarba medžiagose ir stebimos jonizuojančios spinduliuotės intensyvumo priklausomybė nuo atstumo iki radioaktyvumo šaltinio. Neturint galimybės atlikti nurodyto tyrimo, galima atlikti archeologinio radinio amžiaus nustatymą interaktyviai ([Radioactive Dating Game - Radiometric Dating | Carbon Dating | Half Life - PhET Interactive Simulations \(colorado.edu\)](#)).

Aptariamas radioaktyviosios spinduliuotės praktinis pritaikymas (<https://youtu.be/iG-G7nBYwR8>). Aiškinamasi, kas yra masės defektas ir branduolio ryšio energija (<https://youtu.be/nNGgYEZFGaA>). Analizuojant energiją, tenkančia vienam nukleonui, aiškinamasi, kada vyksta branduolių sintezės ir skilimo reakcijos ([Fusion, Fission, and Energy in Nuclear Equations - IB Physics](#), https://youtu.be/pnd-VW_0p54), aptariamas branduolių dalijimosi ir sintezės reakcijų paplitimas Žemėje ir Visatoje. Supažindinama su kitais branduolių modeliais (lašelinis ir sluoksninis) parodant modelių panaudojimo galimybes. Aptariant sluoksninį atomo branduolio sandarą, kaip analogija lyginama su atomo planetiniu modeliu. Nagrinėjami branduolinių reaktorių veikimo principai (<https://youtu.be/P99C051arMo>; [How does a nuclear reactor work - World Nuclear Association \(world-nuclear.org\)](#)). Apibrėžiama kritinė masė, neutronų daugėjimo koeficientas, aptariami neutronų skaičiaus reguliavimo būdai.

31.3.4. Elementariosios dalelės.

Aptariami mokslininkų darbai apie antidalelės egzistavimą ([The story of antimatter | timeline.web.cern.ch](#)), dalelės ir antidalelės anihiliacija bei susidarymą ([Annihilation and Pair Production](#)), pozitrono ([Discovering the positron | timeline.web.cern.ch](#)) ir neutrono atradimą ([Neutrino, Discovery of | Encyclopedia.com](#)). Pateikiant šiuolaikinę medžiagos sandarą aptariamas standartinis modelis ([The Standard Model | CERN \(home.cern\)](#)) ir elementariųjų dalelių klasifikacija ([IB Physics: Elemental Particles](#)) akcentuojant dvi pagrindines grupes – fermionus ir bozonus. Aiškinantis standartinį modelį galima pasitelkti <https://scoollab.web.cern.ch/particle-physics-games>. Nagrinėjamos leptonų ir kvarkų ([IB Physics: Quarks, Leptons & Antiparticles](#)) dalelės, jų antidalelės ir aptariami jas charakterizuojantys fizikiniai dydžiai (spalva, elektros krūvis, sukinyvis, masė, gyvavimo trukmė), aiškinamasi hadronų (mezonų ir barionų) sudėtis ir virsmai. Apibendrinamos keturios fundamentinės sąveikos (gravitacinė, elektromagnetinė, silpnoji ir stiprioji),

lyginamas jų veikimo nuotolis, stiprumas ir pasireiškimas, sąveikos perdavimas bozonais ([IB Physics: Exchange Particles](#)). Aptariami Higgs bozono ([The Higgs boson | CERN \(home.cern\)](#), [The Higgs boson and Higgs field explained with Simple Analogy](#)) ir gravitono paieškos ([Do Gravitons Really Exist ? Finding the Particles of Gravity](#), [Searching for the unknown | CERN \(home.cern\)](#)). Eksperimentiškai stebimi dalelių virsmai Vilsono kameroje ([Track inspection: how to spot subatomic particles – Science in School](#)) ir CERN kameroje užfiksuoti trekai, mokomasi identifikuoti elementariąsias daleles ([Bubble Chamber Pictures for the Classroom | S'Cool LAB \(cern.ch\)](#)) ir jų virsmus. Visa tai galima atlikti patiems pasigaminus Vilsono kamerą. Instrukcijas rasite [Renginiai, sklaida - Fizikos fakultetas \(vu.lt\)](#), APC arba Renginiai ([Fizikos fakultetas \(vu.lt\)](#)) arba dalyvauti kasmetinėse VU organizuojamose meistriškumo pamokose.

31.4. Reliatyvumo pagrindai

31.4.1. Įvadas į reliatyvumo teoriją.

Aiškinantis reliatyvumo teoriją patariama prisiminti Galilėjaus transformacijas ir jų taikymo ribas ([Galilei reliatyvumo principas](#) – Visuotinė lietuvių enciklopedija (vle.lt)) ir apibrėžti, kokios sistemos vadinamos inercinėmis. Aiškinimuisi, galima panaudoti filmuotą medžiagą, pvz., ([\(644\) Relative Motion and Inertial Reference Frames - YouTube](#), [\(644\) Theory of relativity explained in 7 mins - YouTube](#)). Jei buvo vykdomi projektai su istorijos mokytoju ar mokiniai ruošė pranešimus apie fizikos mokslo raidą, tai gali būti pristatyti pranešimai apie reliatyvumo teorijos sukūrimą. Pranešimuose turi būti akcentuojama, kad ši teorija sukurta dėl to, kad remiantis klasikinės mechanikos dėsniais negalima buvo paaiškinti elektrodinamikos reiškinių. Mokiniai, įsivaizduodami XX a. pradžios mokslo visuomenėje vyraujančią atmosferą, gali surengti spektaklį/debatų, kurių metu vieną iš trijų grupių gintų nuomonę, kad klasikinės (Galilėjaus) reliatyvumo teorijos reikia atsisakyti, nes ji tinkamai aprašo tik mechaninius reiškinius, bet ne elektromagnetinius; Dž.K. Maksvelo lygtys nėra teisingos ir jas reikia perrašyti taip, kad jos tenkintų Galilėjaus reliatyvumo principą; Galilėjaus reliatyvumo principas nėra teisingas ir jį reikia pakeisti kitu. Šių debatų metu turi būti minima H. Lorencio ir kt. hipotezė apie eterio egzistavimą, A.A. Michelsono ir E. Morley šviesos greičio matavimo eksperimentai, H. Herco darbai susiję su Dž.K. Maksvelo lygčių patikra bei A. Einšteino darbai. ([\(644\) Classic Physics vs Relativity - History, Examples and Alternatives - YouTube](#)).

Detaliau turi būti aptartas reliatyvumo teorijos sukūrimas, t.y. A. Einšteino prielaidos (hipotezės) ir postulatai: Galilėjaus transformacijos yra taikomos, tik tuo atveju, kai kūnų greičiai yra daug kartų mažesni už šviesos greitį; laiko ir erdvės savybės priklauso nuo inercinės atskaitos sistemos judėjimo greičio; vienodomis sąlygomis visi fizikiniai reiškiniai bet kurioje inercinėje atskaitos sistemoje vyksta absoliučiai vienodai; šviesos greitis vakuume nepriklauso nuo šaltinio ir imtuvo judėjimo greičio ir visose inercinėse atskaitos sistemose jis yra vienodas.

Analizuodami mokomąją medžiagą pateiktą <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/Relativ/ltrans.html#c2> ir vaizdo įrašė [Introduction to the Lorentz transformation | Special relativity | Physics | Khan Academy](#), mokiniai turi išsiaiškinti, kad įvykiai, kurie vienoje inercinėje atskaitos sistemoje vyksta tuo pačiu metu, nevyksta tuo pačiu metu kitose sistemose, judančiose viena kitos atžvilgiu. Naudodamiesi aukščiau pateikta medžiaga, kitais informaciniais šaltiniais ir simuliacija

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=str_dilatace&l=cz,

https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=str_kontrakce&l=cz, mokiniai gali padaryti minčių žemėlapius parodančius reliatyvistinės, specialiosios reliatyvistinės ir klasikinės teorijų skirtumus.

31.4.2. Reliatyvistinė mechanika.

Išsiaiškinus kaip transformuojasi Niutono dėsnų išraiška „pereinant“ iš vienos inercinės atskaitos sistemos į kitą ir koks yra ryšys tarp masės ir energijos esant reliatyvistiniam ir nereliatyvistiniam judėjimui, žemėlapiui turi būti papildyti. Aiškinimuisi apie Einšteino masės ir energijos sąryšį galima naudoti filmuotą medžiagą ([\(651\) Special Relativity Part 4: Mass-Energy Equivalence or E = mc² - YouTube](#)). Šis sąryšis yra panaudojamas fotono energijos, judesio kiekio ir masės matematinei išraiškai išsiaiškinti.

Mokiniais gali būti pateiktas savarankiškas darbas išsiaiškinti, kokiems reiškiniams ar eksperimentams atliekamiems Žemėje aprašyti yra naudojama reliatyvumo teorija. Kad darbo atlikimas neužtruktų ilgai, patariama mokiniams pateikti raktinius žodžius, tokius kaip elektrono judėjimas greičiu artimu šviesos greičiui,

elementariųjų dalelių judėjimas. Tikėtina, kad mokiniai nagrinės elementariųjų dalelių tyrimus bei elektronų judėjimą elektroniniuose vamzdžiuose. Aptariant savarankiško darbo atlikimą, mokiniai turi atsakyti į klausimą, kokiais būdais elementariosios dalelės (pvz. elektronas) yra pagreitinamos ir įvertinti (apskaičiuoti), koks potencialų skirtumas yra reikalingas įvairių elementariųjų dalelių pagreitinimui iki mokytojo nurodyto greičio.

Naudodami medžiagą pateiktą https://atlas.physicsmasterclasses.org/en/wpath_messung.htm mokiniai gali išsiaiškinti, kaip valdomos elementariosios dalelės, kaip fiksuojami po jų susidūrimo susidarę produktai, kas tie produktai yra. Mokiniais gali būti pasiūlyta taikant reliatyvistinius energijos ir judesio kiekio tvermės dėsnius nustatyti kokie produktai ir kokiomis sąlygomis gali susidaryti vykstant dalelių susidūrimo ir suyrimo metu. Jie gali sudaryti minčių žemėlapius palyginti branduolių susidūrimo/skilimo ir elementariųjų dalelių susidūrimo/suyrimo reakcijas.

2. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai

Šiame skyrelyje pateikiami ilgalaikių ir veiklų planavimo, kompetencijų ugdymo pavyzdžiai su nuorodomis į šaltinius ir patarimais mokytojams.

Ugdymo proceso kokybė didele dalimi priklauso nuo kokybiško edukacinių veiklų planavimo, todėl svarbu planuojant pasitelkti integracinius ryšius, įvairius šaltinius, netradicines aplinkas įgalinti mokinius įvairiapusiam ir motyvuojančiam mokymuisi. Įgyvendinimo rekomendacijose planavimo aspektai pateikiami kaip darbo įrankis, kuris paskatintų ieškoti naujų idėjų, netradicinių ugdymo proceso organizavimo formų, kurios sudaro galimybes kartu su mokiniais kurti lankstų, besimokančiųjų poreikius ir mokymosi galimybes atitinkantį mokymosi „kelią“ ir siekti Bendrosiose programose apibrėžtų mokinių pasiekimų.

Dėl ilgalaikio plano formos susitaria mokyklos bendruomenė, tačiau nebūtina siekti vienodos formos. Skirtingų dalykų ar dalykų grupių ilgalaikių planų forma gali skirtis, svarbu atsižvelgti į dalyko(-ų) specifiką ir sudaryti ilgalaikį planą taip, kad jis būtų patogus ir informatyvus mokytojui, padėtų planuoti trumpesnio laikotarpio (pvz., pamokos, pamokų ciklo, savaitės) ugdymo procesą, kuriame galėtų būti nurodomi ugdomi pasiekimai, kompetencijos, sąsajos su tarpdalykinėmis temomis. Pamokų ir veiklų planavimo pavyzdžių galima rasti Fizikos bendrosios programos (toliau – BP) vidurinio ugdymo įgyvendinimo rekomendacijų dalyje *Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai*. Planuodamas mokymosi veiklas mokytojas tikslingai pasirenka, kurias kompetencijas ir pasiekimus ugds atsižvelgdamas į konkrečios klasės mokinių pasiekimus ir poreikius. Šį darbą palengvins naudojimas [Švietimo portale](#) pateiktos BP [atvaizdavimu](#) su mokymo(si) turinio, pasiekimų, kompetencijų ir tarpdalykinių temų nurodytomis sąsajomis.

Kompetencijos nurodomos prie kiekvieno pasirinkto koncentro pasiekimo:

Fizika

Visa bendroji programa Pagrindinis ugdymas Vidurinis ugdymas

Pasiekimų sritys ir pasiekimai

BP dalyko

- Komunikavimo kompetencija**
Pranešimo kūrimas
Tikslingai pasirenka ir kūrybiškai naudoja kompleksines raiškos priemones ir formas. Lanksčiai pritaiko pranešimą sudėtingoms komunikavimo situacijoms ir įvairiems adresatams įvairiose srityse gyvai ir virtualioje erdvėje. Tikslingai formuoja asmeninį įvaizdį ir įsitraukia į būsimos profesijos komunikavimo diskursą.
- Pasiekimų sritys ir pasiekimai**
- Pasiekimų raida
- Mokymo(si) turinys
- Pasiekimų vertinimas
- Dalyko modulis
- Ištaikiai

III–IV gimnazijos klasių koncentras III–IV gimnazijos klasių koncentras

[Pateikia teorinių ir taikomųjų fizikos mokslo sričių pavyzdžių.](#)

A2. Apibūdina fizikos mokslo teoriją, modelių kūrimo, pagrindimo principus, paaiškina teorijų, modelių kitimą.

A3. Įvardija moksliniams tyrimams taikomus etikos reikalavimus. Sieja etikos normas su fizikos mokslo raida ir prognozuoja jų kitimą.

A4. Apibūdina ir kritiškai vertina fizikos mokslo poveikį ir svarbą žmogui, bendruomenei, visuomenei. Apibūdina fizikos mokslo raidą Lietuvoje ir pasaulyje: įvardija žymiausias fizikos mokslo atstovus ir aptaria svarbiausius jų pasiekimus.

Gamtamokslinis komunikavimas (B)

Visi pasiekimai 7–8 klasių koncentras 9–10 (I–II gimnazijos) klasių koncentras III–IV gimnazijos klasių koncentras

Spustelėjus ant pasirinkto pasiekimo atidaromas pasiekimo lygių požymių ir pasiekimui ugdyti skirto mokymo(si) turinio citatų langas:

Bendrosios nuostatos
 Dalyko tikslas ir uždaviniai
 Kompetencijų ugdymas dalyku
 Pasiekimų sritys ir pasiekimai
 Pasiekimų raida
 Mokymo(si) turinys
 Pasiekimų vertinimas
 Dalyko modulis
 Ištekiai

Klasės

Gamtos mokslų prigimties ir raidos pažinimas (A)

Visi pasiekimai 7–8 klasių koncentras 9–10 (I–II gimnazijos) klasių koncentras III–IV gimnazijos klasių koncentras

A1. Įvardija ir paaiškina, ką tiria fizikos mokslas, kokias problemas sprendžia. Pateikia teorinių ir taikomųjų fizikos mokslų sričių pavyzdžių.

Klasių koncentrai	Slenkstinis lygis	Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
III–IV gimnazijos klasių koncentras	Nurodo, kad fizika ir kiti gamtos mokslai padeda pažinti ir suprasti gamtos ir technikos objektus, procesus, reiškinius bei numatyti procesų, reiškinių pasekmes, rasti problemų sprendimo būdų. Pateikia fizikos mokslų teorijų praktinio taikymo pavyzdžių (A1.1).	Paaškina, kad remiantis fizika ir kitais gamtos mokslais galima pažinti mus supantį pasaulį kaip visumą. Įvardija fizikos ir kitų gamtos mokslų sprendžiamas problemas. Nurodo, kad fizika ir kiti gamtos mokslai turi ribotas galimybes sprendžiant įvairias problemas bei priimant sprendimus. Pateikia fizikos mokslų teorijų praktinio taikymo pavyzdžių (A1.2).	Paaškina, kaip remiantis fizikos ir kitų gamtos mokslų nustatytais mikro ir makro pasaulio ryšiais, galima spręsti gamtamokslines problemas. Analizuoja fizikos mokslų galimybes ir apibūdina ribas sprendžiant įvairias problemas bei priimant sprendimus. Paaškina sąsajas tarp fizikos mokslų teorijų ir jų praktinio taikymo (A1.3).	Argumentuotai paaškina, kad remiantis fizikos ir kitų gamtos mokslų nustatytais mikro ir makro pasaulio ryšiais, galima spręsti gamtamokslines problemas. Analizuoja ir kritiškai vertina fizikos mokslų galimybes ir ribas sprendžiant įvairias aktualias vietinio ir globalaus konteksto problemas bei priimant sprendimus. Paaškina sąsajas tarp fizikos ir kitų gamtos mokslų teorijų ir jų praktinio taikymo (A1.4).
Mokymo(si) turinys				
Fizikos mokslų raida. III–IV gimnazijos klasių koncentras.				
III gimnazijos klasė				
[...] Aiškinamasi ir mokomasi vertinti fizikos mokslų ir technologijų laimėjimų įtaką darniam vystymuisi, aptariama fizikinių technologijų svarba ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programų kontekste.				

Tarpdalykinės temos nurodomos prie kiekvienos mokymo(si) turinio temos. Užvedus žymeklį ant prie temų pateiktos ikonėlės atsiveria langas, kuriame matoma tarpdalykinė tema ir su ja susieto(-ų) pasiekimo(-ų) ir (ar) mokymo(si) turinio temos(-ų) citatos:

BP dalys

Bendrosios nuostatos
 Dalyko tikslas ir uždaviniai
 Kompetencijų ugdymas
 Pasiekimų sritys ir pasiekimai
 Pasiekimų raida
 Mokymo(si) turinys
 Pasiekimų vertinimas
 Dalyko modulis
 Ištekiai

- ✓ Fizikos mokslų kalba ir pažinimo metodai
- ✓ Judėjimas ir jėgos
- ✓ Energija
- ^ Šiluminiai reiškiniai
 - ✓ Ryšys tarp mikro ir makro pasaulio.
 - ✓ Termodinamika.
- ^ Elektra ir magnetizmas
 - ✓ Elektrostatinis laukas.
 - ✓ Elektros srovė metaluose.

Darnus vystymasis

Aplinkos tvarumas

Klimato kaitos prevencija

F2.3. [...] Apibūdina žmogaus veiklos [...] neigiamą poveikį gamtai.

Energijos šaltiniai. [...] Diskutuojama apie energetikos plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje remiantis Sankey diagramomis ir elektrinių saugumo, ekonomiškumo ir ekologiškumo parametrais.

- ✓ Energijos šaltiniai.

Pateiktame ilgalaikio plano pavyzdyje nurodomas preliminarus Bendruosiuose ugdymo planuose dalykui numatyto valandų skaičiaus paskirstymas:

- stulpelyje *Mokymo(si) turinio tema* yra pateikiamos BP temos;
- stulpelyje *Tema (+BP citata)* pateiktos galimos pamokų temos, kurias mokytojas gali keisti savo nuožiūra. Be to, šiame stulpelyje po tema įterpta BP mokymo(si) turinio citata, kurioje aprašyta kas ir kiek gylyai turi būti nagrinėjama;
- stulpelyje *Val. sk.* yra nurodytas galimas nagrinėjant temą pasiekimams ugdyti skirtas pamokų skaičius. Daliai temų valandos nurodytos intervalu, pvz., 1–2. Lentelėje pateiktą pamokų skaičių mokytojas gali keisti atsižvelgdamas į mokinių poreikius, pasirinktas mokymosi veiklas ir ugdymo metodus;
- stulpelyje *Galimos mokinių veiklos* pateikiamas veiklų sąrašas yra susietas su BP vidurinio ugdymo įgyvendinimo rekomendacijų dalimi *Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos*, kurioje galima rasti išsamesnės informacijos apie ugdymo proceso organizavimą įgyvendinant atnaujintą BP. Mokytojas gali pasirinkti vieną ar kelias veiklas iš šio sąrašo, jas modifikuoti arba pakeisti kitomis atsižvelgdamas į savo mokinius, esamas mokymosi priemones ir pan.. Svarbu įtraukti mokinius į aktyvias mokymosi veiklas;
- stulpelyje *Vadovėlis* nurodomi vadovėliai ir jų puslapiai, kuriuose galima rasti informacijos nagrinėjamai temai;
- stulpelyje *Kita medžiaga* pateikiamos nuorodos į įvairius temas nagrinėti tinkamus šaltinius: vaizdo įrašus, straipsnius, Lietuvos fizikos mokytojų asociacijos parengtą medžiagą ir kt.;
- stulpelyje *SMP* pateikiamos nuorodos į EdTech projekte parengtas ir kitų šalių svetainėse paskelbtas skaitmenines mokymosi priemones – interaktyvias simuliacijas, kurios gali būti naudojamos virtualiems reiškinių ir dėsningumų tyrimams atlikti arba plika akimi nematomiems reiškiniams ir procesams stebėti.

Patarimas: patogiau naudoti šį ilgalaikio plano pavyzdį skaitmeniniu formatu išsaugotą savo kompiuteryje, nes visos nuorodos yra interaktyvios, todėl galima atidaryti spustelint ant jų. Be to, galėsite koreguoti valandų skaičių, veiklas arba papildyti kitų atrastų šaltinių nuorodomis stulpelius *Kita medžiaga* ir *SMP*. Tačiau, jeigu visgi norėtumėte turėti atspausdintą versiją, verta spausdinti tik pirmuosius 5 lentelės stulpelius.

III gimnazijos klasė

ILGALAIKIS PLANAS

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
Fizikos mokslo raida	Šiuolaikinės pasaulio problemos ir darnaus vystymosi programa. BP: Aiškinamasi ir mokomasi vertinti fizikos mokslo ir technologijų laimėjimų įtaką darniam vystymuisi, aptariama fizikinių technologijų svarba ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programų kontekste.	1	Šaltinių analizė. Aptariamos šiuolaikinį pasaulį neraminančios problemos ir darnaus vystymosi uždaviniai (Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija (lrv.lt)).		https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/darnus-vystymasis-ir-strateginiai-pokyciai/darnus-vystymasis/darnus-vystymasis-ir-lietuva/jt-darbotvarke-2030-darnaus-vystymosi-tikslai-ir-kiti-tarptautiniai-susitarimai/	
	Fizikos raida ir perspektyvos. BP: Aptariamos fizikos istorijos svarbiausios datos, siejant su mokslininkų darbais ir atradimais, turėjusiais reikšmę žmonijai. Aptariamas Lietuvos fizikos mokslininkų indėlis į fizikos mokslą. Aptariamos fizikos mokslo ateities perspektyvos.	1	Analizuojant šaltinius parengiama fizikos istorijos laiko skalė, joje išskiriant Lietuvos mokslininkų atradimus. Skalė baigiama dabartinėmis neišspręstomis problemomis ir siūlymais kaip fizikos mokslas gali padėti išspręsti šias problemas.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012. (p. 10–13)	Romualdas Karazija. Fizika humanitarams. Klasikinė fizika (I). TEV, 1996 (p.13–24). Romualdas Karazija. Fizika humanitarams. Šiuolaikinė fizika (II). TEV, 1997 (p.13–25).	
Pažinimo metodai ir kalba	Tiriamąjį darbo atlikimas ir jo ataskaitos parengimas. BP: Aiškinamasi skirtumai ir panašumai tarp stebėjimo ir eksperimento, laboratorinio darbo ir tyrimo, teorinio ir eksperimentinio tyrimo. Prisimenami mokslinio tyrimo etapai. Aptariami	1–2	Vaizdo įrašų apie stebėjimus, eksperimentus, laboratorinius, teorinius ir eksperimentinius tyrimus peržiūra, panašumų ir skirtumų aptarimas. Pasirinkus konkretų ankstesnėse klasėse atliktą tyrimą, pavyzdžiui, matematinės svyruoklės svyravimo periodo			

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	<p>modeliai kaip pažinimo metodas, jų naudojimo privalumai ir trūkumai. Aptariama tikslingo ir taisyklingo fizikinių sąvokų vartojimo svarba. Prisimenamos fizikinių dydžių ir matavimo vienetų rašymo taisyklės tekstiniame redaktoriuje. Aptariama, kaip atliekama fizikinių dydžių priklausomybių grafinė analizė, braižomi fizikinių dydžių priklausomybių grafikai.</p>		<p>priklausomybės nuo siūlo ilgio, pakartojami visi tyrimo etapai, akcentuojant ataskaitos rengimo taisykles.</p>			
Matavimai ir skaičiavimai fizikoje	<p>Tarptautinė vienetų sistema ir fizikinių dydžių apskaičiavimas. BP: Aptariami pagrindinių SI matavimo vienetų šiuolaikiniai apibrėžimai ir išvestinių fizikinių dydžių ryšys su pagrindiniais SI sistemos vienetais. Prisimenami daliniai ir kartotiniai fizikinių dydžių vienetai.</p>	1	<p>Pateikiama fizikos matavimų skalė nuo mikro iki makro. Mokiniai grupėse atsako į klausimus: kam reikia vienuodų standartų, kokie pagrindiniai šiuolaikiniai matavimo vienetai. Jie taip pat užrašo pagrindinius veiksmus su matavimo vienetais ir/ar su standartinio skaičiaus išraiška, taiko apvalinimo taisykles. Pamokos pabaigoje aptariami bendri susitarimai, kurie bus taikomi mokantis fizikos.</p>		<p>https://www.nist.gov/pml/owm/metric-si/si-units</p> <p>LFMA parengta medžiaga „Matavimai ir skaičiavimai fizikoje“ https://www.emokykla.lt/metodine-medziaga/medziaga/perziura/228?r=1</p>	
	<p>Tyrimo tikslumo įvertinimas. BP: Aptariamas matavimo tikslumo įvertinimas, matavimo ir skaičiavimo tikslumo įtaka gautiems rezultatams. Prisimenamas</p>	1–2	<p>Atliekamas pasirinktas iš anksčiau atliktų mokomasis tiriamasis darbas ir analizuojant šaltinius mokomasi įvertinti ir apskaičiuoti tyrimo tikslumą, brėžti ir analizuoti grafinę</p>	<p>Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 30–37, 198–200)</p>	<p>LFMA parengta medžiaga "Paklaidos" https://www.emokykla.lt/metodine-medziaga/medziaga/perziura/229?r=1</p>	

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	absoliutinių ir santykinių matuojamų ir apskaičiuojamų fizikinių dydžių paklaidų skaičiavimas. Aptariama, kaip galima nustatyti ir sumažinti atsitiktines ir sisteminės paklaidas.		informaciją ir pateikti tyrimo ataskaitą. Veiklų pabaigoje aptariamos ir užsirašomos lentelėse paklaidų skaičiavimo formulės.			
	Fizikiniai vektoriniai dydžiai. BP: Prisimenama, kurie fizikiniai dydžiai yra vektoriniai ir aptariama, ką padeda išsiaiškinti veiksmai su vektoriniais dydžiais.	1	Prisimenami vektoriniai ir skaliariniai fizikiniai dydžiai. Pasinaudojus interaktyvia simuliacija, pavyzdžiui Vector Addition atliekamos užduotys ir pasitelkiant minčių žemėlapi susisteminamos ir užrašomos pagrindinės taisyklės taikomos su fizikiniais vektoriniais dydžiais.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012. (p.22–29)		https://phet.colorado.edu/sims/html/vector-addition/latest/vector-addition_en.html
Judėjimas	Judėjimą aprašančios lygtys. BP: Prisimenama mechaninio judėjimo sąvoka ir mechaninį judėjimą apibūdinantys skaliariniai ir vektoriniai dydžiai (kelias, poslinkis, greitis, pagreitis), jų matavimo vienetai, mechaninio judėjimo rūšys pagal trajektoriją ir judėjimo greitį. Apibrėžiamas materialusis taškas. Nagrinėjamos greičio, poslinkio ir koordinatės priklausomybės nuo laiko lygtys, braižomi šių	3–4	Pasinaudojant judėjimą aprašančios koordinatės priklausomybės nuo laiko lygtimi nustatomas pradinis greitis ir pagreitis, užrašoma greičio lygtis. Naudodamiesi simuliacija, mokiniai brėžia ir analizuoja greičio, pagreičio, poslinkio ir koordinatės priklausomybės nuo laiko grafikus, nustato, kuo skiriasi greitėjančių, lėtėjančių ar tolygiai judančių kūnų greičio ir pagreičio grafikai. Braižo kūno judėjimo grafikus naudodami filmuotos medžiagos duomenis.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 30–37, 47–59)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mec h_pohyb&l=en

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	<p>priklausomybių grafikai. Mokomasi analizuoti grafikus: poslinkis nustatomas kaip greičio priklausomybės nuo laiko grafiko ribojamas plotas. Mokomasi apskaičiuoti tolygiai kintamai judančio kūno greitį, poslinkį ir koordinatę. Apibūdinamas netolyginio judėjimo vidutinis greitis, mokomasi apskaičiuoti vidutinį ir momentinį greitį bei pagreitį remiantis $x(t)$, $v(t)$ grafikais. Prisimenamas laisvasis kūnų kritimas kaip tolygiai kintamo judėjimo rūšis. Eksperimentiškai nustatomas laisvojo kritimo pagreitis. Mokomasi tyrinėti judėjimą analizuojant vaizdo įrašą ir naudojant jutiklius.</p>					
	<p>Kampu į horizontą mesto kūno judėjimas. BP: Nagrinėjamas ir tyrinėjamas horizontaliai ir kampu į horizontą mesto kūno judėjimas kaip kūno judėjimas plokštumoje, kai veikia viena (sunkio) jėga, skaičiuojami greičio, pagreičio ir koordinatės kitimai x ir y ašyse.</p>	2–3	<p>Iš kūnų koordinatės kitimo duomenų, nustato jų greičio ir pagreičio kitimo duomenis. Nagrinėja kampu į horizontą mestų kūnų judėjimo trajektorijas, nustato jų formą bei trajektorijas aprašančias funkcijas.</p>	<p>Pečiuliauskiene Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.63–72)</p>		

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	Galilėjaus reliatyvumo principas. BP: Nagrinėjamas Galilėjaus reliatyvumo principas, sprendžiami uždaviniai taikant Galilėjaus reliatyvumo taisykles.	1	Naudojantis simuliacija nustato reliatyviuosius poslinkį ir judėjimo greitį.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.38–41)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mec_h_kolo&l=en
Jėgos	Jėgų rūšys, jų atstojamoji. BP: Prisimenamas jėgos apibūdinimas, jėgų rūšys ir jų grafinis vaizdavimas, jėgų atstojamoji, inercija ir inertiškumas. Skaičiuojama ir grafiškai pavaizduojama jėgų atstojamoji.	1	Prisimenama, kas yra jėgos, jų rūšis, skaičiavimo išraiškas, atvaizdavimą brėžiniuose. Nagrinėdami simuliacijas mokiniai prisimena, kas yra jėgų atstojamoji, kaip ji apskaičiuojama.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.		https://interactives.ck12.org/simulations/physics/horse-and-cart/app/index.html?screen=sandbox&lang=en&referrer=ck12Launcher&backUrl=https://interactives.ck12.org/simulations/physics.html
	Niutono dėsniai. BP: Aptariama atskaitos sistema ir Niutono dėsnų galiojimas, apibrėžiamos inercinės ir neinerinės atskaitos sistemos. Prisimenami ir tyrinėjami Niutono dėsniai, sprendžiami uždaviniai juos taikant.	2	Savarankiškai dirbdami su simuliacijomis ar peržiūrėdami vaizdo įrašus, atlikdami tyrimus, prisimena ir savarankiškai pakartoja Niutono dėsnius. Nagrinėdami artimoje aplinkoje mokytojo patartus reiškinius, išsiaiškina, kuo skiriasi inercinė ir neinerinė atskaitos sistemos.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.93–111)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mec_h_newton1&l=en https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mec_h_newton3&l=en
	Gravitacinė traukos jėga. Laisvojo kritimo pagreitis. BP: Nagrinėjamas visuotinės traukos dėsnis. Mokomasi apskaičiuoti laisvojo kritimo pagreitį prie Žemės paviršiaus ir tam tikrame aukštyje virš Žemės. Mokomasi	2	Naudojamiesi simuliacija Gravity Force Lab nustato, kaip keičiantis kūnų masei ir/ar atstumui tarp jų keičiasi juos veikianti gravitacinės traukos jėga, užrašo laisvojo kritimo pagreičio išraiška. Atlieka laisvojo kritimo pagreičio nustatymo ir jo priklausomybės nuo	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.120–138)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=gp_newton_zakon&l=en

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	apskaičiuoti su pagreičiu judančio kūno svorį.		krentančio kūno masės ar formos tiriamuosius darbus, išsiaiškina, kaip skirsis laisvojo kritimo pagreitis skirtingose Žemės vietose ar kitose planetose bei kūnui tolstant nuo Žemės. Sprendžia uždavinius.			
	Spyruoklės tamprumo ir trinties koeficiento nustatymas. BP: Nagrinėjamas ir tyrinėjamas Huko dėsnis, nagrinėjama atramos reakcijos jėga. Tyrinėjama trinties jėga, nagrinėjamos jos rūšys, mokomasi apskaičiuoti trinties koeficientą.	2	Tiriamieji darbai: „Spyruoklės tamprumo koeficiento nustatymas“ ir „Trinties koeficiento nustatymas.“ Peržiūrėję vaizdo įrašą išsiaiškina, kas yra atramos reakcijos jėga, kokia jos kryptis.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.117–119, 139–146)	https://www.youtube.com/watch?v=1WOrgrIcQZU&list=PLSQ10a2vh4HAMBhYyrAzjTJF2oW6GHN74&index=3	
	Kūnas veikiamas kelių jėgų. BP: Mokomasi spręsti uždavinius, kai kūnas veikiamas kelių jėgų (nuožulnioji plokštuma, surišti kūnai ir kt.). Mokomasi paaiškinti kasdienės aplinkos kūnų judėjimą remiantis žiniomis apie jėgas.	3–4	Sprendžiami kelių jėgų veikiamų kūnų, esančių ant horizontalios ir nuožulnios plokštumos bei surišių kūnų dinamikos ir kinematikos uždaviniai.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.147–151)		
Judesio kiekis jėgos impulsas	Judesio kiekis, jėgos impulsas. Judesio kiekio tvermės dėsnis. BP: Apibūdinamas judesio kiekis ir jėgos impulsas, jų matavimo vienetai; aiškinamasis antrojo Niutono dėsnio ir judesio	3–4	Naudodami simuliaciją Collision Lab išsiaiškina ir apibrėžia, kas yra ir kuo skiriasi tamprūs, netamprūs, centriniai ir necentriniai smūgiai. Remdamiesi III Niutono dėsnio išveda judesio kiekio tvermės dėsnį.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 165–172)		https://phet.colorado.edu/sims/html/collision-lab/latest/collision-lab_en.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	kiekio ryšys. Braižomi ir analizuojami judesio kiekio ir jėgos priklausomybės nuo laiko grafikai. Atliekant ir stebint bandymus, eksperimentuojant aiškinamasi, kas yra tamprūs ir netamprūs, centriniai ir necentriniai smūgiai. Nagrinėjamas ir tyrinėjamas kūnų judesio kiekio tvermės dėsnis, nustatant sąveikos metu įgytą greitį, pagreitį, veikiančią jėgą ir laiką, sprendžiami uždaviniai. Nagrinėjamas reaktyvusis judėjimas, aptariami Kazimiero Semenavičiaus darbai.		Sprendžia uždavinius. Gali parengti ir pristatyti pranešimus apie Semenavičiaus asmenybę ir darbus, raketų judėjimą. ATC gali atlikti judesio kiekio tvermės dėsnio tyrimą.			
Energija, darbas, galia	Mechaninė energija. BP: Prisimenamas mechaninės energijos apibūdinimas, mechaninės energijos rūšys ir jų apskaičiavimo formulės, mokomasi apskaičiuoti tampriai deformuoto kūno potencinę energiją.	2	Pasinaudoję vaizdo medžiagą apibrėžia kinetinę ir potencinę energijas, jų matavimo vienetą. Atliekdami eksperimentus su skirtingo standumo spyruoklėmis išsiaiškina nuo ko priklauso tampriai deformuoto kūno energija. Sprendžiami uždaviniai.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 180–186)	https://www.youtube.com/watch?v=1YeBgtH589c https://www.youtube.com/watch?v=paPGNsx-Uak&ab_channel=ManochaAcademy	
	Mechaninis darbas. BP: Prisimenamas mechaninio darbo apibūdinimas ir apskaičiavimas, kai jėga pastovi ir veikia išilgai judėjimo krypties.	3	Sprendžiami ir aptariami įvairaus tipo uždaviniai mechaniniam darbui apskaičiuoti.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 173–176)		

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	Nagrinėjamas mechaninio darbo sąryšis su kūno kinetinės ir potencinės energijos pokyčiu. Mokomasi apskaičiuoti darbą, kai jėgos kryptis nesutampa su judėjimo kryptimi. Aiškinamasi, kaip grafiškai nustatyti jėgos atliktą darbą, kai jėga pastovi ar kinta tolygiai.					
	Energijos tvermės dėsnis. BP: Prisimenamas energijos tvermės dėsnis. Tyrinėjami laisvai krintančių ir deformuotų kūnų energijos virsmai. Sprendžiami energijos ir judesio kiekio tvermės dėsnių taikymo uždaviniai.	3	Pakartojamas energijos tvermės dėsnis, sprendžiant uždavinius aiškinamasi kaip taikyti energijos tvermės dėsnį įvairiose situacijose: atrakcionas „Amerikietiški kalneliai“, lėktuvo nusileidimas iš tam tikro aukščio, laisvai krintantis kūnas, tampriai deformuojant kūną. Atliekami laisvai krintančių kūnų ir tampriai deformuotų kūnų energijos virsmų tiriamieji darbai.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 187–190)	https://www.youtube.com/watch?v=DgAp605kbMk	
	Mechanizmo galia ir naudingumo koeficientas. BP: Prisimenamas galios apibūdinimas, matavimo vienetai. Išsiaiškinama, kaip skaičiuojama pastoviu greičiu judančių kūnų galia, sprendžiami uždaviniai. Prisimenama, kas yra naudingumo koeficientas, sprendžiami uždaviniai. Tyrinėjamas nuožulniosios plokštumos	3	Aptariami pavyzdžiai, kada yra svarbus darbo atlikimo arba energijos perdavimo greitis, pakartojamos ir gilinamos žinios apie mechaninę galią. Sprendžiami uždaviniai apskaičiuojant pastoviu greičiu judančių kūnų išvystomą galią, naudingumo koeficientą, energijos nuostolių dydį. Įvardijamos ir analizuojamos energijos nuostolių priežastys.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Judėjimas ir jėgos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 177–179, 191–192)		

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	naudingumo koeficientas, nustatomos energijos nuostolių priežastys.					
Ryšys tarp mikro ir makro pasaulio	Pagrindiniai molekulinės dujų teorijos teiginiai. BP: Mokomasi apibūdinti pagrindinius molekulinės kinetinės teorijos teiginius, aiškinamasi, kokiais bandymais jie įrodomi.	1	Peržiūrint trumpus filmukus prisimenama kietųjų kūnų, skysčių ir dujų molekulinė sandara ir molekulių sąveika. Nagrinėjami ir/ar atliekami bandymai, kuriais įrodomi pagrindiniai molekulinės kinetinės teorijos teiginiai.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 7–10)		
	Fizikiniai dydžiai nusakantys ryšį tarp mikro ir makro pasaulio. BP: Prisimenama, kurie fizikiniai reiškiniai yra šiluminiai, mokomasi juos paaiškinti remiantis molekuline kinetine teorija. Išsiaiškinama, kurie fizikiniai dydžiai nusako ryšį tarp mikro ir makro pasaulio – molinė masė, dalelės masė, dalelių skaičius, Avogadro konstanta, medžiagos kiekis, dalelių koncentracija, slėgis, medžiagos masė, tūris, tankis, temperatūra, vidutinis kvadratinis dujų molekulių šiluminio judėjimo greitis, dalelės kinetinė energija. Apibrėžiama absoliutinė temperatūra, aiškinamasi absoliutinio nulio fizikinė prasmė, absoliutinės	1	Pateikiamas fizikinių dydžių pavadinimų sąrašas, mokiniai ieško tų dydžių apibrėžimų, simbolių ir matavimo vienetų. Darbas grupėse – kiekviena grupė burtų keliu gauna konkretų šiluminį reiškinį, turi jį paaiškinti ir nurodyti reiškinį apibūdinančius fizikinius dydžius, jų žymėjimus ir matavimo vienetus. Užrašo temperatūrą Celsijaus laipsniais ir kelvinais.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 10–12)		

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	temperatūros skalės ryšys su Celsijaus skale.					
	Idealiųjų vienatomių dujų vidinės energijos priklausomybė nuo temperatūros. BP: Išsiaiškinama, kas yra idealiosios dujos. Mokomasi nusakyti idealiųjų vienatomių dujų vidinės energijos priklausomybę nuo temperatūros ir sieti vidinę energiją su molekulių kinetine energija.	1	Užrašoma dujų vidinės energijos priklausomybė nuo temperatūros. Spręsdami uždavinius mokomasi taikyti formulę vidinei energijai ir jos ryšiui su molekulių kinetine energija nustatyti.	Pečiuliauskiene Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.12–25)		
	Pagrindinė molekulinės kinetinės teorijos lygtis. BP: Mokomasi nusakyti dujų slėgio į indo sienelės atsiradimo priežastis ir užrašyti pagrindinę molekulinės kinetinės teorijos lygtį. Naudojant laboratorinę įrangą arba virtualius įrankius tyrinėjami dujų būseną apibūdinančių parametrų (slėgio, tūrio, temperatūros) tarpusavio ryšiai, užrašoma idealiųjų dujų būsenos lygtis, sprendžiami uždaviniai.	1	Stebint trumpus filmus (Bandymai, parodantys skysčių ir dujų dėsniumus) prisimenamas kietųjų kūnų, skysčių ir dujų slėgis. Sprendžiami uždaviniai taikant pagrindinės molekulinės kinetinės teorijos lygtį.	Pečiuliauskiene Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 26–28)		
	Idealiųjų dujų būsenos lygties patikrinimas. BP: Naudojant laboratorinę įrangą arba virtualius įrankius tyrinėjami dujų būseną apibūdinančių	1	Naudojant laboratorinę įrangą arba virtualius įrankius (Gas Properties) atliekamas laboratorinis darbas „Idealiųjų dujų būsenos lygties patikrinimas“.			https://phet.colorado.edu/sims/html/gas-properties/latest/gas-properties_en.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	parametrų (slėgio, tūrio, temperatūros) tarpusavio ryšiai, užrašoma idealiųjų dujų būsenos lygtis, sprendžiami uždaviniai.					
	Izochorinis, izobarinis, izoterminis procesai. BP: Nagrinėjami izoprocesai (izochorinis, izobarinis ir izoterminis), jų grafikai, sprendžiami uždaviniai. Aptariama, kad idealiųjų dujų dėsniai realioms dujoms galioja tik esant mažam slėgiui ir dujų tankiui.	4	Tiriamieji darbai „Izobarinio proceso tyrimas“, „Izoterminio proceso tyrimas“, „Izochorinio proceso tyrimas“ (naudojama laboratorinė įranga arba virtuali laboratorija Gas Properties). Sprendžiami uždaviniai taikant izoprocesų dėsnius.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 28–31)		https://phet.colorado.edu/sims/html/gas-properties/latest/gas-properties_en.html
Termodinamika	Šilumos kiekis, savitosios šilumos. Temperatūros kitimo grafikai šilumos mainų ir fazinių virsmų metu. BP: Prisimenamas šilumos kiekis kaip vidinės energijos dalis, savitosios šilumos (medžiagos savitoji, savitoji lydymosi (kietėjimo), savitoji garavimo (kondensacijos), kuro degimo).	2	Grupėse aptariami agregatiniai virsmai, savitosios šilumos ir šilumos kiekio skaičiavimo formulės. Apibendrinant grupių darbą pabrėžiamos agregatinių virsmų sąlygos. Brėžiami ir analizuojami temperatūros kitimo grafikai šilumos mainų ir fazinių virsmų metu.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 91–98)		
	Šilumos balanso lygties taikymas. BP: Prisimenama šilumos balanso lygtis, sprendžiami kiekybiniai ir eksperimentiniai uždaviniai, kai dėl šilumos perdavimo kinta kelių kūnų temperatūra ir (ar)	2–3	Sprendžiami uždaviniai taikant šilumos balanso lygtį.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 105–106)		

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	medžiagos būseną. Brėžiami ir analizuojami šilumos mainų ir fazinių virsmų temperatūros kitimo grafikai.					
	Darbas termodinamikoje. BP: Apibūdinamas darbas termodinamikoje, išsiaiškinamas dujų ir išorinių jėgų darbas, mokomasi dujų darbą apskaičiuoti iš grafiko.	2	Apibūdinamas darbas termodinamikoje, išsiaiškinamas dujų ir išorinių jėgų darbas, mokomasi dujų darbą apskaičiuoti iš grafiko. Uždavinių sprendimas.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p. 99–100)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_carnot&l=en
	I-asis termodinamikos dėsnis, ir jo taikymas. BP: Nagrinėjamas I-asis termodinamikos dėsnis, apibūdinamas adiabatinis procesas, naudojant laboratorinę įrangą arba virtualias laboratorijas tyrinėjamas I-ojo termodinamikos dėsnio taikymas izoterminiam, izochoriniam, izobariniam, adiabatiniams procesams.	2	Grupėse aiškinamasi I-ojo termodinamikos dėsnio taikymas izoprocesams. Uždavinių sprendimas.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.101–104)		
	II ir III termodinamikos dėsniai. Entropija. BP: Aptariami II-asis ir III-asis termodinamikos dėsniai, entropija kaip fizikinės sistemos netvarkos matas, rodantis, kaip arti termodinaminės pusiausvyros yra kūnas.	2	Projektinis darbas „Termodinamikos dėsniai kasdienybėje (gamtoje ir technikoje): šaldytuvo ir kondicionieriaus veikimo principas, geoterminis šildymas“ ir kt.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Makrosistemos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2012 (p.107–110).	Romualdas Karazija. Fizika humanitarams. Klasikinė fizika (I). TEV, 1996 (p.133–151)	
Elektrostatinis laukas	Kūnų įelektrinimas. Elektrostatinis laukas.	2	Naudodamas laboratorinę įrangą arba virtualius įrankius, atlieka tyrimus	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII		https://phet.colorado.edu/en/simulations/balloons-and-static-electricity

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	BP: Stebint ir atliekant eksperimentus prisimenamas kūnų įelektrinimas, elektros krūvio rūšys ir sąveika, krūvio tvermės dėsnis, elektrinis laukas, elektrinio lauko stipris. Apibrėžiamas laukų superpozicijos principas ir mokomasi skaičiuoti elektrinio lauko stiprį, kai lauką kuria keli krūviai.		susijusius su kūnų įelektrinimu, elektros krūvio rūšimis ir sąveika, krūvio tvermės dėsniu, elektriniu lauku. Naudojantis simuliacijomis įvertina elektrinio lauko, kurį kuria keli krūviai, stiprį. Sprendžia uždavinius.	kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p.7–10, 13–17)		https://phet.colorado.edu/en/simulations/charges-and-fields http://seilias.gr/go-lab/html5/electricFieldVoltage.plain.html https://ophysics.com/em4.html
	Kulono dėsnis. BP: Formuluojamasi Kulono dėsnis, išvedama taškinio krūvio formulė.	2	Naudojant laboratorinę įrangą arba virtualius įrankius, atlieka krūvių sąveikos tyrimus, formuluoja ir užrašo Kulono dėsnį, aptaria dielektrinės skvarbos įtaką sąveikos jėgai. Sprendžia uždavinius.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p.10–12)		https://phet.colorado.edu/en/simulations/coulombs-law https://ophysics.com/em1.html
	Elektrinio lauko darbas. Potencialas. BP: Nagrinėjamas elektrostatinio lauko jėgų darbas perkeliant krūvį, aptariamas ryšys tarp džiaulio ir elektronvolto, mokomasi apskaičiuoti darbą. Apibūdinamas potencialas, ekvipotencialiniai paviršiai, aiškinamas elektrinio lauko stiprio ir potencialo ryšys, skaičiuojamas potencialų skirtumas (įtampa). Tyrinėjami laidininkai ir	2–3	Ieškodami informacijos įvairiuose šaltiniuose, nustato ryšį tarp džiaulio ir elektronvolto. Sprendžia elektrinio lauko darbo apskaičiavimo uždavinius. Naudodamiesi simuliacijomis ir informacijos šaltiniais išsiaiškina, kas yra potencialas, ekvipotencialiniai paviršiai, potencialų skirtumas, įtampa. Sprendžia uždavinius.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 18–23)		https://ophysics.com/em9.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	dielektrikai elektrostatiniame lauke, apibrėžiama dielektrinė skvarba. Aiškinamasi, kaip atsižvelgiama į aplinkos dielektrinę skvarbą skaičiuojant krūvių sąveikos jėgą ir elektrinio lauko stiprį tam tikru atstumu nuo krūvio.					
	Elektrinė talpa. Kondensatoriai. BP: Prisimenama elektrinė talpa, kondensatoriai ir jų tipai, kondensatoriaus talpos priklausomybė nuo plokščių ploto, atstumo tarp jų. Nagrinėjama kondensatoriaus talpos priklausomybė nuo dielektriko savybių, skaičiuojama įelektrinto kondensatoriaus energija.	2	Naudojantis laboratorine įranga arba virtualiais įrankiais atlieka tyrimus tam, kad prisimintų kas yra elektrinė talpa, kondensatoriai ir jų tipus, kondensatoriaus talpos priklausomybę nuo plokščių/ ploto, atstumo tarp jų. Sprendžia uždavinius.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (24–31)		https://phet.colorado.edu/en/simulations/capacitor-lab-basics https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/capacitor-lab/latest/capacitor-lab.html?simulation=capacitor-lab
Elektros srovė metaluose	Omo dėsnis grandinės daliai. Laidininkų jungimas. BP: Prisimenamas elektros srovės metaluose apibūdinimas ir sąlygos srovei tekėti. Prisimenamas Omo dėsnis grandinės daliai, laidininko varža. Prisimenama, kaip braižomos grandinių schemas, laidininkų	3–4	Naudojantis minčių žemėlapiu (grafine tvarkykle), savarankiškai susistemina: kas yra elektros srovė, kokios elektringosios dalelės sukuria elektros srovę metaluose, kokia srovės kryptis, kas yra srovės stipris, jo matavimo vienetas ir prietaisas, sąlygos elektros srovei tekėti. Atliekant realų ir/ar virtualų tyrimą, prisimena Omo dėsnį	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 43–46, 50–62)		https://phet.colorado.edu/en/simulations/ohms-law https://go-lab.gw.utwente.nl/production/electricalCircuitLab/build/circuitLab.html?preview= http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/circuit_power_boxes_combination.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	jungimo būdai. Nagrinėjamos grandinių voltamperinės charakteristikos, braižomi grafikai.		grandinės daliai, laidininko varžą, įtampą. Savarankiškai, pasinaudodamas simuliacijomis prisimena, kaip braižomos grandinių schemas, laidininkų jungimo būdus. Spręsdami uždavinius ir pasinaudodami simuliacija nagrinėja grandinių voltamperinės charakteristikas, braižo grafikus. Uždavinių sprendimas.			http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/ohm_IVgraph.html
	Laidininkų varža. Superlaidumas. BP: Apibrėžiama laidininko savitoji varža, aiškinamasi, kas yra laidumas. Aptariama laidininko varžos priklausomybė nuo temperatūros, superlaidumas ir jo taikymas.	2	Esant galimybei, praktiškai nustato konkrečios medžiagos savitąją varžą. Savarankiškai paruošia ir pristato pranešimus apie laidininko varžos priklausomybę nuo temperatūros, superlaidumą, kur ir kaip ši savybė pritaikoma praktikoje.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (47–49)		https://phet.colorado.edu/en/simulations/resistance-in-a-wire
	Džaulio-Lenco dėsnis. BP: Formuluojamas ir taikomas uždaviniams spręsti Džaulio ir Lenco dėsnis.	2	Sprendžia uždavinius taikant Džaulio ir Lenco dėsnį.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p.72–74)		
Elektros srovės šaltiniai	Omo dėsnis uždarajai grandinei. BP: Remiantis galvaninio elemento pavyzdžiu apibrėžiama elektrovara ir vidinė varža. Formuluojamas Omo	3–4	Atliekant realų tyrimą arba pasinaudojant simuliacijomis nustatoma šaltinio vidinė varžą, elektros srovės šaltinio įtampos priklausomybė nuo įkrovos laiko ir dydžio, nuosekliai ir lygiagrečiai	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p.63–71, 172–173)		https://phet.colorado.edu/sims/cheerjp/battery-resistor-circuit/latest/battery-resistor-circuit.html?simulation=battery-resistor-circuit

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	dėsnis uždarajai grandinei, sprendžiami uždaviniai, aptariamas trumpasis jungimas ir jo sukeliami pavojai. Tyrinėjant nustatoma šaltinio vidinė varža, nuosekliai ir lygiagrečiai sujungtų srovės šaltinių elektrovara.		sujungtų srovės šaltinių elektrovara.			https://phet.colorado.edu/sims/html/circuit-construction-kit-dc/latest/circuit-construction-kit-dc_en.html https://phet.colorado.edu/en/simulations/circuit-construction-kit-dc-virtual-lab Elektros srovės magnetinis laukas apie tiesų laidininką
	Elektros srovės šaltiniai. BP: Aptariamas baterijų ir kitų srovės šaltinių panaudojimas ir ekologinės problemos, susijusios su jų poveikiu aplinkai, akcentuojama rūšiavimo svarba.	1	Naudojant minčių žemėlapius (grafine tvarkykle) galima susisteminti žinias apie elektros srovės šaltinius, jų veikimo principus, naudojimą. Savarankiškai paruošia ir pristato pranešimus apie baterijų ir kitų srovės šaltinių panaudojimą, ekologines problemas susijusias su jų naudojimu ir utilizavimu, akcentuojant rūšiavimo svarbą.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 78–80)		
Magnetinis laukas	Magnetinis laukas. BP: Prisimenama nuolatinių magnetų ir elektros srovės kuriamo magnetinio lauko savybės, jo grafinis vaizdavimas bei magnetinių reiškinių kilmė, elektros srovių sąveika, magnetinė (Ampero) jėga, jos dydžio skaičiavimas ir krypties nustatymas.	2	Savarankiškai paruošia minčių žemėlapius (grafine tvarkykle), prisimena nuolatinių magnetų ir elektros srovės kuriamo magnetinio lauko savybes, jo grafinį vaizdavimą bei magnetinių reiškinių kilmę. Sprendžia uždavinius, prisimindami elektros srovių sąveiką,	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 85–98)		

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
			magnetinę (Ampero) jėgą, jos dydžio ir krypties nustatymą.			
	Elektringųjų dalelių judėjimas magnetiniame lauke. BP: Virtualiai tyrinėjamas elektringųjų dalelių judėjimas elektriniame ir magnetiniame lauke, mokomasi apskaičiuoti Lorencio jėgą ir nustatyti jėgos veikimo kryptį. Aptariama, kur taikomas elektringųjų dalelių judėjimas magnetiniame lauke.	2	Pasinaudodami simuliacijomis tiriama elektringųjų dalelių judėjimą elektriniame ir magnetiniame lauke. Sprendžia uždavinius.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 99–103)		http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/charge_in_E_Field.html https://ophysics.com/em8.html https://ophysics.com/em7.html http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/charge_in_field.html http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/threeD_magnetism.html
	Magnetinės medžiagų savybės. BP: Apibūdinamos magnetinės medžiagų savybės, magnetinė skvarba, feromagnetinės medžiagos ir jų taikymas.	1	Savarankiškai paruošia ir pristato pranešimus apie tai, kur taikomas elektringųjų dalelių judėjimas magnetiniame lauke, magnetinės medžiagos savybės, magnetinę skvarbą, feromagnetinės medžiagos ir jų taikymą, medžiagos įmagnetinimą, elektros variklių veikimo principas bei jų taikymą.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 103–106)		
Elektromagnetinė indukcija	Magnetinis srautas ir elektromagnetinė indukcija. BP: Apibrėžiamas magnetinis srautas ir elektromagnetinė indukcija. Nagrinėjami elektromagnetinės indukcijos egzistavimą įrodantys eksperimentai,	2	Atlikdami eksperimentus prisimena elektromagnetinę indukciją. Pasinaudodami simuliacijomis išsiaiškina, kas yra magnetinis srautas ir suformuluoja Faradėjaus indukcijos dėsnis.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 147–149, 163–165)		https://phet.colorado.edu/en/simulations/faradays-law https://fizika9-10.mkp.emokykla.lt/objects/view/38/#up https://ophysics.com/em11.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	Faradėjaus indukcijos dėsnis, aptariamas elektromagnetinės indukcijos taikymas.					
	Indukuotoji srovė. BP: Nagrinėjamas ir taikomas uždaviniams spręsti Lenco dėsnis ir tiesiame laidininke indukuota elektrovara. Mokomasi taikyti dešinės rankos taisyklę nustatyti indukuotos srovės kryptį tiesiame laidininke.	2–3	Parengia pristatymus apie elektromagnetinės indukcijos taikymą. Sprendžia uždavinius nustatydami indukuotąją elektrovarą, taikydami Lenco dėsnį apskaičiuoja tiesiame laidininke indukuotąją elektrovarą. Atlieka užduotis, taikydami dešinės rankos taisyklę indukuotosios srovės kryptį tiesiame laidininke nustatyti. Realiai ar virtualiai (Electric generator (bu.edu)) atlieka laboratorinius darbus: indukuotosios elektrovaros priklausomybės nuo magnetinio srauto kitimo greičio/rėmelio ploto/apvijų skaičiaus tyrimas.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p.150–153, 156–158)		https://fizika9-10.mkp.emokykla.lt/fobjects/view/34/#up
	Saviindukcija. BP: Tyrinėjamas ir nagrinėjamas saviindukcijos reiškinys, jo taikymas. Pakartojamas ritės induktyvumas ir atliekant bandymus aptariama, nuo ko jis priklauso. Naudojantis induktyvumo apibrėžimu išvedama indukuotos elektrovaros formulė. Mokomasi apskaičiuoti	2–3	Atlieka eksperimentą su saviindukcijos reiškiniumi, žiūri ir aptaria vaizdo įrašą. Sprendžia uždavinius, taikydami ritės induktyvumo formulę, naudodamiesi induktyvumo apibrėžimu išveda indukuotosios elektrovaros formulę, apskaičiuoja laidininko magnetinio lauko energiją.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Elektra ir magnetizmas. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 159–163)	https://www.youtube.com/watch?v=0H3Ru8O2zG0	https://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/electric_generator.html https://fizika9-10.mkp.emokykla.lt/fobjects/view/26/#up

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	elektros srovės sukurto magnetinio lauko energiją.					
Energijos šaltiniai.	Kuras. BP: Aptariamasis įvairios energijos gamybai naudojamo kuro rūšys. Aptariami pirminiai ir antriniai energijos šaltiniai.	2	Grupėse aptaria įvairios energijos gamybai naudojamo kuro rūšis ir parengia pranešimus apie pirminius (gamtos išteklius) ir antrinius (technologinio proceso metu gaunama energija, pvz.: šaldytuvų išskiriama šiluma) energijos šaltinius.		Lietuvos fizikos mokytojų asociacijos metodinė medžiaga (III gimnazijos klasė), naujoms BP temoms mokyti. Tema „Energijos šaltiniai“ https://www.emokykla.lt/metodine-medziaga/medziaga/perziura/227?r=1	
	Elektrinės ir tvari energetika. BP: Apibūdinami išskastinio kuro, branduolinės, termobranduonės, vėjo, hidro ir hidroakumuliacinės, geoterminės, saulės elementų elektrinės. Aptariamas skirtumas tarp saulės elementų ir saulės modulių. Analizuojami pagrindiniai įvairių energijos šaltinių saugumo, ekonomiško ir ekologiško aspektai, lyginami elektrinių naudingumo koeficientai, galia ir galia, tenkanti užimamo ploto vienetui. Taikant skaitmenines technologijas mokomasi braižyti ir analizuoti diagramas energijos	2–3	Grupėse nagrinėja vaizdo įrašus ir palygina išskastinio kuro, branduolinės, termobranduolinės, vėjo, hidro- ir hidroakumuliacinės, geoterminės, saulės elementų jėgines saugumo, ekonomiško ir ekologiško aspektus. Naudodamiesi informacijos šaltiniais, palygina elektrinių naudingumo koeficientus, galią, galią tenkančią užimamo ploto vienetui. Grupėse aptaria skirtumus tarp saulės elementų ir saulės modulių, braižo ir analizuoja diagramas energijos gamybos ir perdavimo procesams. Pasiruošia ir dalyvauja diskusijoje apie energetikos plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje remiantis elektrinių saugumo, ekonomiško ir ekologiško parametrais.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 69–70)	https://youtu.be/IHS7os67WbQ https://youtu.be/dh4tS5my6O8 IB Physics: Solar, Hydro and Wind Power (youtube.com) https://youtu.be/_Ckc7X0Gg-Y Lietuvos fizikos mokytojų asociacijos metodinė medžiaga (III gimnazijos klasė), naujoms BP temoms mokyti. Tema „Sankey diagramos“ https://www.emokykla.lt/metodine-medziaga/medziaga/perziura/230?r=1	https://sankeymatic.com/build/

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	gamybos ir perdavimo procesams. Diskutuojama apie energetikos plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje remiantis elektrinių saugumo, ekonomiškumo ir ekologiškumo parametrais.					
Kartojimas	6					
Iš viso	101–108					

VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

30.1.3. Matavimai ir skaičiavimai fizikoje.

VEIKLOS TEMA: Tyrimo tikslumo įvertinimas

Veiklos tikslas	Išsiaiškinti tyrimo tikslumo įvertinimo būdus
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Absoliutinės, santykinės ir sisteminės paklaidos, grafinė analizė, geometrinių ir fizikinių dydžių ryšiai
Gamtamoksliniai pasiekimai	Paaiškina kaip galima nustatyti ir sumažinti atsitiktines ir sisteminės klaidas. Nustato ir įvertina matavimo ir sisteminės paklaidas. Apskaičiuoja ir įvertina sudėties, atimties, dalijimo, laipsninių funkcijų skaičiavimų santykinės ir absoliutinės paklaidas. Braižo grafikus ir sieja geometrinių ir fizikinių dydžių ryšį, nustato paklaidą iš grafiko.
Kompetencijos	<i>Pažinimo</i> – taiko turimas žinias ir gebėjimus, tinkamai pasirenka strategijas, prognozuoja ir kritiškai vertina tyrimo rezultatus; įsivertina patirtį ir pažangą; kelia tolesnius mokymosi tikslus. <i>SESG</i> – bendradarbiauja, dalijasi informacija, padeda kitiems; reflektuoja asmeninę pažangą; įvardija savo stiprybes ir tobulintinas sritis. <i>Kūrybiškumo</i> – kelia probleminius klausimus, formuluoja su jais susietus tyrimo tikslus; kritiškai vertina gautus rezultatus atsižvelgdamas į realų kontekstą. <i>Komunikavimo</i> – tinkamai taiko gamtamokslines sąvokas, simbolius, matavimo vienetus. <i>Skaitmeninė</i> – tikslingai naudoja skaitmenines technologijas informacijai ir duomenims apdoroti.
Trukmė	1–2 pamokos
Veiklos tipas	tyrimas, stebėjimas, modeliavimas
Priemonės	Stovas, siūlas, svarelis, laikmatis, kompiuteris su Microsoft office paketu, matavimo cilindras, dinamometras, voltmetras, ampermetras, slankmatis ir kitos laboratorijoje esančios matavimo priemonės.
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	„Visos mokslinės žinios yra netikslios ... jei jau nusprendėte jas išsiaiškinti, galbūt tai nepavyks. Kai mokslininkas jums sako nežinantis atsakymo, jis yra neišmanėlis. Kai jis jums sako, kad nujaučia, kaip tai veiks ar kas nutiks, jis nėra tikras dėl to. Kai jis yra visiškai tikras, kas nutiks jis jums pasakys: „Lažinuosi, vyks taip“, bet jis vis dar abejoja savo teiginiu. Nepaprastai svarbu pažangai pripažinti šį nežinojimą ir abejones. Kadangi mums kyla abejonių, siūlome ieškoti naujų idėjų naujomis kryptimis“. – Feynman, Richard P. 1998. Mokslininkai siekia atlikti eksperimentus, kurie leistų tiksliai įvertinti stebimą reiškinį. Tačiau dėl prietaisų riboto tikslumo jie pateikia savo tyrimų rezultatus nurodydami paklaidas.
Eiga	Atliekamas pasirinktas iš anksčiau atliktų mokomasis tiriamasis darbas ir analizuojant šaltinius mokomasi įvertinti ir apskaičiuoti tyrimo tikslumą, brėžti ir analizuoti grafinę informaciją ir pateikti tyrimo ataskaitą. Veiklų pabaigoje aptariamos ir užsirašomos lentelėse paklaidų skaičiavimo formulės. Detaliai veiklos aprašas pateiktas <i>Naujo turinio mokymo rekomendacijos</i> .
Refleksija	Kaip apskaičiuojama absoliutinė skaičiavimo paklaida? Kuriuo atveju teisingai užrašytas matavimo rezultatas $23,5\text{cm}^3 \pm 0,05\text{cm}^3$ ar $23,5\text{cm}^3 \pm 6,9\%$? Kodėl? Kaip iš grafiko galima nustatyti fizikinio dydžio priklausomybę? Kaip įvertinama skaitmeninių matavimo prietaisų paklaidos?

Veiklos plėtotė	Galima atlikti kitą, pagrindinio ugdymo pakopoje atliktą tyrimą ar laboratorinį darbą ir remiantis juo pasiruošti būsimiems tiriamiesiems darbams
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Rekomenduojama visus veiksmus atlikti kartu ir užsirašyti pagrindines taisykles.

30.2.1 Judėjimas

VEIKLOS TEMA: Judančio kūno pagreičio nustatymas

Veiklos tikslas	Nustatyti judančio kūno pagreitį. Išsiaiškinti nuo ko priklauso nuožulniaja plokštuma judančio kūno pagreitis.
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Poslinkis, greitis, pagreitis, absoliučioji paklaida, santykinė paklaida
Gamtamoksliniai pasiekimai	Paaiškina, kas yra pagreitis bei geba jį nustatyti iš netiesioginių matavimų. Geba apskaičiuoti santykinės ir absoliučiąsias paklaidas. Paaiškina nuo ko priklauso nuožulnia plokštuma judančio kūno pagreitis
Kompetencijos	<i>Pažinimo</i> – taiko turimas žinias ir gebėjimus, tinkamai pasirenka strategijas, prognozuoja ir kritiškai vertina tyrimo rezultatus; kelia tolesnius mokymosi tikslus. <i>SESG</i> – bendradarbiauja su kitais mokiniais; reflektuoja asmeninę pažangą; įvardija savo ir atlikto darbo stiprybes ir tobulintinas sritis. <i>Kūrybiškumo</i> – kelia probleminius klausimus; sugalvoja problemos sprendimo būdą; kritiškai vertina gautus rezultatus atsižvelgdamas į realų kontekstą. <i>Komunikavimo</i> – tinkamai taiko gamtamokslines sąvokas, simbolius, matavimo vienetus, braižo grafikus. <i>Skaitmeninė</i> – tikslingai naudoja skaitmenines technologijas informacijai ir duomenims apdoroti.
Trukmė	1–2 pamokos
Veiklos tipas	tyrimas
Priemonės	Keičiamo kampo nuožulnioji plokštuma, svareliai, liniuotė, laiko matavimo prietaisai, matlankis, kompiuteris su programine įranga grafikams braižyti.
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	Žmogaus gyvenimas neišsivaizduojamas be judėjimo. Juda, tiek pats žmogus, tiek jo atskiros kūno dalys, tiek objektai esantys aplink žmogų. Retai objektai juda pastoviu greičiu - tai greitėja, tai lėtėja. Svarbu mokėti nustatyti kūno pagreitį, tam, kad, pavyzdžiui, kroviniai būtų atvežti laiku, nebūtų padaryta avarija, nenutrūktų lynas keliant krovinį ir panašiai.
Eiga	Bandymai atliekami keliais etapais. I etapas: Nustatomas tam tikras nuožulniosios plokštumos kampas ir nuo jos be pradinio greičio paleidžiamas slysti kūnas. Jei yra galimybė naudoti foto-vartus, kūnas gali riedėti. Fiksuojamas slydimo (riedėjimo) laikas ir nuožulniosios plokštumos polinkio kampas. Bandymas kartojamas kelis kartus. Kūnas paleidžiamas nuo tam tikros vietos. II etapas: Nuožulniosios plokštumos kampas išlieka toks pats. Kūnas paleidžiamas iš skirtingų nuožulniosios plokštumos vietų (keičiamas kūno poslinkis). Fiksuojamas slydimo poslinkis ir trukmė. Bandymas esant tam pačiam poslinkiui kartojamas kelis kartus. III etapas: Pakeičiamas nuožulniosios plokštumos kampas ir atliekami I etapo bandymai. Iš kelių vienodomis sąlygomis atliktų kūno slydimo matavimų skaičiuojamas slydimo laiko vidurkis. Šis laikas naudojamas apskaičiuoti pagreitį, kuriuo kūnas slydo žemyn. Suskaičiuojama absoliučioji ir santykinė matavimų paklaidos.

	Naudojantis turima programine įranga braižomas pagreičio priklausomybės nuo kampo grafikas.
Refleksija	Kokia gauta pagreičio vertė? Ar ji didelė palyginus su kitų buityje judančių kūnų pagreičiu? Ar keistūsi matuojamo pagreičio vertė atliekant matavimą kitoje Žemės vietoje (ar planetoje)? Ar didelė pagreičio matavimo paklaida? Kaip įvertinti, ar paklaida yra didelė? Kokie veiksniai nulėmė paklaidą? Kaip galima ją sumažinti? Kaip ir kodėl pagreitis (ne)priklauso nuo kūno poslinkio nuožulniaja plokštuma? Kaip priklauso kūno pagreitis nuo nuožulniosios plokštumos pasvirimo kampo?
Veiklos plėtotė	Tyrimą galima atlikti naudojant skirtingos formos ir(ar) iš skirtingos medžiagos padarytus kūnus ir skirtingo paviršiaus nuožulniašias plokštumas, t.y. nustatyti, kaip pagreitis priklauso nuo trinties.
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Reikia atkreipti dėmesį, kad naudojant didelio tikslumo laiko matavimo prietaisą, paklaidą nulemia žmogaus reakcijos laikas. Rekomenduojama tyrimui naudoti nedidelius kūnus, mažus polinkio kampus arba ilgesnes nuožulniašias plokštumas. Kūnas turėtų slysti bent kelias sekundes, kad būtų eliminuota laiko matavimo paklaida, kurią nulemia reakcijos laikas.

30.3.1. Energija, darbas, galia.

VEIKLOS TEMA: Tampriai deformuoto kūno energija

Veiklos tikslas	Išsiaiškinti nuo ko priklauso ir kaip apskaičiuojama tampriai deformuoto kūno energija
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Spyruoklės standumo koeficientas, kūno poslinkio modulis, tamprumo jėga, potencinė energija
Gamtamoksliniai pasiekimai	Įvardija kas yra standumo koeficientas, kūno poslinkio modulis, tamprumo jėga. Nurodo, kokios energijos turi tampriai deformuotas kūnas, kaip ji apskaičiuojama, nuo ko ji priklauso, kaip deformuoto kūno potencinė energija susijusi su tamprumo jėgos darbu.
Kompetencijos	Pažinimo – taiko turimas žinias ir supratimą naujame kontekste, aiškinasi naujas sąvokas ir reiškinius, SESG – bendradarbiauja su kitais mokiniais, dalinasi informacija ir padeda jiems. Komunikavimo – tinkamai taiko gamtamokslines sąvokas, simbolius, matavimo vienetus. Skaitmeninė – tikslingai naudoja skaitmenines technologijas. Kūrybiškumo – kelia probleminius klausimus, kritiškai vertina gautus rezultatus.
Trukmė	1 pamoka
Veiklos tipas	tyrimas, modeliavimas
Priemonės	Skirtingo standumo spyruoklės, tašeliai, stovas, dinamometras, liniuotė ar matavimo juosta.
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	Pateikiami ir aptariami pavyzdžiai: deformuotos spyruoklės uždaro duris, įtemptas lankas suteikia pagreitį strėlei, automobilio amortizatoriai sušvelnina smūgio poveikį, deformuotas batuto pagrindas suteikia pagreitį sportininkui. Šie pavyzdžiai įrodo, kad deformuoti kūnai turi potencinės energijos. Nuo ko priklauso deformuoto kūno potencinė energija ir kaip ją galima apskaičiuoti?
Eiga	Atliekamas bandymas: fiksuojamas nedeformuotos spyruoklės ilgis. Nustatomas kiekvieno tašelio svoris. Tada prie nedeformuotos spyruoklės vertikaliai prikabinamas tašelis, fiksuojama jo padėtis. Išmatuojamas spyruoklės pailgėjimas. Gauti duomenys (tamprumo jėga, kuri lygi sunkio jėgai ir pailgėjimas). Bandymas kartojamas keletą kartų su skirtingo svorio apkrova. Braižomas $F(x)$ grafikas. Remiantis grafiku apskaičiuojamas

	tamprumo jėgos atliktas darbas, išvedama tampriai deformuoto kūno potencinės energijos formulė, aptariama kaip nustatyti, kuriuo atveju atliekamas didžiausias darbas ištempiant spyruoklę. Įvertinamos matavimo paklaidos.
Refleksija	Kaip apskaičiuojama tampriai deformuoto kūno potencinė energija? Pateikite du-tris pavyzdžius, įrodančius, kad tampriai deformuoti kūnai turi energijos. Remiantis tyrimo metu gautais, duomenimis nurodykite Huko dėsnio galiojimo ribas.
Veiklos plėtotė	Galima atlikti kitą tyrimą ar pasinaudoti simuliacijomis Hooke's Law ir https://phet.colorado.edu/sims/html/masses-and-springs/latest/masses-and-springs_en.html .
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Parenkami įvairaus sunkumo uždaviniai tampriai deformuotų kūnų potencinei energijai apskaičiuoti.

30.4.1. Ryšys tarp mikro ir makro pasaulio

VEIKLOS TEMA: Idealiųjų dujų būsenos lygties patikrinimas.

Veiklos tikslas	Išsiaiškinti ryšį tarp dujų būseną apibūdinančių parametru
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Idealiosios dujos, makroskopiniai parametrai (tūris, slėgis, temperatūra), idealiųjų dujų būsenos lygtis
Gamtamoksliniai pasiekimai	Įvardija, kurie fizikiniai dydžiai apibūdina dujų būseną. Nurodo tūrio, slėgio, temperatūros matavimo vienetus. Izoprocesus pavaizduoja grafiškai pV , VT ir pT ašyse. Prognozuoja, kaip keisis ryšys tarp slėgio, tūrio ir temperatūros, pasikeitus dujų masei ar rūšiai.
Kompetencijos	<i>Pažinimo</i> – taiko turimas žinias ir gebėjimus, atpažįsta priežasties ir pasekmės ryšius, tinkamai pasirenka strategijas, prognozuoja ir kritiškai vertina tyrimo rezultatus; įsivertina patirtį ir pažangą; kelia tolesnius mokymosi tikslus. <i>SESG</i> – bendradarbiauja, dalijasi informacija, padeda kitiems; reflektuoja asmeninę pažangą; įvardija savo stiprybes ir tobulintinas sritis. <i>Kūrybiškumo</i> – kelia probleminius klausimus, formuluoja su jais susietus tyrimo tikslus; kritiškai vertina gautus rezultatus atsižvelgdamas į realų kontekstą. <i>Komunikavimo</i> – tinkamai taiko gamtamokslines sąvokas, simbolius, formules, matavimo vienetus. <i>Skaitmeninė</i> – tikslingai naudoja skaitmenines technologijas.
Trukmė	1 pamoka
Veiklos tipas	Tyrimas
Priemonės	Virtuali laboratorija Gas Properties
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	„Ketvirtadienį mūsų šalies orus lems tarp dviejų ciklonų išplitusi aukštesnio slėgio zona“, „Temperatūra pirmoje nakties pusėje pažemės iki 1–6, pajūryje 8–10 laipsnių“ – tokius sakinius girdime orų prognozėse. Kaip tarpusavyje susiję slėgis ir temperatūra?
Eiga	1. Į indą „įleiskite“ pasirinktos rūšies dujų. 2. Užsirašykite slėgio, temperatūros ir tūrio rodmenis. Apskaičiuokite dydį pV/T . 3. Pakeiskite vieną iš parametru (slėgį, temperatūrą ar tūrį). Užsirašykite rodmenis. Vėl apskaičiuokite pV/T .

	<p>4. Dar kartą pakartokite 3 punktą.</p> <p>5. Palyginkite gautus rezultatus.</p> <p>6. Pakeiskite dujų kiekį (įleiskite jų daugiau). Pakartokite 2–5 punktus.</p> <p>7. Tą patį atlikite su kitos rūšies dujomis.</p> <p>8. Padarykite išvadas apie dujų slėgio, tūrio bei temperatūros tarpusavio priklausomybę.</p>
Refleksija	<p>Kaip kinta dujų tūris ir slėgis, kintant temperatūrai? Pavaizduokite grafiškai.</p> <p>Kaip kinta dujų slėgis ir temperatūra, kintant tūriui? Pavaizduokite grafiškai.</p> <p>Apibūdinkite/nurodykite dujų būsenos parametrų priklausomybę nuo dujų masės.</p> <p>Apibūdinkite/nurodykite dujų būsenos parametrų priklausomybę nuo dujų rūšies.</p>
Veiklos plėtotė	<p>Darbą galima atlikti laboratorijoje su realiomis priemonėmis.</p> <p>Vieną parametru palikus (pažymėjus) nekintamą, su ta pačia virtualia laboratorija galima tyrinėti izoprocesus.</p>
Patarimai mokytojui	<p>Galima užduotis padalinti grupelėms, pvz., viena grupelė tiria, kaip kinta slėgis ir tūris kintant temperatūrai, kita – kaip kinta temperatūra ir slėgis keičiant tūrį ir pan.</p>

IV gimnazijos klasė

ILGALAIKIS PLANAS

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
Svyravimai	Mechaniniai svyravimai ir juos apibūdinantys dydžiai. Svyravimų rūšys. BP: Apibūdinamos vidinės ir išorinės jėgos, veikiančios svyruojančius kūnus, kai vyksta laisvieji ir priverstiniai svyravimai. Prisimenami fizikiniai dydžiai – amplitudė, periodas, dažnis, kampinis dažnis – ir jų matavimo vienetai.	2	Naudojantis simuliacija išsiaiškinama kokios jėgos veikia svyruojantį kūną, kaip svyravimai priklauso nuo pasipriešinimo.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 7–9)		https://phet.colorado.edu/sims/html/pendulum-lab/latest/pendulum-lab_en.html
	Harmoniniai svyravimai, svyravimo lygtis, svyravimų fazė. BP: Apibrėžiami harmoniniai svyravimai ir užrašoma jų koordinatės kitimo (svyravimų) lygtis. Apibrėžiama svyravimų fazė. [...] Sprendžiami uždaviniai taikant svyruojančio kūno koordinatės, greičio ir pagreičio lygtis.	3	Naudojantis simuliacija palyginama apskritimu judančio kūno ir svyruojančio kūno koordinatės kitimas. Uždavinių sprendimas.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p.10–15)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatchool/template.php?s=k_v_pohyb_po_kruznici&l=en
	Svyruojančio kūno judėjimo grafikas. BP: Mokomasi braižyti ir analizuoti koordinatės priklausomybės nuo laiko grafikus.	2	Braižomi ir analizuojami svyravimų grafikai, pagal grafiką apibūdinamas svyravimas ir užrašoma jo lygtis.			Simple harmonic motion (vascak.cz)
	Matematinė švytuoklė ir spyruoklinė svyruoklė.	2	Naudojantis simuliacija aptariami matematinės ir spyruoklinės svyruoklių	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos.		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatchool/template.php?s=k

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	BP: Apibūdinami ir analizuojami matematinės švytuoklės ir spyruoklinės svyruoklės modeliai, taikant dinamikos dėsnius išvedamos jų periodo formulės ir sprendžiami uždaviniai.		modeliai ir išvedami jų svyravimo periodų formulės. Uždavinių sprendimas.	XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p.18–21)		v_harmonicke_kmitani&l=en Circular motion (vascak.cz)
	Matematinės ir spyruoklinės svyruoklių svyravimo dėsningumų tyrimas. BP: Nagrinėjami harmoninių svyravimų energijos virsmai, braižomi ir analizuojami energijos kitimo grafikai, sprendžiami uždaviniai. Naudojant jutiklius tyrinėjami matematinės švytuoklės ir spyruoklinės svyruoklės koordinatės, greičio ir pagreičio kitimo dėsningumai, energijos virsmai.	2–3	Laisvojo kritimo pagreičio nustatymas matematine svyruokle. Kūno masės nustatymas spyruokline svyruokle. Tiriamasis darbas: Matematinės ir spyruoklinės svyruoklių periodo priklausomybės nuo jų parametrų tyrimas. Nagrinėjami harmoningai svyruojančio kūno energijos virsmai pasinaudojant interaktyvia simuliacija. Braižomi energijos priklausomybės nuo laiko grafikai naudojantis kompiuterinėmis priemonėmis.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p.15–17)		https://phet.colorado.edu/sims/html/pendulum-lab/latest/pendulum-lab_en.html
	Mechaninis rezonansas. BP: Nagrinėjamas rezonansas ir jo atsiradimo sąlyga, aptariami rezonanso pavyzdžiai, naudojant Bartono svyruokles tyrinėjamas rezonansas.	1	Naudojantis simuliacijomis arba pasigaminus Bartono svyruoklę stebimas mechaninis rezonansas, aptariamos jo atsiradimo priežastys	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 21–24)		https://www.compadre.org/osp/EJSS/4466/252.htm https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=kv_rezonance&l=en Forced oscillation (vascak.cz)
	Mechaninių svyravimų ir elektromagnetinių virpesių palyginimas.	1	Naudojantis simuliacija išsiaiškinami elektromagnetinių virpesių ir mechaninių	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB		https://www.walter-fendt.de/html5/phen/oscillatingcircuit_en.htm

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	BP: Nagrinėjami mechaninių svyravimų ir elektromagnetinių virpesių formalūs panašumai bei esminiai skirtumai. Aptariamas mechaninių svyravimų ir elektromagnetinių virpesių taikymas.		svyravimų panašumai ir skirtumai.	„Šviesa“, 2014. (p. 49–50)		
Kintamoji elektros srovė ir jos perdavimas	Virpesių kontūras, jo energija. BP: Prisimenami elektromagnetiniai virpesiai, virpesių kontūras ir energijos virsmas jame. Naudojantis periodinėmis funkcijomis analizuojami krūvio, srovės stiprio ir įtampos kitimo dėsninčiai vykstant laisviesiems elektromagnetiniams virpesiams, mokomasi juos vaizduoti grafiškai. Nagrinėjama, kaip tarpusavyje susiję krūvio, srovės stiprio ir įtampos kitimai. Nagrinėjamas elektrinio lauko ir magnetinio lauko kitimas virpesių kontūre. Laisvųjų elektromagnetinių virpesių dėsninčiai taikomi sprendžiant uždavinius.	2–3	Pasinaudodami simuliacija prisimena elektromagnetinius virpesius, virpesių kontūrą ir energijos virsmus jame ir analizuoja grafinę informaciją. Analizuodami pateiktą medžiagą išsiaiškina, kaip tarpusavyje susiję krūvio, srovės stiprio ir įtampos kitimas, bei elektrinio ir magnetinio laukų energijos kitimas virpesių kontūre. Savarankiškai arba grupėse atlieka mokytojo pateiktas užduotis ir sprendžia uždavinius.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 47–51)		https://www.walter-fendt.de/html5/phen/oscillatingcircuit_en.htm https://www.vascak.cz/data/android/physicsatchool/template.php?s=ele_elmg&l=en
	Varža kintamos srovės grandinėje. BP: Prisimenama efektinės srovės stiprio ir įtampos fizikinė prasmė.	2	Sprenddami uždavinius apskaičiuoja aktyviają, talpinę ir induktyviają kintamos srovės grandinės varžą.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB		

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	Nagrinėjama aktyvioji, talpinė ir induktyvioji varža, mokomasi ją apskaičiuoti.			„Šviesa“, 2014 (p. 57–62)		
	Elektros energijos skirstymas ir perdavimas. BP: Prisimenamas transformatorius ir aptariamas transformatorių naudojimas elektros energijos skirstymo ir perdavimo sistemose. Aptariami šiluminiai nuostoliai elektros srovei tekant perdavimo laidais ir jų mažinimo būdai.	1	Parengia ir pristato trumpus pranešimus apie transformatorių naudojimą elektros energijos skirstymo ir perdavimo sistemose, šiluminius nuostolius elektros srovei tekant perdavimo laidais ir numato tų nuostolių mažinimo būdus.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014 (p. 71)	https://www.youtube.com/watch?v=0iQxlReSSAs&t=971s	https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=6761154 Transformatorius (emokykla.lt)
Bangos	Bangos ir jas apibūdinantys dydžiai. BP: Prisimenamos skersinės ir išilginės bangos bei jas apibūdinantys dydžiai. Garso bangos apibūdinamos kaip išilginės bangos tamprose terpėse: dujose, skysčiuose ir kietuosiuose kūnuose. Analizuojama garso greičio priklausomybė nuo terpės būsenos ir savybių.	2	Naudojantis simuliacija stebimos skersinės bangos vandens paviršiuje ir išilginės bangos spyruoklėje, garso bangos. Naudojant žaislinę spyruoklę modeliuojamos išilginės ir skersinės bangos.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 25–36)		https://phet.colorado.edu/en/simulations/waves-intro
	Elektromagnetinių bangų rūšys ir elektromagnetinio ryšio principai. BP: Prisimenamas elektromagnetinių bangų apibūdinimas, rūšys, elektromagnetinių bangų skalė. Analizuojami skirtingų elektromagnetinių bangų sąveikos su medžiaga	2	Grupėse arba individualiai rengiami ir pristatomi pranešimai apie elektromagnetinių bangų rūšys, elektromagnetinio ryšio principus, jo taikymą šiuolaikinės telekomunikacijos sistemose, radiolokaciją.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 79–102)		https://applets.kcvs.ca/ElectromagneticSpectrum/electromagneticSpectrum.html https://fizika.smp.emokykla.lt/grupes/grupe/elektromagnetine-banga-3d/51/1#elektromagnetine-banga

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	skirtumai. Nagrinėjami elektromagnetinio ryšio principai, jo taikymas šiuolaikinės telekomunikacijos sistemose, radiolokacija.					
Bangų savybės	Bangų atspindys ir lūžis. BP: Aiškinamasi, kas yra bangų frontas ir spindulys, mokomasi juos pavaizduoti brėžiniais. Apibūdinami ir grafiškai vaizduojami naudojant bangos frontą ir spindulį bangų atspindys, lūžis [...].	1	Naudojant animuotus vaizdus arba atliekant realų eksperimentą ir stebint skirtingų šaltinių (pvz., taško, plokštumos) sukeltų bangų frontą, nagrinėjamas energijos pernešimas. Grafiškai vaizduojamas bangų atspindys ir lūžis naudojant bangos frontą ir spindulį.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 25–28,	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Wave-diffraction-2.gif https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Wavelength%3Dslitwidthblue3D.gif	https://phet.colorado.edu/sims/html/bending-light/latest/bending-light_en.html
	Bangų sugertis ir užlinkimas už kliūtis. BP: Apibūdinami ir grafiškai vaizduojami naudojant bangos frontą ir spindulį [...] sugertis, užlinkimas už kliūtis [...].	2	Eksperimentuojant stebima mechaninių (pvz., garso) ir elektromagnetinių (pvz., šviesos) bangų sugertis, užlinkimas už kliūtis, bangų sudėtis. Braižant bangų diagramas nustatomi bangų sudėties rezultatai.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 39–41)		
	Bangų sudėtis. BP: Apibūdinami ir grafiškai vaizduojami naudojant bangos frontą ir spindulį bangų [...] sudėtis.	1–2	IB Physics: Diffraction, sudėtis IB Physics: Reflection and Transmission / Refraction of Waves IB Physics: Superposition and Interference of Waves https://ibphysicsnotes.files.wordpress.com/2016/01/changingmedia-new.gif?w=300&h=225 ; https://libapps-au.s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/accounts/135923/images/Super33.gif . Braižant bangos diagramas	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 36–39)	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Huygens_Fresnel_Principle.gif	

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	Bangų poliarizacija. Malių dėsnis. BP: Apibūdinami ir grafiškai vaizduojami naudojant bangos frontą ir spindulį bangų [...] poliarizacija, [...]. Apibūdinama poliarizacija, aiškinamasi, kokie galimi poliarizacijos metodai, lyginami ir grafiškai vaizduojami svyravimai poliarizuotoje ir nepoliarizuotoje bangoje. Atliekami ar naudojant kompiuterines simuliacijas stebimi mechaninių ir elektromagnetinių bangų poliarizacijos ir sudėtis eksperimentai.	2	aiškinama bangų sudėtis https://libapps-au.s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/accounts/135923/images/Super1.gif Eksperimentuojama su dviem ir trimis poliaroidais, su poliarizuotų stiklų akiniais, lyginami ir grafiškai vaizduojami svyravimai poliarizuotoje ir nepoliarizuotoje bangoje. Tiriamasis darbas: APC arba mokykloje atliekamas Malių dėsnio tyrimas.			
Geometrinė optika	Šviesos atspindžio ir lūžio dėsniai. BP: Prisimenama šviesos spindulio sąvoka, šviesos atspindžio ir lūžio reiškiniai ir dėsniai: veidrodinis ir sklaidusis atspindys, lūžis skirtingų optinių terpių sandūroje [...] Apibrėžiami absoliutinis ir santykinis lūžio rodikliai, jų fizikinė prasmė, nagrinėjamas Snello (šviesos lūžio) dėsnis.	2–3	Trumpais tiriamaisiais darbais patikrinami šviesos atspindžio ir lūžio dėsniai	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 107–118)	https://www.youtube.com/watch?v=R6H-tl1i3Ek	Refraction (vascak.cz)

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	Visiškas vidaus atspindys. BP: Prisimenama [...] visiškas vidaus atspindys. Aptariamas šviesolaidžių veikimo principas ir jų taikymas.	1–2	Praktiškai nustatomas įvairių medžiagų ribinis visiškojo atspindžio kampas, sprendžiami skaičiavimo uždaviniai. Informacijos apie šviesolaidžių taikymą paieška ir aptarimas.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 118–122)		
	Šviesos spindulio eiga per prizmę ir lygiagrečių sienelių plokštelę. Šviesos dispersija. BP: Mokomasi praktiškai nustatyti ribinį visiškojo atspindžio kampą ir terpių santykinį lūžio rodiklį. Tyrinėjant mokomasi brėžti spindulių eigą prizmėje ir per lygiagrečių sienelių plokštelę. Nagrinėjamas šviesos dispersijos reiškinys.	2–3	Praktiškai tiriama spindulio eiga, brėžiami brėžiniai, skaičiuojamas spindulio poslinkis. Stebima ir nagrinėjama šviesos dispersija vandens lašeliuose ir prizmėje.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p.157–163)		
	Lęšiai. BP: Prisimenami lęšiai ir juos apibūdinantys dydžiai. Mokomasi taikyti plonojo lęšio ir tiesinio didinimo formules uždaviniams spręsti.	2	Tyrinėjami glaudžiamieji ir sklaidomieji lęšiai, praktiškai nustatomas lęšio židinio nuotolis ir laužiamoji geba, skaičiuojamas didinimas.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 122–138)		https://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/Lenses.html
	Optiniai prietaisai. BP: Aptariamas lęšių taikymas optiniuose prietaisuose.	1	Renkama ir pristatoma informacija apie mikroskopų ir teleskopų įvairovę.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 144–150)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_kepler&l=en https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_galileo&l=en https://www.vascak.cz/data/android/physicsats

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
						chool/template.php?s=opt_mikroskop&l=en
Banginiai šviesos reiškiniai	<p>Hiugenso ir Frenelio principas. Bangų sudėtis ir interferencija. BP: Apibūdinamas Hiugenso ir Frenelio principas. Apibrėžiamas koherentinės bangos. Apibrėžiamas interferencijos reiškinys, aiškinamasi Jungo eksperimento esmė, aptariamas šviesos intensyvumo pasiskirstymas įvykus interferencijai, nagrinėjamos maksimumo ir minimumo sąlygos, išvedama atstumo tarp artimiausių maksimumų ar minimumų apskaičiavimo formulė, mokomasi ją taikyti. Aptariama interferencija plonose plėvelėse ir išvedama interferencijos minimumo ar maksimumo sąlygos formulė, mokomasi ją taikyti.</p>	3	Stebimi ir aptariami vaizdo įrašai. Stebint animaciją prisimenama mechaninių bangų sudėtis. Stebima ir nagrinėjama interferencija, sprendžiami uždaviniai taikant interferencijos minimumo / maksimumo sąlygas	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 167–174)	https://www.youtube.com/watch?v=az9x-wrObYg https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Huygens_Fresnel_Principle.gif https://www.youtube.com/watch?v=IRBfpBPELmE	https://phet.colorado.edu/sims/html/wave-interference/latest/wave-interference_en.html
	<p>Šviesos difrakcija. BP: Nagrinėjama monochromatinės ir baltos šviesos difrakcija pro vieną plyšį ir mokomasi nustatyti kampinį nuokrypį tarp centrinio ir pirmojo maksimumų, nurodomas jo ryšys su plyšio pločiu ir krintančios šviesos bangos</p>	3	Stebima ir nagrinėjama vieno ir dviejų plyšių difrakcija. Naudojant difrakcinę gardelę apskaičiuojamas bangos ilgis.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 174–179)		https://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/diffraction_grating.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	ilgiu. Tyrinėjant aiškinamasi, kaip regimosios šviesos užlinkimo kampas priklauso nuo bangos ilgio. Tiriami difrakcija nuo 2-jų plyšių. Apibūdinama difrakcinė gardelė, aptiriamos difrakcinės gardelės rūšys ir jų taikymas, apibrėžiama difrakcinės gardelės konstanta, išvedama maksimumo sąlygos formulė, mokomasi ją taikyti.					
	Šviesos banginių savybių pasireiškimas gamtoje ir pritaikymas praktikoje. BP: Aptariami šviesos banginių savybių pasireiškimo gamtoje ir taikymo technikoje pavyzdžiai.	1	Grupėse rengiami ir pristatomi pranešimai apie šviesos banginių savybių pasireiškimą gamtoje ir pritaikymą praktikoje.			
	Doplerio efektas. BP: Prisimenamas garso bangų Doplerio efektas. Aptiriamas Doplerio efekto taikymas šviesos reiškiniams. Užrašomos bangos ilgio (dažnio) priklausomybės nuo šviesos šaltinio ir stebėtojo greičio formulės, sprendžiami uždaviniai.	2	Stebint simuliaciją, animacijas ir vaizdo įrašus prisimenamas garso bangų Doplerio efektas, sprendžiami uždaviniai nustatant dažnio ar bangos ilgio pokytį dėl Doplerio efekto šviesos reiškiniams.			https://www.vascak.cz/data/android/physicatschool/template.php?s=kv_doppler&l=en
Kvantinė optika	Šviesos dualumas. Fotonas. BP: Aptariami mikropasaulio reiškiniai, kurių negalima paaiškinti	1	Virtualus laboratorinis darbas su PhET Simulation (colorado.edu) ir Tomo Jungo ir Alberto	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl.		PhET Simulation (colorado.edu)

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	remiantis klasikinės fizikos dėsniais. Prisimenamas šviesos dualumas ir apibūdinamas fotonas, kaip šviesos dalelė turinti energijos.		Einšteino eksperimentų aptarimas.	UAB „Šviesa“, 2015. (p. 19–20)		
	Fotoefektas. BP: Nagrinėjamas fotoefekto reiškinys ir jo dėsniai, apibrėžiama fotoefekto raudonoji riba, elektronų išlaisvinimo iš metalo darbas, užrašoma ir taikoma uždaviniams spręsti fotoefekto Einšteino lygtis. Aptariami vidinis ir išorinis fotoefektas, jų taikymai, aiškinamasi, kaip veikia puslaidininkiniai fotoelementai. Aptariama fotosintezė kaip fotoefekto reiškinys gyvojoje gamtoje ir fotoefekto taikymas šiuolaikinėse technologijose.	4	Atliekamas fotoefekto virtualus tyrimas, sprendžiami uždaviniai taikant Einšteino lygtį ir fotoefekto dėsnius. Dirbant grupėse ir analizuojant pateiktus šaltinius išsiaiškinamas vidinis ir išorinis fotoefektas, randami jų panašumai ir skirtumai, aptariamas jo pritaikomumas. Grupėse ir/ar individualiai sprendžiami uždaviniai susiję su fotoefekto dėsningumais, fotonais.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 21–35)		https://phet.colorado.edu/sims/cheerj/photoelectric/latest/photoelectric.html?simulation=photoelectric
	Eksperimentinis Planko konstantos nustatymas ir fotoefekto dėsningumų tyrimas. BP: Eksperimentiškai nustatoma Planko konstanta ir tyrinėjami fotoefekto dėsningumai.	2	APC ar klasėje atliekamas fotoefekto tyrimas jungiant skirtingų spalvų diodus ir brėžiant jų voltamperines charakteristikas. Iš gauto grafiko nustatoma Planko konstanta. Taikant fotoefekto dėsningumus nustatoma, kokia medžiaga yra tiriamą.			
	Fotono energija ir judesio kiekis. BP: Nagrinėjama energija slypinti nejudančiame kūne, išvedama formulė siejanti	2	Stebimas ir aptariamas vaizdo įrašas apie šviesos slėgį naudojant labai ploną popieriaus lapą (DEMO: Radiation Pressure - YouTube) arba radiometrą	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl.	DEMO: Radiation Pressure Radiometer Demonstration [Physics : Energy]	

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	fotono energiją su jo judesio kiekiu. Aptariami bangos-dalelės ir dalelės-bangos pasireiškimai.		(Radiometer Demonstration [Physics : Energy] - YouTube). Sprendžiami uždaviniai.	UAB „Šviesa“, 2015. (p. 20)		
Atomo sandara	Klasikinės mechanikos ribotumas. BP: Prisimenama atomo modelio raida, Rezerfordo tyrimas. Įrodomas klasikinės mechanikos ribotumas, susijęs su elektrono judėjimu aplink branduolį, formuluojami Boro postulatai įvedant energijos lygmens sampratą.	1–2	Atliekant virtualų tyrimą Atomo sandara ir prisimenant Rezerfordo tyrimą, sudaroma atomo teorijos raidos laiko juosta. Rezerfordo simuliaciją galima pakeisti aktyvia veikla su dėžute ir joje paslėpta tam tikros formos figūra. Veiklą galima atlikti VU FF BEDFC	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 39–44)		https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=atom_modely&l=cz https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=atom_rutheford&l=cz https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=atom_vodik&l=cz
	Vandenilio atomas. BP: Nagrinėjamas vandenilio atomo energijos lygmenų išsidėstymas ir išvedama formulė lygmenų energijai įvertinti.	1	Atliekamas virtualus arba realus vandenilio spektro linijų stebėjimas ir nustatomas ryšys tarp elektronų šuolių tarp energijos lygmenų ir stebimos spektro spalvos.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 44–47)		https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/hydrogen-atom/latest/hydrogen-atom.html?simulation=hydrogen-atom
	Kaip nustatoma žvaigždžių cheminė sudėtis. BP: Nagrinėjamas emisijos ir absorbcijos spektrų susidarymas, skaičiuojama sugeriamo (išspinduliuoto) fotono energija, bangos ilgis. Aptiriamos spektrų rūšys ir jų prigimtis bei pritaikymas praktikoje.	2	Nagrinėjama virtuali simuliacija Sugertis. Naudodamiesi šaltiniais išsiaiškina kokie yra spektrai, kuo jie skiriasi, kaip jie gaunami ir kam naudojami. Stebimi įvairių dujų emisijos/absorbcijos spektrai ir nustatoma dujų sudėtis. APC galima nustatyti žvaigždžių sudėtį.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Svyravimai ir bangos. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2014. (p. 163–167)		https://phet.colorado.edu/sims/html/molecules-and-light/latest/molecules-and-light_en.html https://fizika.smp.emokykla.lt/grupes/grupe/spektrai-spektrine-analize/51/1#emission_spectra
	Lietuva garsi lazeriais. BP: Nagrinėjami lazerio veikimo principai, trilygmenė ir keturlygmenė	2	Nagrinėjami lazerių veikimo principai (simuliacija). Dirbant grupėse atliekamos užduotys: sudaroma išsami (data,	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl.	https://ekspla.lt/pazinkime-lazerius/	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/lasers/latest/lasers.html?simulation=lasers

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	sistemos, nuolatinės veikos ir impulsiniai lazeriai, lazerių tipai pagal aktyviąją medžiagą, aptariamas lazerių panaudojimas (medicinoje, medžiagų apdirbimui, karyboje, medžiagos tyrimams ir kt.).		atradimas, poveikis ir t.t) lazerių raidos istorijos laiko juosta (internetiniai šaltiniai); parengiami pranešimai apie lazerių gamybą Lietuvoje (Lietuvoje).	UAB „Šviesa“, 2015. (p. 48–53)	<p><u>Apie lazerius</u> http://s.lasercenter.vu.lt/apie_lazeri.php</p> <p><u>Mokslo sriuba: geriausi pasaulyje lazeriai</u></p>	
Atomo branduolys ir radioaktyvumas	Ar įgyvendinama alchemikų svajonė? BP: Prisimenami izotopai, radioaktyvumas (alfa, beta, gama spinduliavimas), jo savybės ir poveikis gyvajam organizmui, radioaktyviųjų spindulių šaltiniai, radiacinė tarša ir apsaugojimo nuo jos būdai. Taikant poslinkio taisykles nagrinėjami atomų branduolių virsmai. Apibrėžiamas atominis masės vienetas.	1	Naudodamiesi simuliacija mokiniai prisimena ir modeliuoja izotopus. Sprendžiami uždaviniai taikant poslinkio taisykles.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 84–87)	<u>Metodinė medžiaga „Apie radioaktyvumą, jonizuojančiąją spinduliuotę ir radiacinę saugą“</u>	https://phet.colorado.edu/sims/html/isotopes-and-atomic-mass/latest/isotopes-and-atomic-mass_en.html
					<u>Viktorija Tamulienė. BRANDUOLINĖS ENERGETIKOS FIZIKINIAI</u>	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/nuclear-physics/latest/nuclear-physics.html?simulation=alpha-decay
					<u>PAGRINDAI</u>	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/nuclear-physics/latest/nuclear-physics.html?simulation=beta-decay
	Atomo branduolys. BP: Rezerfordo eksperimento pagrindų įvertinami branduolio matmenys, branduolio tankis ir tūris. Apibrėžiama stiprioji sąveika, nusakoma jos stiprumo priklausomybė nuo atstumo tarp dalelių. Remiantis planetiniu atomo modeliu apibūdinama atomo branduolio lygmenų schema, lyginamas klasikinis ir kvantinis branduolio	3	Remiantis vaizdo įrašu The nuclear radius apskaičiuojamas branduolio dydis. Pasitelkiant simuliaciją Atomų sąveika tiriama atomų sąveikos priklausomybė nuo atstumo tarp jų. Mokiniai grupėse aiškinasi atomo branduolio modelius, lygina šiuolaikinį branduolio modelį su atomo modeliu. Remiantis ta pačia informacija išsiaiškinami magiški skaičiai.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 57–64)	https://www.youtube.com/watch?v=L0q8u0N5K_Y&t=1s	https://phet.colorado.edu/sims/html/rutherford-scattering/latest/rutherford-scattering_en.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	modeliai, jų pritaikymo galimybės.					
	Radioaktyvaus skilimo dėsnis. BP: Apibūdinama radioaktyviųjų branduolių pusėjimo trukmė, išsiaiškinamas radioaktyvaus skilimo dėsningumas. Eksperimentiškai ar virtualiai nustatoma pasirinktos radioaktyviosios medžiagos pusėjimo trukmė.	2	Sprendžiami uždaviniai nustatant spinduliuotę branduolinio virsmo metu, išspinduliuotų dalelių greitį, energiją. Nagrinėjant vaizdo įrašą aptariamas radioaktyviosios spinduliuotės pritaikymas. Naudojant simuliacijas Alfa, beta nustatoma pusėjimo trukmė.		GCSE Physics - Radioactivity - Half-Life and Carbon Dating 1 of 2	https://phet.colorado.edu/en/simulations/radioactive-dating-game
	Jonizuojančiąją spinduliuotę registruojantys prietaisai. BP: Aptariami radioaktyviosios spinduliuotės registravimo metodai ir prietaisų veikimo principai.	1	Dirbant grupėmis analizuojama informacija pateikta (BRANDUOLINĖS ENERGETIKOS FIZIKINIAI PAGRINDAI (vu.lt)) ir išsiaiškinami radioaktyviosios spinduliuotės registravimo būdai ir prietaisai, jų veikimo principai.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 88–91)	Viktorija Tamulienė. BRANDUOLINĖS ENERGETIKOS FIZIKINIAI	
	Radioaktyviųjų medžiagų tyrimas. BP: Aptariama radioaktyviosios spinduliuotės skvarba, eliminuojant foninę spinduliuotę eksperimentiškai ar virtualiai patikrinama alfa, beta ir gama spinduliuotės skvarba medžiagose ir stebima jonizuojančios spinduliuotės intensyvumo priklausomybė nuo atstumo iki radioaktyvumo šaltinio.	2–3	Esant galimybei ir turint Geigerio skaitiklį arba vykstant į APC atliekami: eksperimentinis alfa, beta ir gama spinduliuotės skvarbos medžiagose patikrinimas; jonizuojančios spinduliuotės intensyvumo priklausomybė nuo atstumo iki radioaktyvumo šaltinio stebėjimas (<i>virtuali GigaPhysics laboratorija</i>). Papildomai galima nustatyti archeologinio radinio amžių (simuliacija).			https://www.gigaphysics.com/gmtube_lab.html

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	Skilimo reakcija ar sintezė? BP: Aiškinamasi, kas yra masės defektas ir branduolio ryšio energija. Analizuojant energiją, tenkančią vienam nukleonui, aiškinamasi, kada vyksta branduolių sintezės ir skilimo reakcijos, aptariamas branduolių dalijimosi ir sintezės reakcijų paplitimas Žemėje ir Visatoje.	3	Analizuojami šaltiniai ir nustatomi branduolinės ir termobranduolinės reakcijų skirtumai. Grupėse analizuojama energijos tenkančios vienam nukleonui diagrama. Iš diagramos nustatoma, kada vyksta branduolių jungimosi ir skilimo, reakcijos. Atliekami skaičiavimai įvertinant branduolio ryšio energiją ir branduolinių reakcijų metu išsiskyrusį energijos kiekį. Taikant PhET simuliaciją nustatomos branduolio stabilumo sąlygos.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 72–83,)		https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/nuclear-physics/latest/nuclear-physics.html?simulation=nuclear-fission
	Branduolinė energetika. BP: Nagrinėjami bendrieji branduolinių reaktorių veikimo principai: apibrėžiama kritinė masė, neutronų daugėjimo koeficientas, aptariami neutronų skaičiaus reguliavimo būdai.	1–2	Dirbant grupėse atliekama šaltinių analizė ir išsiaiškinama, kokie branduolinių reaktorių veikimo principai, kuomet branduolinė energetika skiriasi nuo kitų elektros energijos gamybos būdų.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 78–81, 99–100)	Inside a Nuclear Reactor	
Elementariosios dalelės	Antimedžiaga. BP: Aptariami mokslininkų darbai apie antidalelės egzistavimą, dalelės ir antidalelės anihiliaciją bei susidarymą, pozitrono ir neutrono atradimą.	1	Analizuojant pateiktus šaltinius parengiami ir pristatomi pranešimai: antidalelių atradimo istorija; dalelės ir antidalelės anihiliacijos tyrimas; neutrono atradimas ir kt.	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl. UAB „Šviesa“, 2015. (p. 92–98)	Metodinė medžiaga fizikos dalyko pamokoms apie elementariausias daleles	
	Standartinis modelis. BP: Aptariamas standartinis modelis ir elementariųjų dalelių klasifikacija akcentuojant dvi pagrindines grupes – fermionus ir	2	Dirbdami grupėse mokiniai išsiaiškina, kuomet remiantis dalelės suskirstomos į grupes ir išdėstomos standartiniame modelyje. Aiškinimuisi galima pasitelkti elementariųjų dalelių		https://scoollab.web.cern.ch/sites/default/files/documents/particle_cards_instructions_english.pdf	

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	bozonus. Nagrinėjamos leptonų ir kvarkų dalelės, jų antidalelės ir aptariami jas charakterizuojantys fizikiniai dydžiai (spalva, elektros krūvis, sukiny, masė, gyvavimo trukmė), aiškinamasi hadronų (mezonų ir barionų) sudėtis.		kortų žaidimą particle_cards_instructions_english.pdf (cern.ch).			
	Fundamentinės jėgos. BP: Apibendrinamos keturios fundamentinės sąveikos (gravitacinė, elektromagnetinė, silpnoji ir stiprioji), lyginamas jų veikimo nuotolis, stiprumas ir pasireiškimas, sąveikos perdavimas bozonais. Aptariami Higgs bozonas ir gravitono paieška.	1	Dirbant grupėse išskiriamos pagrindinės sąveikos, išsiaiškinama kada ir kaip jos pasireiškia.			
	Elementariųjų dalelių identifikavimas. BP: Eksperimentiškai ar nuotraukose stebimi dalelių virsmai Vilsono kameroje ir CERN kameroje užfiksuoti treka, mokomasi identifikuoti elementariąsias daleles.	2	Pasigaminama Vilsono kamera ir atliekamas dalelių identifikavimo tyrimas. Nagrinėjami pasaulio laboratorijose užfiksuoti dalelių treka ir jos identifikuojamos – nustatomas jų masės ir krūvio santykis, krūvio ženklas. Mokiniai gali dalyvauti kasmetinėse Lietuvos universitetų organizuojamose tarptautinio meistriškumo pamokose bei naudoti CERN duomenų bazę.		KAIP PASIGAMINTI DALELIŲ DETEKTORIŲ	
Įvadas į reliatyvumo teoriją	Bendroji ir specialioji reliatyvumo teorijos. BP: Apibrėžiami du specialiosios reliatyvumo	1	Analizuojama ir aptariama mokomoji medžiaga http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/Relativ/ltrans .	Pečiuliauskienė Palmira. Fizika. Modernioji fizika. Astronomija. XI–XII kl.	http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase	

Mokymo(si) turinio tema	Tema (+BP citata)	Val. sk.	Galimos mokinių veiklos (laisvai pasirenka mokytojas)	Vadovėlis	Kita medžiaga	SMP
	teorijos postulatai. Aptariamoms bendroji ir specialioji reliatyvumo teorijos.		html#e2 ir vaizdo įrašė Introduction to the Lorentz transformation Special relativity Physics Khan Academy pateikta informacija.	UAB „Šviesa“, 2015. (p. 7–13)	/Relativ/ltans.html#e2	
	Laiko sulėtėjimas, ilgio sutrumpėjimas judančioje sistemoje, reliatyvistinė greičių sudėtis. BP: Taikant Lorencio transformacijas mokomasi skaičiuoti laiko sulėtėjimą, ilgio sutrumpėjimą judančioje sistemoje. Aptariama rimties masė, mokomasi apskaičiuoti kūnų, judančių greičiu artimu šviesos greičiui, masę, judesio kiekį, energiją.	2	Analizuojamos simuliacijos. Sprendžiami uždaviniai.			https://www.vascak.cz/data/android/physicsatchool/template.php?s=st_r_dilatace&l=cz https://www.vascak.cz/data/android/physicsatchool/template.php?s=st_r_kontrakce&l=cz
	Reliatyvistinis energijos ir judesio kiekio ryšys. BP: Aptariamas reliatyvistinis energijos ir judesio kiekio ryšys.	1	Sprendžiami artimu šviesos greičiui judančių kūnų masės, judesio kiekio ir energijos apskaičiavimo uždaviniai.			
Reliatyvistinė mechanika	Fotono judesio kiekis ir energija. BP: Apibrėžiamas fotono judesio kiekis ir energija.	1–2	Sprendžiami uždaviniai taikant reliatyvistinius energijos ir judesio kiekio tvermės dėsnius vykstant dalelių susidūrimo.			
	Dalelių greitinimas. BP: Aptariamas CERN dalelių greitinimas ir energijų, judesio kiekio įvertinimas. Mokomasi apskaičiuoti potencialų skirtumą, reikalingą dalelės pagreitinimui.	1–2	Naudojant simuliaciją valdomos dalelės ir fiksuojami po jų susidūrimo susidarę produktai. Dirbant grupėse analizuojami šaltiniai ir išsiaiškinama CERN veikla ir laboratorijose atliekami tyrimai.		https://atlas.physicsmasterclasses.org/en/wpa/th_messung.htm Metodinė medžiaga fizikos dalyko pamokoms apie CERN	

VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

31.1. Svyravimai

VEIKLOS TEMA: Matematinės ir spyruoklinės svyruoklių periodo priklausomybės nuo jų parametrų tyrimas.

Veiklos tikslas	Išsiaiškinti nuo ko ir kaip priklauso matematinės ir spyruoklinės svyruoklių svyravimo periodas
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Svyravimų periodas, matematinės svyruoklės periodo priklausomybė nuo svyruoklės ilgio, spyruoklinės svyruoklės periodo priklausomybė nuo kūno masės ir spyruoklės standumo
Gamtamoksliniai pasiekimai	Įvardija, kas yra matematinė ir spyruoklinė svyruoklė, apibrėžia svyravimų periodą Nurodo, nuo ko priklauso svyravimo periodas. Keisdami matematinės svyruoklės ilgį apskaičiuoja ir palygina svyravimų periodo reikšmes. Keisdami spyruoklinės svyruoklės pasvaro masę bei naudodami skirtingo standumo spyruokles apskaičiuoja ir palygina svyravimų periodo reikšmes. Aptaria ir matematiškai aprašo kaip keistųsi svyravimų periodas matematinei svyruoklei kylant ar leidžiantis su pagreičiu.
Kompetencijos	<i>Pažinimo</i> - taiko turimas žinias ir gebėjimus, atpažįsta svyravimo periodo pokyčių priežasties ir pasekmės ryšius, prognozuoja ir kritiškai vertina tyrimo rezultatus; įsivertina pažangą; kelia tolesnius mokymosi tikslus. <i>SESG</i> - bendradarbiauja, dalijasi informacija, padeda kitiems; reflektuoja asmeninę pažangą; įvardija savo stiprybes ir tobulintinas sritis. <i>Kūrybiškumo</i> - kelia probleminius klausimus, formuluoja su jais susietus tyrimo tikslus; kritiškai vertina gautus rezultatus atsižvelgdamas į realų kontekstą. <i>Komunikavimo</i> - tinkamai taiko fizikines sąvokas, simbolius, formules, matavimo vienetus, formuluoja hipotezes, išvadas.
Trukmė	1 pamoka
Veiklos tipas	Tyrimas
Priemonės	Stovas, netamprus siūlas, skirtingos masės rutuliukai, skirtingo standumo spyruoklės, skirtingos masės pasvarai, chronometras.
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	Svyravimai – plačiai paplitę periodiniai procesai gamtoje. Siūbuoja medžiai, svyruoja pastatai, pulsuoja gyvųjų organizmų organai. Svyravimai taikomos praktikoje - geologinėms paieškoms, Žemės sukimuisi tirti. Svyravimus svarbu išmanyti inžinieriams, statybininkams, konstruktoriams, medikams.
Eiga	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sukonstruojama matematinės svyruoklės modelis (naudoti kiek galima plonesnį ir ilgesnį netamprų siūlą bei nedidelį sunkų rutuliuką). 2. Išmatuojamas jos ilgis. 3. Atlenkus nedideliu kampu paleidžiama svyruoti, matuojamas 20–30 svyravimų laikas. 4. Apskaičiuojamas svyravimų periodas. 5. Pakartojamas bandymas keičiant siūlo ilgį. 6. Palyginami gauti rezultatai, padaromos išvados. 7. Nustatomas turimų spyruoklių standumas. 8. Sukonstruojama vertikali spyruoklinė svyruoklė, prikabinamas pasvaras ir paleidžiama svyruoti. 9. Svyravimų skaičius pasirenkamas atsižvelgus spyruoklės standumą taip, kad nebūtų matomas svyravimų slopinimas, t.y. ryškus svyravimų amplitudės pokytis. 10. Apskaičiuojamas svyravimų periodas.

	<p>11. Pakartojamas bandymas keičiant spyruokles ir pasvarus.</p> <p>12. Apskaičiuojamas svyravimų periodas taikant spyruoklinės svyruoklės periodo skaičiavimo formulę. Skaičiavimo rezultatai palyginami su eksperimentiniais, padaromos išvados.</p>
Refleksija	<p>Ką vadiname matematine svyruokle ir spyruokline svyruokle?</p> <p>Kaip apskaičiuojamas svyravimų matematinės ir spyruoklinės svyruoklių periodas?</p> <p>Nuo ko priklauso matematinės ir spyruoklinės svyruoklių svyravimų periodas?</p> <p>Kur pritaikomos matematinės ir spyruoklinės svyruoklės?</p> <p>Kaip keistųsi svyravimų periodas matematinei svyruoklei kylant ar leidžiantis su pagreičiu?</p>
Veiklos plėtotė	<p>Darbą galima atlikti keičiant ne tik siūlo ilgį, bet ir keičiant siūlo atlenkimo kampą. Iširti spyruoklinės spyruoklės svyravimus horizontalioje plokštumoje.</p> <p>Naudojant įelektrintą kūną galima tirti elektrinio lauko poveikį svyravimams.</p> <p>Naudojant geležinį kūną galima tirti magnetinio lauko poveikį svyravimams.</p>
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	<p>Atsižvelgiant į laiko sąnaudas galima darbą su skirtingo standumo svyruoklėmis paskirti skirtingoms mokinių grupėms. Mokiniai turi palyginti gautus rezultatus. Aukštesnių pasiekimų mokiniai turi paaiškinti, kodėl apskaičiuotas ir eksperimentiškai nustatytas spyruoklinės svyruoklės periodas skiriasi.</p>

31.2.2. Banginiai šviesos reiškiniai

VEIKLOS TEMA: Šviesos bangos ilgio nustatymas difrakcine gardele.

Veiklos tikslas	Nustatyti nurodytos spalvos šviesos bangos ilgį
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Šviesos difrakcija, difrakcinė gardelė, difrakcinės gardelės periodas, difrakcinės gardelės formulė
Gamtamoksliniai pasiekimai	<p>Įvardija, kas yra difrakcija.</p> <p>Nurodo, kokiomis sąlygomis vyksta difrakcija.</p> <p>Grafiškai pavaizduoja šviesos spindulio kelią per difrakcinę gardelę.</p> <p>Nustato bangos ilgį ir palygina gautus rezultatus su žinyne pateiktu tiriamos spalvos šviesos bangos ilgio verte.</p> <p>Prognozuoja, kaip pasikeis difrakcinis vaizdas ekrane, pakeitus atstumą tarp gardelės ir ekrano arba pakeitus gardelę kito periodo gardele.</p>
Kompetencijos	<p><i>Pažinimo</i> – taiko turimas žinias ir gebėjimus, atpažįsta difrakcijos vaizdo pasikeitimo priežasties ir pasekmės ryšius, prognozuoja ir kritiškai vertina tyrimo rezultatus; įsivertina pažangą; kelia tolesnius mokymosi tikslus.</p> <p><i>SESG</i> – bendradarbiauja, dalijasi informacija, padeda kitiems; reflektuoja asmeninę pažangą; įvardija savo stiprybes ir tobulintinas sritis.</p> <p><i>Kūrybiškumo</i> – kelia probleminius klausimus, formuluoja su jais susietus tyrimo tikslus; kritiškai vertina gautus rezultatus atsižvelgdamas į realų kontekstą.</p> <p><i>Komunikavimo</i> – tinkamai taiko gamtamokslines sąvokas, simbolius, formules, matavimo vienetus.</p>
Trukmė	1 pamoka
Veiklos tipas	Tyrimas
Priemonės	Priemonių rinkinys šviesos bangų savybėms tirti
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	<p>Kartais apie Saulę, Mėnulį, net apie gatvės žibintus matomi spalvoti žiedai. Tai difrakcijos pasireiškimas šviesai sklindant pro rūką, plonus debesis arba ledo kristaliukų sluoksnį.</p> <p>Šviesai sklindant pro kristalą, taisyklingai išsidėsčiusios dalelės sudaro natūralią difrakcinę gardelę. Iš taip gaunamų difrakcinių vaizdų nustatoma kristalinės gardelės</p>

	struktūra, atstumai tarp jos mazgų. Difrakcine gardele galima nustatyti ir šviesos bangos ilgį.
Eiga	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ekrane gaunamas baltos šviesos difrakcinis vaizdas. 2. Išmatuojamas atstumas nuo gardelės iki ekrano. 3. Išmatuojamas atstumas tarp centrinio ir pirmojo maksimumo. 4. Apskaičiuojamas šviesos bangos ilgis. 5. Bandymas pakartojamas matuojant atstumą nuo centrinio iki antrojo/trečiojo maksimumo. 6. Apskaičiuojamas šviesos bangos ilgis. 7. Palyginamos apskaičiuotos bangų ilgių vertės. 8. Įvertinamas ir analizuojamas matavimų tikslumas. 9. Bandymas pakartojamas keičiant atstumą nuo gardelės iki ekrano. 10. Apskaičiuojama bangos ilgio vidutinė vertė. 11. Palyginami gauti rezultatai su žinyne pateikta tos spalvos šviesos bangos ilgio verte. 12. Suformuluojamos išvados.
Refleksija	<p>Kas yra difrakcija? Kokiomis sąlygomis vyksta difrakcija? Užrašykite difrakcinės gardelės formulę ir įvardinkite fizikinius dydžius bei matavimo vienetus. Nubrėžkite spindulių eigą per difrakcinę gardelę. Pateikite difrakcijos gamtoje pavyzdžių. Kokį vaizdą matysime ekrane, jei gardelę apšviesime monochromatine šviesa? Kaip pasikeis difrakcinis vaizdas, jei vieną gardelę pakeisime kita, kurios periodas mažesnis?</p>
Veiklos plėtotė	Darbą galima atlikti su keliomis skirtingomis difrakcinėmis gardelėmis ir palyginti gautus rezultatus.
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Galima užduotis skirti skirtingoms grupėms - kiekviena grupė nustato kitos spalvos bangos ilgį. Atliekant bandymus galima naudoti skirtingų spalvų filtrus.

VEIKLOS TEMA: Bangos-dalelės dualumas.

Veiklos tikslas	Įsitikinti bangos-dalelės dualumu.
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	bangas, fotonas / kvantas, fotono energija, interferencija, difrakcija
Gamtamoksliniai pasiekimai	Nurodo kada pasireiškia dalelių, o kada bangų savybės, nurodo dalelės-šviesos dualumo pasireiškimo pavyzdžių. Fotono energiją sieja ją su elektromagnetinės spinduliuotės dažniu. Paaiškina M. Planko, A. Einšteino, L. de Broilio ir kt. indėlį į šviesos dualumo teorijos sukūrimą, nurodo iššūkius, su kuriais susiduria naujos teorijos.
Kompetencijos	<p><i>Pažinimo</i> – taiko turimas žinias ir gebėjimus, įsivertina patirtį ir pažangą; kelia tolesnius mokymosi tikslus.</p> <p><i>Kūrybiškumo</i> – kelia probleminius klausimus, formuluoja su jais susietus tyrimo tikslus; kritiškai vertina gautus rezultatus atsižvelgdamas į realų kontekstą.</p> <p><i>Komunikavimo</i> – tinkamai taiko gamtamokslines sąvokas, simbolius, matavimo vienetus.</p> <p><i>Skaitmeninė</i> – tikslingai naudoja skaitmenines technologijas.</p>
Trukmė	1 pamoka
Veiklos tipas	tyrimas, stebėjimas, literatūros analizė, diskusija

Priemonės	Kompiuteriai, internetas, interaktyvi simuliacija eksperimentui (simuliacija), papildoma medžiaga.
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	Regimoji elektromagnetinė spinduliuotė vadinama šviesa. Elektromagnetinė banga tai kintantys elektriniai ir magnetiniai laukai sklindantys erdvėje. Iš kur atsiranda elektromagnetinė banga? Elektromagnetinė spinduliuotė kartais elgiasi kaip banga, o kartais – kaip dalelė. Dalelės taip pat gali turėti bangos savybių. Taigi ar elektromagnetinė spinduliuotė yra banga ar dalelė, o dalelė gal yra banga? Kaip kito šviesos samprata bėgant šimtmečiams?
Eiga	Atliekamas tiriamasis darbas, išsiaiškinami šviesos bangos ir dalelės pasireiškimai. Analizuojant informacijos šaltinius aiškinamasi kaip kito šviesos teoriją ir kokią įtaką mokslininkų darbai turėjo teorijoms. Veiklų pabaigoje aptariamas dualumas ir jo įrodymai, aptiriamos asmenybės ir jų darbų įtaka mokslinėms teorijoms (https://www.britannica.com/science/wave-particle-duality).
Refleksija	Kartais naujos teorijos buvo lengvai priimamos, o kartais jos atmetamos. Pateikite teoriją, kurios vėliau buvo pakeistos naujomis pavyzdžių. Kodėl mokslininkai daugiau nei 200 metų diskutavo apie elektromagnetinės spinduliuotės prigimtį? Kas yra fotonas? Kurie eksperimentai įrodė Einšteino bangų-dalelių teoriją?
Veiklos plėtotė	Šviesos dalelės tyrimas nagrinėjant atomų skleidžiamus spektrus. Galima aptarti vaizdo įrašė IB Physi/cs: Matter Waves pateiktą informaciją ir išsiaiškinti kokiomis sąlygomis galima stebėti atvaizduotus reiškinius. Kalbant apie fotono energiją pravartu aptarti ir juodojo kūno spinduliavimą (Blackbody Spectrum (colorado.edu))
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Galima mokiniams pateikti internetinių šaltinių nuorodų apie šviesos teorijos istorinę kaitą arba paprašyti šios informacijos surasti prieš pamoką ir parengti trumpą apžvalgą. Papildomos informacijos apie dualumą galima rasti: https://www.cantorsparadise.com/wave-particle-duality-d7b7243dd3e3 , https://courses.lumenlearning.com/boundless-physics/chapter/history-and-quantum-mechanical-quantities/ , https://www.sciencefocus.com/science/how-can-an-electron-be-both-a-particle-and-a-wave/ , How to demonstrate electron diffraction in the classroom.

VEIKLOS TEMA: Kaip nustatoma žvaigždžių cheminė sudėtis.

Veiklos tikslas	Analizuojant pateiktą spektrą nustatyti dujų sudėtį
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	spektras, emisija, sugertis/absorbicija, cheminis elementas
Gamtamoksliniai pasiekimai	Pagal dujų spektrą nustato jų cheminę sudėtį. Paaiškina cheminių elementų emisijos ir absorbcijos spektrų susidarymą. Nurodo spektroskopijos pritaikymo galimybes praktikoje.
Kompetencijos	<i>Pažinimo</i> – taiko turimas žinias ir gebėjimus žvaigždžių cheminei sudėčiai nustatyti, tinkamai pasirenka strategijas, prognozuoja ir kritiškai vertina tyrimo rezultatus; įsivertina patirtį ir pažangą; kelia tolesnius mokymosi tikslus. <i>SESG</i> – bendradarbiauja, dalijasi informacija, padeda kitiems; reflektuoja asmeninę pažangą; įvardija savo stiprybes ir tobulintinas sritis. <i>Kūrybiškumo</i> – kritiškai vertinti tyrinėjimo metu gautą informaciją. <i>Komunikavimo</i> – tinkamai taiko gamtamokslines sąvokas, simbolius, matavimo vienetus. <i>Skaitmeninė</i> – tikslingai naudoja šiuolaikines technologijas.
Trukmė	1 pamoka
Veiklos tipas	tyrimas, stebėjimas, literatūros analizė, diskusija

Priemonės	Įvairių dujų mėginiai, spektrometras, įvairių cheminių elementų spektrų kortelės , refleksijai skirtos užduotys.
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	 <p>Kiekvienos medžiagos mažiausias struktūrinis elementas yra atomas. Pagal Boro teoriją, atomai gali spinduliuoti ir sugerti tik tam tikro dažnio fotonus. Kaip žinant kiekvieno atomo skleidžiamą/sugeriamą spektrą galima išsiaiškinti medžiagos sudedamąsias dalis?</p>
Eiga	Mokiniai stebi įvairių dujų spektrus, jų skleidžiamos šviesos atspalvius ir remiantis pateiktomis spektrų kortelėmis nustato cheminius elementus. Veiklų pabaigoje aptariami stebėti spektrai ir identifikuoti cheminiai elementai, aptariamos stebimų medžiagų spektrų skirtumų priežastys.
Refleksija	<p>Kuo skiriasi kiekvieno cheminio elemento emisijos (spinduliavimo) arba absorbcijos (sugerties) spektrai?</p> <p>Kaip galima išsiaiškinti koks cheminis elementas yra medžiagoje?</p> <p>Kas parodo, kad medžiaga sudaryta iš daugiau nei vieno cheminio elemento?</p> <p>Kaip galima nustatyti žvaigždžių, ūkų sudėtį?</p>
Veiklos plėtotė	APC centruose atlikti realių žvaigždžių spektrinę analizę, nustatyti žvaigždžių sudėtį ir įvertinti jų amžių.
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Rekomenduojama mokiniams prieš pamoką susipažinti su emisijos ir absorbcijos spektrų susidarymu, jų registravimo ir stebėjimo priemonėmis. Būtina pateikti įvairių cheminių elementų spektrus.

3. Skaitmeninės mokymo priemonės, skirtos BP įgyvendinti

Šiame skyrelyje pateikiamos trumpos anotacijos ir nuorodos į skaitmenines mokymo priemones, skirtas BP įgyvendinti. Jeigu priemonė yra anglų ar kita kalba, jos pavadinimas pateikiamas originalo kalba.

Skaitmeninės mokymosi priemonės yra multimodalios (informacija pateikiama įvairiomis verbalinėmis ir vizualinėmis formomis) ir adaptyvios (mokymosi turinys automatiškai pritaikomas prie besimokančiojo mokymosi galimybių ir pasiekimų).

Su mokiniais svarbu aptarti saugumo internete aktualius klausimus, pateikti naudingų nuorodų apie draugišką internetą mokiniams ir jų tėvams:

<https://mokytojtvtv.emokykla.lt/search?q=draugi%C5%A1kas+internetas>

<https://www.draugiskasinternetas.lt/>

Lentelėje pateikiamas bendras III ir IV gimnazijos klasėms tinkamų priemonių sąrašas. Kitos priemonės pateikiamos atskirai III ir IV gimnazijos klasėms.

Pastaba: visos nuorodos žiūrėtos 2024-08-20

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija	Nuoroda
1.	Skaitmeninių mokymo priemonių sąrašai	Rekomenduojamų skaitmeninių mokymosi priemonių, tinkančių ir nuotoliniam mokymui organizuoti sąrašas.	https://www.emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones

		Skaitmeninės mokymo priemonės suskirstytos pagal dalykus.	
2.	Rašto darbai	Prano Juozo Žilinsko parengta mokomoji knyga apie tai, ką būtina žinoti rengiant tikslųjų mokslų rašto darbą, laboratorinį darbą, braižant diagramas, grafikus ir schemas, patarimai ir taisyklės rengiant ataskaitas kompiuteriu.	https://www.ff.vu.lt/external/ff/files/Rasto_darbai_ka_butina_zinoti_2015.pdf
3.	NIST	Aprašyta visa tarptautinė matavimo vienetų sistema, yra skaičiuotuvai, leidžiantys pereiti nuo nesisteminių matavimo vienetų prie sisteminių.	https://physics.nist.gov/cuu/Units/units.html
4.	Khan academy	Visas fizikos kursas: vaizdo pamokos, pamokų aprašai, uždavinių sprendimo pavyzdžiai.	https://www.khanacademy.org/science/physics
5.	Phet simulation	Nemokoma virtuali laboratorija	https://phet.colorado.edu/
6.	The Physics Aviary	Fizikinių reiškinių demonstracijų, eksperimentų ir žaidimų aplinka	https://www.thephysicsaviary.com
7.	GeoGebra	Tinka vizualizacijai pamokų metu, yra ir pateiktų vizualizacijų	GeoGebra - the world's favorite, free math tools used by over 100 million students and teachers
8.	Britannica	Vaizdo įrašai ir tekstinė informacija	https://www.britannica.com/browse/Physics
9.	CK12	Vaizdo įrašai, tekstinė informacija ir simuliacijos	Free Online Textbooks, Flashcards, Adaptive Practice, Real World Examples, Simulations (ck12.org)

III gimnazijos klasė

Pastabos:

- visos nuorodos žiūrėtos 2024-08-20
- www.vascak.cz geriau veikia su Microsoft Edge ir Waverfox naršyklėmis

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija	Nuoroda
1.	Vector addition	Veiksmai su vektoriais.	https://phet.colorado.edu/sims/html/vector-addition/latest/vector-addition_en.html
2.	Motion	Galima keisti pagreitį. Brėžia kelio, greičio ir pagreičio grafikus.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_pohyb&l=en
3.	Frame of reference	Judėjimo reliatyvumas. Kaip keičiasi judėjimo trajektorija, pakeitus atskaitos tašką.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_kolo&l=en
4.	Projectile motion	Kampu į horizonto mesto kūno judėjimas. Galima keisti pradinį greitį, kampą, pasirinkti įvairių masių kūnus,	https://phet.colorado.edu/sims/html/projectile-motion/latest/projectile-motion_en.html

		įjungti oro pasipriešinimą, matuoti atstumą.	
5.	Projectile motion	Kampu į horizonto mesto kūno judėjimas. Galima keisti spyruoklės suspaudimą, kampą,	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=gp_vrh_sikmy&l=en
6.	Newton's 1st Law	Kūnų judėjimas autobuse, kai jis startuoja ir yra stabdomas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_newton1&l=en
7.	Newton's 3rd Law	Du sukabinti dinamometrai traukiami į priešingas puses.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_newton3&l=en
8.	Gravity force lab	Visuotinės traukos dėsnis. Galima keisti kūnų mases ir atstumą tarp jų, stebėti kaip keičiasi jėga.	https://phet.colorado.edu/sims/html/gravity-force-lab/latest/gravity-force-lab_en.html
9.	Newton's law of universal gravitation	Astronautas tarp Žemės ir Mėnulio, jo padėtį galima keisti, stebint kaip keičiasi, jėga, kuria jį veikia Mėnulis, Žemė ir abiejų jėgų atstojamoji.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=gp_newton_zakon&l=en
10.	Masses and springs	Dvi spyruoklės, galima keisti spyruoklių tamprumo koeficientą, planetą, kurioje atliekamas tyrimas, pakabinto kūno masę, matuoti spyruoklės pailgėjimą, laiką.	https://phet.colorado.edu/sims/html/masses-and-springs/latest/masses-and-springs_en.html
11.	Hooke's Law	Huko dėsnis. Galima keisti spyruoklės tamprumo koeficientą, veikiančią jėgą, matuoti spyruoklės pailgėjimą. Tyrimą galima atlikti su dviem lygiagrečiai sujungtomis spyruoklėmis. Galima stebėti potencinės energijos kitimą.	https://phet.colorado.edu/sims/html/hookes-law/latest/hookes-law_en.html
12.	Friction	Slydimo trintis.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/friction
13.	Collision lab	Impulso tvermės dėsnis. Galima keisti kūnų mases, atlikti tyrimą su tampriu/netampriu smūgiu, su vienu ar daugiau rutulių, kai rutuliai sąveikauja vienoje tiesėje arba kampe.	https://phet.colorado.edu/sims/html/collision-lab/latest/collision-lab_en.html
14.	Inelastic Collision	Dviejų kūnų sąveika, kai smūgis netamprus.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_nepruzna&l=en
15.	Elastic Collision	Dviejų kūnų sąveika, kai smūgis tamprus.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mech_pruzna&l=en
16.	Energy skate park	Galima stebėti kaip keičiasi kinetinė, potencinė energija, kūno greitis ir koordinatė, jam judant įvairios, pasirenkamos formos paviršiumi.	https://phet.colorado.edu/sims/html/energy-skate-park/latest/energy-skate-park_en.html

		Galima keisti kūno masę, trintį, gravitaciją.	
17.	Gas properties	Dujų dėsniai. Galima keisti temperatūrą, slėgį, tūrį, dujų kiekį. Stebėti dalelių susidūrimų skaičių ir greitį, kinetinę energiją. Galima tirti difuziją, keičiant dalelių skaičių, jų masę, sindulį, pradinę temperatūrą.	https://phet.colorado.edu/sims/html/gas-properties/latest/gas-properties_en.html
18.	Isochoric process	Izochorinis procesas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_izochoricky_dej&l=en
19.	Isobaric process	Izobarinis procesas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_izobaricky_dej&l=en
20.	Isothermal process	Izoterminis procesas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_izotermicky_dej&l=en
21.	Internal energy	Kristalinio kūno vidinės energijos kitimas šildant ir spaudžiant.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_vnitri_energie&l=en
22.	States of Matter	Agregatinių būsenų kitimas. Kritinis taškas.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/states-of-matter
23.	Adding heat to water	Ledas šyla, ledas tirpsta, šyla vanduo ir verda, brėžiamas T(t) grafikas.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/heating_addHeat.html
24.	Carnot cycle	Karno ciklas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_carnot&l=en
25.	Refrigerator	Vaizdžiai aiškinamas šaldytuvo (šilumos siurblio) veikimo principas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=mf_lednicka&l=en
26.	Balloons and Static Electricity	Kūnų įelektrinimas, įelektrintų kūnų sąveika.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/balloons-and-static-electricity
27.	Charges and Fields	Teigiamą ir neigiamą krūvį turinčius kūnus galima išdėstyti 2D erdvėje, stebėti elektrinio lauko linijas, matuoti potencialą, atstumą, elektrinio lauko stiprį.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/charges-and-fields
28.	Coulomb's Law	Kulono dėsnis. Galima keisti kūnų krūvį ir atstumą tarp jų.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/coulombs-law
29.	Coulomb's Law with Two Charged Objects	Kulono dėsnis. Galima keisti kūnų krūvį ir atstumą tarp jų.	https://ophysics.com/em1.html
30.	Electric Field	Elektrinio lauko linijos, kai laukas kuriamas vieno arba kelių krūvininkų, elektrinių laukų superpozicijos principas.	http://seilias.gr/go-lab/html5/electricFieldVoltage.plain.html

31.	Electric Field & Potential	Du arba keturi įelektrinti kūnai, galima stebėti elektrinio lauko linijas, matuoti potencialą, elektrinio lauko stiprį.	https://ophysics.com/em4.html
32.	Equipotentials & Electric Field of Two Charges	Du kūnai, kurių krūvį ir koordinatės galima keisti, stebėti elektrinio lauko linijas bei ekvipotencialinius paviršius, matuoti potencialą, elektrinio lauko stiprį.	https://ophysics.com/em9.html
33.	Capacitor Lab: Basics	Kintamos talpos kondensatorius. Galima keisti plokštelių plotą ir atstumą tarp jų.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/capacitor-lab-basics
34.	Capacitor Lab	Kintamos talpos kondensatorius. Galima keisti plokštelių plotą, atstumą tarp jų ir tarp plokštelių įdėti pasirinktą dielektriką.	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/capacitor-lab/latest/capacitor-lab.html?simulation=capacitor-lab
35.	Direction Of Electric Current	Elektronų judėjimas ir elektros srovės kryptis.	http://seilias.gr/go-lab/html5/directionOfElectricCurrent.plain.html
36.	Ohm's Law	Omo dėsnis.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/ohms-law
37.	Resistance in a Wire	Laidininko varža. Galima keisti laidininko skerspjūvio plotą, ilgį ir medžiagą iš kurios jis padarytas.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/resistance-in-a-wire
38.	Electrical Circuit Lab	Konstruktorius elektrinių grandinių konstravimui.	https://go-lab.gw.utwente.nl/production/electricalCircuitLab/build/circuitLab.html?preview
39.	Power boxes for a combination circuit	Mišrusis jungimas.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/circuit_power_boxes_combination.html
40.	Investigating Ohm's law	Omo dėsnis.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/ohm_IVgraph.html
41.	Battery-resistor circuit	Ilustruoja kas yra elektros srovė, kodėl ir kada kaista laidininkas, kaip elektronus veikia įtampa.	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/battery-resistor-circuit/latest/battery-resistor-circuit.html
42.	Circuit construction	Konstruktorius elektrinių grandinių konstravimui.	https://phet.colorado.edu/sims/html/circuit-construction-kit-dc/latest/circuit-construction-kit-dc_en.html
43.	Circuit Construction Kit: DC - Virtual Lab	Konstruktorius elektrinių grandinių konstravimui.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/circuit-construction-kit-dc-virtual-lab
44.	Charged Particle in a Magnetic Field 3D	Įelektrintos dalelės judėjimas 3D magnetiniame lauke.	https://ophysics.com/em8.html
45.	Charge in a Magnetic Field	Teigiama, neigiama ir neturinti krūvio dalelė magnetiniame lauke.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/charge_in_field.html

46.	Charge in a Magnetic Field	Teigiamos dalelės įlekia į magnetinį lauką statmenai, išilgai ir kampu magnetinio lauko linijomis, pavaizduotos trajektorijos, reikia nustatyti magnetinio lauko kryptį.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/threeD_magnetism.html
47.	DC Motor	Elektrinio variklio modelis. Galima keisti magnetinio lauko stiprį, apvijų skaičių ir maitinimo šaltinio įtampą.	https://ophysics.com/em10.html
48.	DC Motor	Elektrinio variklio modelis.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/DC_motor.html
49.	Faraday's Law	Į rites kišamas/ištraukiamas magnetas.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/faradays-law
50.	Electromagnetic Induction	Į ritę kišamas/ištraukiamas magnetas.	https://ophysics.com/em11.html
51.	Electromagnetic Oscillating Circuit	Virpesių kontūras.	https://www.walter-fendt.de/html5/phen/oscillatingcircuit_en.htm
52.	Sankey diagramos	Įrankis Sankey diagramų braižymui.	https://sankeymatic.com/build/

IV gimnazijos klasė

Pastabos:

- visos nuorodos žiūrėtos 2024-08-20
- www.vascak.cz geriau veikia su Microsoft Edge ir Waverfox naršyklėmis

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija	Nuoroda
1.	Pendulum Lab	Prie siūlo pririštas kūnas. Galima keisti siūlo ilgį, kūno masę, oro pasipriešinimą ir pasirinkti planetą. Matuoti laiką, stebėti kaip keičiasi kinetinė ir potencinė energijos, greičio ir pagreičio vektorius.	https://phet.colorado.edu/sims/html/pendulum-lab/latest/pendulum-lab_en.html
2.	Masses and springs basics	Prie spyruoklės pritvirtintas kūnas. Galima keisti spyruoklės tamprumą, kūno masę. Matuoti laiką, spyruoklės ilgį, pasirinkti planetą, stebėti kaip keičiasi greičio ir pagreičio vektorius.	https://phet.colorado.edu/sims/html/masses-and-springs-basics/latest/masses-and-springs-basics_en.html
3.	Virpesių kontūras	Galima keisti kondensatoriaus talpą, ritės induktyvumą, aktyviają varžą. Stebėti kaip keičiasi periodas, įtampa, srovės stipris, elektrinio ir magnetinio lauko energijos, grafikus $u(t)$ ir $i(t)$.	www.vascak.cz/data/android/physicsatchool/template.php?s=elemg&l=en
4.	Waves Intro	Galima stebėti mechanine bangas vandenyje ir ore (garso) bei elektromagnetines (regimoji šviesa) bangas. Keisti amplitudę ir dažnį. Matuoti atstumą, laiką, grafiškai stebėti, kaip keičiasi slėgis, elektrinio	https://phet.colorado.edu/sims/html/waves-intro/latest/waves-intro_en.html

		lauko stipris ir vandens lygis dviejuose pasirinktuose taškuose.	
5.	A longitudinal wave	Galima keisti dažnį ir amplitudę.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/longitudinalwave.html
6.	Longitudinal Waves	Galima keisti amplitudę, bangos sklaidimo greitį, dažnį, sklaidimo kryptį. Matuoti laiką ir bangos ilgį.	https://seilias.gr/go-lab/html5/longitudinalWaves.plain.html
7.	A Longitudinal Waves	Galima keisti dažnį ir bangos sklaidimo greitį.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/longitudinal_wave.html
8.	Elektromagnetinė banga	Galima keisti dažnį, stebėti elektrinio ir magnetinio laukų kitimą.	http://seilias.gr/go-lab/html5/emWave.plain.html
9.	Creating a standing wave	Galima keisti greitį, dažnį, bangos sklaidimo kryptį. Matuoti laiką, amplitudę, bangos ilgį.	https://seilias.gr/go-lab/html5/standingWaves2Waves.plain.html
10.	Įgaubtas veidrodis	Atvaizdų susidarymas įgaubtame veidrodyje. Galima keisti veidrodžio kreivumo spindulį, atstumą nuo veidrodžio iki daikto ir daikto dydį.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_dute&l=en
11.	Bending light	<p>1. Šviesos atspindys ir lūžimas dviejų terpių riboje. Galima keisti terpių lūžio rodiklį, matuoti kampą ir kiek procentų šviesos atsispindėjo ir kiek pateko į kitą terpę.</p> <p>2. šviesos spindulio eiga per įvairių formų skaidrius kūnus, kurių lūžio rodiklį galima keisti. Galima keisti ir aplinkos lūžio rodiklį, šviesos bangos ilgį. Matuoti kampus.</p> <p>3. Šviesos atspindys ir lūžimas dviejų terpių riboje. Galima keisti terpių lūžio rodiklį, šviesos bangos ilgį, matuoti kampą, šviesos greitį, laiką, kurį užtrunka spindulys nukeliaudamas tarp dviejų pasirinktų taškų ir kiek procentų šviesos atsispindėjo ir kiek pateko į kitą terpę.</p>	https://phet.colorado.edu/sims/html/bending-light/latest/bending-light_en.html
12.	Šviesos lūžimas	Galima keisti dviejų terpių lūžio rodiklius, stebėti šviesos atspindį, lūžimą, visiškąjį vidaus atspindį, matuoti kampus.	https://www.seilias.gr/go-lab/html5/reflectionRefraction.plain.html
13.	Prism	Šviesos spindulio eiga per prizmę, galima keisti šviesos kritimo kampą ir vietą, matyti kritimo ir lūžio kampų dydį. Galima stebėti dispersiją.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_hranol&l=en
14.	Lenses	Atvaizdų susidarymas glaudžiamajame ir sklaidomajame lešiuose. Galima	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/Lenses.html

		keisti lęšių židini nuotolį, daikto atstumą nuo lęšio ir jo dydį.	
15.	Glaudžiamasis lęšis	Atvaizdų susidarymas glaudžiamajame lęšyje. Galima keisti lęšių židini nuotolį, daikto atstumą nuo lęšio ir jo dydį.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_spojka&l=en
16.	Sklaidomasis lęšis	Atvaizdų susidarymas sklaidomajame lęšyje. Galima keisti lęšių židini nuotolį, daikto atstumą nuo lęšio ir jo dydį.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_rozptylka&l=en
17.	Lupa	Atvaizdo susidarymas, žiūrint su lupa. Lupos didinimas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_lupa&l=en
18.	Teleskopas	Šviesos spindulių eiga telekoperfraktoriuje ir atvaizdų susidarymas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_kepler&l=en
19.	Žiūronai	Šviesos spindulių eiga žiūronuose ir atvaizdų susidarymas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_galileo&l=en
20.	Mikroskopas	Šviesos spindulių eiga mikroskope ir atvaizdų susidarymas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_mikroskop&l=en
21.	Fourier: making waves	Dviejų ir daugiau bangų sudėtis.	https://phet.colorado.edu/sims/html/fourier-making-waves/latest/fourier-making-waves_en.html
22.	Wave interference	Mechaninių (vandenyje ir garso) bei elektromagnetinių (šviesos) bangų interferencija turint du šaltinius, einant per vieną arba du plyšius.	https://phet.colorado.edu/sims/html/wave-interference/latest/wave-interference_en.html
23.	Diffraction grating	Difrakcinė gardelė, galima keisti bangos ilgį ir difrakcinės gardelės periodą.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/diffraction_grating.html
24.	Interferencija	Du plyšiai, atstumą tarp jų galima keisti.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=opt_interference&l=en
25.	Quantum wave interference	Šaltinis gali spinduliuoti fotonus, elektronus, neutronus ir helio atomus (srautu arba po vieną). Galima keisti dalelių greitį Galima įjungti du plyšius arba barjerą, kurio dydį galima keisti.	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/quantum-wave-interference/latest/quantum-wave-interference.html?simulation=quantum-wave-interference
26.	Fotoefektas	Galima keisti šviesos intensyvumą ir bangos ilgį; įtampą, medžiagą.	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/photoelectric/latest/photoelectric.html?simulation=photoelectric
27.	Model of hydrogen atom	Vandenilio atomo modeliai (bilijardo kamuoliukas, keksas su razinomis, planetinis, Boro, de Broilio,	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/hydrogen-atom/latest/hydrogen-atom.html?simulation=hydrogen-atom

		Šriodingerio) apšviečiami balta arba monochromatine šviesa (+UV)	
28.	Rutherford scattering	Rezerfordo bandymas. Galima keisti alfa dalelės energiją, protonų ir neutronų skaičių apšaudomos medžiagos atomuose.	https://phet.colorado.edu/sims/html/rutherford-scattering/latest/rutherford-scattering_en.html
29.	Lasers	Fotono sugertis ir išspinduliavimas, trijų lygmenų lazerio modelis.	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/lasers/latest/lasers.html?simulation=laser_s
30.	Isotopes and atomic mass	Atomo sandara, izotopai. Galima keisti protonų ir neutronų skaičių.	https://phet.colorado.edu/sims/html/isotopes-and-atomic-mass/latest/isotopes-and-atomic-mass_en.html
31.	Atomic interactions	Sąveika tarp dviejų atomų.	https://phet.colorado.edu/sims/html/atomic-interactions/latest/atomic-interactions_en.html
32.	Alpha decay	Alfa skilimas.	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/nuclear-physics/latest/nuclear-physics.html?simulation=alpha-decay
33.	Beta decay	Beta skilimas.	https://phet.colorado.edu/sims/cheerpj/nuclear-physics/latest/nuclear-physics.html?simulation=beta-decay
34.	Radioactive Dating Game	Pusėjimo trukmė, radioaktyvios anglies C-14 kiekio kitimas, žuvus gyvam organizmui.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/radioactive-dating-game
35.	Laiko reliatyvumas	Laiko sulėtėjimas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=str_dilatace&l=cz
36.	Ilgio reliatyvumas	Ilgio reliatyvumas.	https://www.vascak.cz/data/android/physicsatschool/template.php?s=str_kontrafce&l=cz

4. Literatūros ir šaltinių sąrašas

Šiame skyrelyje pateikiamos trumpos anotacijos ir nuorodos į literatūros ir kitų šaltinių, reikalingų įgyvendinant bendrąsias programas, sąrašus.

Pateikti šaltiniai apima įvairiais būdais pateiktą dalykinę ir metodinę su skirtingomis dalyko temomis susijusią medžiagą. Sąrašuose pateikiami šaltiniai ne tik lietuvių, bet ir kitomis kalbomis.

Šaltiniai pateikiami atskirai III ir IV gimnazijos klasėms suskirstant pagal mokymosi turinio temas.

III gimnazijos klasė

Pastaba: visos nuorodos peržiūrėtos 2024-08-20

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija	Nuoroda
1.	Bendrojo ugdymo vadovėlių duomenų bazė	Švietimo portalo informacinės sistemos duomenų bazė, kurioje kaupiama informacija apie įvertintus vadovėlius.	https://www.emokykla.lt/bendrasis/vadoveliai/vadoveliu-duomenu-baze

30.1.1. Fizikos mokslo raida			
2.	Darnus vystymasis ir Lietuva	LR Aplinkos ministerijos svetainės puslapis, kuriame pateikti darnaus vystymosi tikslai, nuoroda į dokumentą „Keiskime mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“, pagrindiniai faktai apie darnaus vystymosi politiką, kita naudinga informacija apie DVT.	Darnus vystymasis ir Lietuva - Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija (Irv.lt)
3.	Istorinė atradimų skalė	Pavyzdinė istorinių atradimų skalė, sudarant svarbiausių mokslo įvykių seką.	https://www.berkeley.edu/about/history-discoveries
4.	Naujausi mokslo atradimai	Paskutinio dešimtmečio fizikos atradimų apžvalga.	https://www.forbes.com/sites/chadorzel/2019/11/29/decades-and-discoveries-defining-the-eras-of-physics-history/?sh=4a24dc0e4270
5.	Fizikos istorijos žaidimas	Edukaciniai žaidimai apie fizikos mokslo istoriją: pateiktos žaidimo taisyklės ir mokslininkų portretai jiems atpažinti, mokiniai kuria laiko juostas ir kuria platesnę fizikos raidos chronologinę perspektyvą.	https://www.aip.org/history-programs/physics-history/teaching-guides
6.	Visuotinė Lietuvos enciklopedija	Fizikos mokslo Lietuvoje istorija nuo 1579 metų kaip filosofijos mokslo dalis iki šiuolaikinės lazerių fizikos.	https://www.vle.lt/straipsnis/fizika-lietuvoje/
30.1.2. Pažinimo metodai ir kalba			
7.	Mokomasis straipsnis apie stebėjimo ir eksperimento skirtumus	Išsamiai aprašomi stebėjimo ir eksperimento požymiai, pateikiami pavyzdžiai, akcentuojami skirtumai.	https://towardsdatascience.com/observational-vs-experimental-study-543425a3b3c8
8.	Fizikos metodologija ir filosofija	Vadovėlis pdf formatu R.Karazija, „FIZIKOS METODOLOGIJA IR FILOSOFIJA“ apie fizikos mokslo struktūrą, raidą, metodus, organizavimo formas ir ryšius su kitais mokslais.	https://www.ff.vu.lt/external/ff/files/institutai/TFAI/darbuotojai/karazija/fizikos-metodologija.pdf
30.1.3. Matavimai ir skaičiavimai fizikoje			
9.	SI vienetai ir kitų dydžių matavimai	Vienetų ir matavimų internetinis puslapis, kuriame pateikiama informacija apie pagrindinius SI vienetus, matavimų standartus, galima pasinaudoti inžinerinės metrologijos įrankių rinkiniu.	https://www.nist.gov/pml/weights-and-measures/metric-si/si-units
10.	Veiksmai su matavimo vienetais	Vaizdo įrašas, kuriame išsamiai paaiškinama kaip atlikti veiksmus su matavimo vienetais ir išsivesti	IB Physics: Unit Conversions & Dimensional Analysis to Derive Formulas

		fizikinio dydžio apskaičiavimo formulę.	
11.	Fizikinių dydžių ir matavimo vienetų rašymo taisyklės	Mokomoji knyga pdf formatu, kurioje pateikti paaiškinimai, kaip taisyklingai aprašyti teorinius ir atliktus tiriamuosius darbus, vartoti simbolių ir matavimo vienetų.	https://www.ff.vu.lt/external/ff/files/Rasto_darbai_ka_butina_zinoti_2015.pdf
12.	Vektoriai ir skaliariai	Vaizdo įrašas apie vektorinius ir skaliarinius dydžius ir veiksmus su jais.	High School Physics: Vectors and Scalars
13.	Veiksmai su vektoriais	Interaktyvioje simuliacijoje pateikiami pavyzdžiai kaip atlikti veiksmus su vektoriais.	https://phet.colorado.edu/en/simulations/vector-addition
14.	Absoliutinė ir santykinė paklaida	Vaizdo įrašas išsamiai aiškinama kas yra absoliutinė ir santykinė paklaida, kaip jas nustatyti ir apskaičiuoti.	11.1 State uncertainties as absolute and percentage uncertainties [SL IB Chemistry]
30.2.1. Judėjimas			
15.	Kelias ir poslinkis	Vaizdo įrašas, kuriame paaiškinama kas yra kelias ir poslinkis, kaip juos apskaičiuoti.	Kelias ir poslinkis (11 klasė)
16.	Tiesiaeigis judėjimas	Vaizdo įrašas apie tiesiaeigį judėjimą, kuriame aiškinama kaip grafiškai vaizduojamas judėjimas, pateikiami uždavinių sprendimo pavyzdžiai., mokoma užrašyti judėjimo lygtis.	Fizika. Tiesiaeigis judėjimas.
17.	Kreivaeigis judėjimas	Vaizdo įrašas apie kreivaeigį judėjimą, kaip sudėtinį judėjimą susidedantį iš judėjimų apskritimu, primenama kaip apskaičiuoti pagrindinius fizikinius dydžius charakterizuojančius judėjimą apskritimu, pateikiami uždavinių sprendimo pavyzdžiai.	Fizika. Kreivaeigis judėjimas.
18.	Kampu į horizontą mesto kūno judėjimas	Vaizdo įrašas apie kampų į horizontą mesto kūno judėjimą, aptariama judėjimo trajektorija, greičio dedamosios, pakilimo aukštis, lėkio nuotolis, pateikiamas uždavinio sprendimo pavyzdys.	Fizika. Kampu į horizontą mestas kūnas.
19.	Judėjimo reliatyvumas	Vaizdo įrašas apie judėjimo reliatyvumą.	https://www.youtube.com/watch?v=qxUdHBukUd8
30.2.2. Jėgos			
20.	Gravitacija	Vaizdo įrašas apie gravitaciją, visuotinės traukos jėgos priklausomybę nuo kūnų masės.	https://www.youtube.com/watch?v=47GnGNQ_-CI

21.	Trintis	Vaizdo įrašas apie trinties jėgos pasireiškimą, jos prigimtį.	https://www.youtube.com/watch?v=8aGpEWt8Kn8
22.	Įcentrinė ir išcentrinė jėga	Vaizdo įrašas, kuriame paaiškinamas įcentrinės ir išcentrinės jėgos pasireiškimas, pateikiami pavyzdžiai.	https://www.youtube.com/watch?v=180a9B4mLts
23.	Archimedo jėga	Vaizdo įrašas apie Archimedo jėgą, jos prigimtį, kūno plūduriavimo sąlygas.	https://www.youtube.com/watch?v=1FxBUuBLji4 https://www.youtube.com/watch?v=hOasjjeUpks
24.	Normal force and contact force Forces and Newton's laws of motion Physics Khan Academy	Paskaita apie atramos reakcijos jėgą.	Normal force and contact force Forces and Newton's laws of motion Physics Khan Academy
25.	Niutono dėsniai	Vaizdo įrašai, kuriuose aiškinamas I, II ir III Niutono dėsniai.	Newton's first law of motion Forces and Newton's laws of motion Physics Khan Academy IB Physics: Newton I, The Law of Inertia Newton's second law of motion Forces and Newton's laws of motion Physics Khan Academy IB Physics: Newton II, The Law of Acceleration Newton's third law of motion Forces and Newton's laws of motion Physics Khan Academy IB Physics: Newton III Action and Reaction

30.2.3. Judesio kiekis ir impulsas

26.	Judesio kiekis ir jėgos impulsas	Vaizdo įrašas, kuriame įvedamos sąvokos judesio kiekis ir jėgos impulsas, atkreipiant dėmesį, kad anglų kalba judesio kiekis vadinamas Momentum.	Introduction to momentum Impacts and linear momentum Physics Khan Academy, IB Physics: Momentum and Impulse
27.	Jėgos priklausomybė nuo laiko	Vaizdo įrašas, kuriame išsamiai aiškinamas jėgos priklausomybės nuo laiko grafikas.	Force vs. time graphs Impacts and linear momentum Physics Khan Academy
28.	Judesio kiekio pokytis	Vaizdo įrašas apie judesio kiekio pokytį vykstant realiems susidūrimams.	Collisions: Crash Course Physics #10
29.	Semenavičius ir jo darbai	Vaizdo įrašas apie Semenavičiaus asmenybę ir pagrindinius jo darbus.	Raketų teorijos pradininkas Kazimieras Semenavičius

30.3.1. Energija, darbas, galia

30.	Kinetinė energija	Vaizdo įrašas, kuriame aiškinama, kas yra kinetinė energija, kurie kūnai jos turi ir nuo ko priklauso jos dydis.	https://www.youtube.com/watch?v=1YeBgtH589c
31.	Potencinė energija	Vaizdo įrašas, kuriame aiškinama, kas yra potencinė energija, kurie kūnai jos turi ir nuo ko priklauso jos dydis.	Potential Energy
32.	Energijos tvermės dėsnis	Vaizdo medžiaga, kurioje aiškinamas energijos tvermės dėsnis.	GCSE Physics: Conservation of Mechanical Energy
33.	Darbas, energija, galia	Vaizdo medžiaga temos apibendrinimui apie mechaninį darbą, energiją ir galią.	Work, Energy, and Power: Crash Course Physics #9
30.4.1. Ryšys tarp mikro ir makro pasaulio.			
34.	Makrosistemos	Paskaita iš ciklo „Konsultacijos abiturientams“ (lietuvių k.)	Makrosistemos. Paskaita abiturientams
30.4.2. Termodinamika			
35.	Agregatinių būsenų kitimas	Vaizdžiai aiškinamas temperatūros kitimo grafikas vykstant agregatinių būsenų kitimams.	Agregatinių būsenų kitimas.
30.5.1. Elektrostatinis laukas			
36.	Electricity and Magnetism & Fields (HL)	Paskaitų apie krūvį, Kulono dėsnį, elektrostatinį lauką, potencialą vaizdo įrašai.	https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=4943416
30.5.2. Elektros srovė metaluose			
37.	Electricity and Magnetism & Fields (HL)	Paskaitų apie varžą, Omo dėsnį ir kiti vaizdo įrašai.	https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=4943416
30.5.3. Elektros srovės šaltiniai			
38.	Elektros energijos šaltiniai	Straipsnis Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje.	elektros energijos šaltinis - Visuotinė lietuvių enciklopedija (vle.lt)
39.	Nuolatinės elektros srovės šaltiniai	Vaizdo įrašas pagal pristatymą apie nuolatinės srovės šaltinius.	(119) Nuolatinės elektros srovės šaltiniai - YouTube
30.5.4. Magnetinis laukas			
40.	Electricity and Magnetism & Fields (HL)	Paskaitų apie magnetinį lauką, jėgas veikiančias magnetiniame lauke vaizdo įrašai.	https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=4943416
41.	Magnetai. Magnetinis laukas.	Vaizdo įrašas, kuriame išsamiai aiškinama, kas yra magnetinis laukas, kaip jis vaizduojamas, kaip nustatyti magnetinio lauko linijų kryptį.	(119) Fizika. Magnetai. Magnetinis laukas. - YouTube
30.5.5. Elektromagnetinė indukcija			
42.	Magnetinis srautas, Elektromagnetinė indukcija	Vaizdo įrašas apie magnetinį srautą ir elektromagnetinę indukciją.	https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=6761154

43.	Saviindukcija	Vaizdo įrašas apie saviindukcijos reiškinį.	What are inductors? (self-inductance) Electromagnetic induction Khan Academy
30.5.6. Energijos šaltiniai			
46.	Pirminiai ir antriniai energijos šaltiniai	Lietuvos energetikos įstatymas, kuriame tiksliai apibrėžiami pirminiai ir antriniai energijos šaltiniai.	https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?
47.	Alternatyvieji energijos šaltiniai	Vaizdo įrašai apie iškastinio kuro, branduolinės, termobranduolinės, vėjo, hidro- ir hidroakumuliacinės, geoterminės, saulės elementų elektrines, aptariamas skirtumas tarp saulės elementų ir saulės modulių, analizuojami pagrindiniai įvairių energijos šaltinių saugumo, ekonomiškumo ir ekologiškumo aspektai, lyginami elektrinių naudingumo koeficientai, galia.	IB Physics: The Basics of Power Plants, How do they work?https://youtu.be/dh4tS5my6O8 https://www.youtube.com/watch?v=0t9IsiEMres&list=PLPxs331rqafXwl_e6p_2jQjhzedHrVJE5v&index=2

IV gimnazijos klasė

Pastaba: visos nuorodos peržiūrėtos 2024-08-20

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija	Nuoroda
1.	Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių duomenų bazė	Švietimo portalo informacinės sistemos duomenų bazė, kurioje kaupiama informacija apie įvertintus vadovėlius.	https://www.emokykla.lt/bendrasis/vadoveliai/vadoveliu-duomenu-baze
31.1.1. Svyravimai.			
2.	The Pendulum & SHM #7	Vaizdo įrašas, kuriame paaiškinama matematinės svyruoklės svyravimas, aptariamos jėgos verčiančios kūnus svyruoti.	The Pendulum & SHM #7
3.	IB Physics: Oscillations & SHM	Vaizdo įrašas, kuriame aptariami mechaninius svyravimus apibūdinantys dydžiai, paaiškinamas spyruoklinės svyruoklės svyravimas.	https://www.youtube.com/watch?v=lxOO19VSH1g
4.	Creating Circular Motion from Sine and Cosine Curves	Vaizdo įrašas, kuriame palyginama apskritimu judančio kūno ir svyruojančio kūno koordinatės kitimas, paaiškinamas svyravimo grafikas.	Creating Circular Motion from Sine and Cosine Curves
5.	SHM as projection of Circular Motion and Phase of SHM - Physics for IIT JEE Main & Advanced	Vaizdo įrašas, kuriame palyginama apskritimu judančio kūno ir svyruojančio kūno koordinatės kitimas, judėjimo lygtys.	https://www.youtube.com/watch?v=d0p7vDIggjU

6.	Pendulums In Phase	Vaizdo įrašas, kuriame apibrėžiama svyravimų fazė.	Pendulums In Phase
7.	Svyravimų grafikai	Brėžiniai vaizduojantys koordinatės ir svyravimų greičio grafikus.	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/Pendulum_phase_portrait_illustration.svg
8.	Forced Oscillation Resonance	Eksperimento iliustruojančio rezonansą vaizdo įrašas.	Forced Oscillation Resonance
9.	Bartons Pendulum	Vaizdo įrašas kaip pasigaminti Bartono svyruoklės modelį.	https://www.youtube.com/watch?v=hmyvIC3g198
31.1.2. Kintamoji elektros srovė ir jos perdavimas			
10.	Transformatorius	Mokslinis filmukas apie realų transformatorių, nagrinėjama transformatoriaus sandara ir jo veikimo principas, apibrėžiamas transformacijos koeficientas.	https://concordian-thailand.libguides.com/c.php?g=688995&p=6761154
31.1.3. Bangos			
11.	Bangą apibūdinantys dydžiai.	Interaktyvi demonstracija, kurioje galima keisti bangų kryptį, amplitudę, dažnį ir greitį.	https://seilias.gr/go-lab/html5/longitudinalWaves.plain.html
12.	Longitudinal Wave	Interaktyvi bangos demonstracija, kurioje galima keisti bangos dažnį ir greitį ir pasirinkti stebėti bangą apibūdinančių dydžių kitimo grafikus.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/longitudinal_wave.html
13.	IB Physics: Wave Characteristics	Vaizdo įrašas apie dydžius, kurie apibūdina bangas.	https://www.youtube.com/watch?v=OO_XvyB-fac
31.1.4. Bangų savybės			
14.	Difrakcija	Difrakcijos su skirtingo pločio plyšiais animacijos.	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Wave-diffraction-2.gif , https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Wavelength%3Ds litwidthblue3D.gif
15.	Bangos lūžis	Bangos lūžimo animuotas vaizdavimas.	http://www.acs.psu.edu/drussell/Demos/refract/snell-anim.gif
16.	IB Physics: Snell's Law of Refraction	Vaizdo įrašas, kuriame paaiškinamas bangos lūžis.	IB Physics: Snell's Law of Refraction
17.	Bangų sudėtis	Animacija, kurioje vaizduojama bangų sudėtis.	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Huygens_Fresnel_Principle.gif
18.	Bangos greičio ir ilgio pokytis pereinant į kitą aplinką	Animacija, kurioje iliustruojamas bangos greičio ir ilgio pokytis pereinant į kitą aplinką.	https://ibphysicsnotes.files.wordpress.com/2016/01/changingmedia-new.gif?w=300&h=225
19.	IB Physics: Reflection and Transmission / Refraction of Waves	Vaizdo įrašas apie bangų atspindį ir lūžį.	https://www.youtube.com/watch?v=O5eGiW_WmdM

20.	IB Physics: Superposition and Interference of Waves	Vaizdo įrašas, kuriame paaiškinama bangų sudėtis ir interferencija.	IB Physics: Superposition and Interference of Waves
21.	Two Polarisers	Vaizdo įrašai apie eksperimentus su dviem ir trimis poliaroidais.	Two Polarisers -- xmdemo 052 Three Polarizers -- xmdemo 053.
22.	Effect of polarized Lens on Water	Vaizdo įrašas apie eksperimentą su poliarizuotais akinų stiklais.	effect of polarized lens on water.
31.2.1. Geometrinė optika.			
23.	Šviesos-sklidimas-atspindys-lūžis	Vaizdo įrašas – mokinės atlikto darbo pristatymas, kuriame paaiškinami atspindys, lūžis ir visiškasis atspindys.	10-Šviesos-sklidimas-atspindys-ir-lūžis-Video
24.	Atspindys ir lūžis	Keičiant lazerio padėtį, spindulio kritimo kampą ir terpių lūžio rodiklius galima demonstruoti ir tyrinėti atspindį, lūžį, visiškąjį atspindį.	https://www.seilias.gr/go-lab/html5/reflectionRefraction.plain.html
25.	Reflection vs Refraction	Vaizdo įrašas, kuriame aiškinamas atspindys, lūžis, visiškas atspindys, dispersija.	Reflection vs Refraction
31.2.2. Banginiai šviesos reiškiniai.			
26.	Šviesos bangos	Vaizdo įrašas, kuriame supažindinama su įvairiomis elektromagnetinėmis bangomis, jų savybėmis.	Light waves, visible and invisible - Lucianne Walkowicz
27.	Bangos dažnis, ilgis ir greitis	Aiškinami fizikiniai dydžiai, apibūdinantys šviesos bangas ir su tuo susiję bangų savybės.	Frequency, Wavelength, and the Speed of Light
28.	Heigenso ir Frenelio principai	Išsamus reiškinių paaiškinimas.	2. Huygens Fresnel theory of diffraction Fresnel Diffraction of light (2020)
29.	Šviesos difrakcija	Rodoma ir aiškinama demonstracija.	Demonstrating diffraction using laser light – for teachers
30.	Šviesos difrakcija	Archyvinis mokomasis filmas, kuriame aiškinama šviesos difrakcija.	Archyvinis mokomasis filmas: difrakcija
31.	Difrakcija	Vaizdo įrašas, kuriame aiškinama bangų difrakcija.	Wave Diffraction
32.	Difrakcinė gardelė	Vaizdo įrašas, kuriame aiškinama difrakcija, difrakcinė gardelė, pateikiami uždavinių sprendimo pavyzdžiai.	Difrakcinė gardelė
33.	Difrakcinė gardelė	Difrakcinės gardelės animuota demonstracija.	http://physics.bu.edu/~duffy/HTML5/diffraction_grating.html
34.	Interference Demo: Double Slit	Tai yra interferencijos panaudojant du plyšius demonstravimas su	Interference Demo: Double Slit

		paaškinimais. Šią demonstraciją Jutos valstijos universitete sukūrė profesorius Boydas F. Edwardsas, jam padėjo Jamesas Coburnas (demonstracijų specialistas) ir kiti.	
35.	Šviesos interferencija	Vaizdo įrašas, kuriame pateikiami sąvokų apibrėžimai, aiškinimas, uždavinių sprendimo pavyzdžiai.	Interferencija
36.	Interferencija ir difrakcija	Vaizdo įrašas, kuriame aiškinama interferencija ir difrakcija.	Interference and Diffraction
37.	Diffraction interference patterns with phasor diagrams	Reiškinių animacija su paaškinimais.	Diffraction interference patterns with phasor diagrams
38.	Physics Made Easy- Light waves Coherent-1	Aiškinamos koherentinės bangos.	Physics Made Easy- Light waves Coherent-1
39.	Fizika prie kavos: Doplerio efektas	Doplerio efekto aiškinimas su pavyzdžiais.	Fizika prie kavos: Doplerio efektas
40.	Kas yra Doplerio efektas?	Vaizdo įrašas apie Doplerio efektą.	What is the Doppler Effect?
41.	Doppler Effect Animated Examples	Įgarsinta Doplerio efekto animacija.	Doppler Effect Animated Examples
31.3.1. Kvantinė optika			
42.	Šviesos dualumas	Vaizdo įrašas apie tai, kaip keitėsi šviesos suvokimas nuo Niutono iki T.Jungo ir A.Einšteino.	šviesos suvokimo istorija, https://youtu.be/fAVPRDnzSpE ir Wave-Particle Duality - Part 2)
43.	Wave-Particle Duality - Part 2	Vaizdo įrašas apie šviesos dualumą.	https://youtu.be/fAVPRDnzSpE ir Wave-Particle Duality - Part 2)
44.	Photoelectric Effect and Photoelectric Cell	Animuotas vaizdo įrašas apie išorinį ir vidinį fotoefektą.	Photoelectric Effect and Photoelectric Cell.
45.	Šviesos slėgis	Vaizdo įrašai apie šviesos sukiamą slėgį.	DEMO: Radiation Pressure - YouTube Radiometer Demonstration [Physics : Energy] - YouTube
31.3.2. Atomo sandara			
46.	Evolution of Atomic Model 400 BC - 2020 History of the atom Timeline, Atomic Theories	Vaizdo įrašas apie atomo modelio istoriją.	Evolution of Atomic Model 400 BC - 2020 History of the atom Timeline, Atomic Theories - YouTube
47.	Elektrono judėjimas aplink branduolį	Vaizdo įrašas, kuriame aptariamas klasikinės mechanikos ribotumas aiškinant elektrono judėjimą aplink branduolį.	How does the electron move around the atom?IB Physics - 12.1.2 - The failures of classical Physics
48.	IB Physics: The Atom	Vaizdo įrašas paaškinantis atomo struktūrą, įskaitant energijos lygius,	https://youtu.be/czgiZoH7_Ac

		atomų spektrus, branduolio atradimą per Rezerfordo aukso folijos eksperimentą ir izotopus.	
49.	Lazeris	Straipsnis apie lazerių atsiradimo istoriją.	laser - History Britannica
50.	Lazeriai Lietuvoje	Straipsnis apie lazerių atsiradimo istoriją Lietuvoje.	Lietuviškų lazerių istorija: kaip viskas prasidėjo :: Inovacijos Lietuvoje :: www.technologijos.lt
51.	Lazerių panaudojimas	Vaizdo įrašas, kuriame pasakojama apie lazerių panaudojimo galimybes.	How Lasers Work Laser Micromachining Lasers in Industry Picosecond Lasers Ultrafast Lasers

31.3.3. Atomo branduolys ir radioaktyvumas

52.	Nuclear Model	Straipsnis, kuriame palyginami klasikinis ir kvantinis branduolio modeliai.	Nuclear model physics Britannica
53.	Pusėjimo trukmė	Straipsnis, kuriame paaiškinama radioaktyvių branduolių skilimas ir pusėjimo trukmė.	half-life Definition & Facts Britannica, Radioactive Decay Rates - Chemistry LibreTexts
54.	Radioaktyvios spinduliuotės registravimas	Paskaitų cikle aptariami radioaktyvios spinduliuotės registravimo prietaisai ir metodai.	BRANDUOLINES ENERGETIKOS FIZIKINIAI PAGRINDAI (vu.lt)
55.	Radioaktyvumo pritaikymas	Vaizdo įrašė aptariamas radioaktyviosios spinduliuotės praktinis pritaikymas.	https://youtu.be/iG-G7nBYwR8
56.	IB Physics: Nuclear Binding Energy	Vaizdo įrašė aiškinama apie branduolio masės defektą ir ryšio energiją.	IB Physics: Nuclear Binding Energy
57.	Branduolių skilimas ir sintezė	Vaizdo įrašai apie branduolių skilimo reakcijas ir sintezę.	Fusion, Fission, and Energy in Nuclear Equations - IB Physics, IB Physics: Nuclear Reactions
58.	Nuclear stability and magic numbers	Vaizdo įrašė aptariama branduolio stabilumas siejant su magiškais skaičiais.	Nuclear stability and magic numbers
59.	Branduolinis reaktorius	Iliustruotas straipsnis, kuriame aiškinama, kaip veikia reaktoriai ir lyginami skirtingų tipų branduolinių reaktorių veikimo principai.	Inside a Nuclear ReactorHow does a nuclear reactor work - World Nuclear Association (world-nuclear.org)

31.3.4. Elementariosios dalelės

60.	The Story of Antimatter	Mokslinis straipsnis apie antidalelių atradimo istoriją.	The story of antimatter timeline.web.cern.ch
61.	Anihiliacija	Vaizdo įrašas apie dalelės ir antidalelės aniziliaciją, antidalelių atradimą.	Annihilation and Pair Production Discovering the positron timeline.web.cern.ch
62.	Neutrino, Discovery Of	Straipsnis apie neutrino atradimą ir tyrinėjimą.	Neutrino, Discovery of Encyclopedia.com

63.	Particle Physics Board Game	Fizikos žaidimo apie elementariąsias daleles aprašymas.	https://scoollab.web.cern.ch/particle-physics-games
64.	IB Physics: Quarks, Leptons & Antiparticles	Vaizdo įrašas apie kvarkų ir leptonų grupės daleles ir jų antidaleles, jas charakterizuojantys fizikiniai dydžiai.	IB Physics: Quarks, Leptons & Antiparticles
65.	IB Physics: Exchange Particles	Vaizdo įrašas analizuojantis bozonų savybes.	IB Physics: Exchange Particles
66.	The Higgs boson	Vaizdo įrašai apie Higgs bozono paieškas.	The Higgs boson CERN (home.cern) , The Higgs boson and Higgs field explained with Simple Analogy
67.	Do Gravitons Really Exist ? Finding the Particles of Gravity	Vaizdo įrašas apie gravitono paieškas.	Do Gravitons Really Exist ? Finding the Particles of Gravity , Searching for the unknown CERN (home.cern)
68.	Elementariųjų dalelių aptikimas	Aprašymas kaip identifikuoti elementariąją dalelę pagal jos skriejimo treką.	Bubble Chamber Pictures for the Classroom S'Cool LAB (cern.ch)
69.	Bubble Chamber	Aprašymas kaip pasigaminto Vilsono kamerą.	Renginiai, sklaida - Fizikos fakultetas (vu.lt)
31.4.1. Įvadas į reliatyvumo teoriją.			
70.	Galilei reliatyvumo principas	Straipsnis apie tai, kas yra Galilėjaus transformacijos.	Galilei reliatyvumo principas - Visuotinė lietuvių enciklopedija (vle.lt)
71.	Relative Motion and Inertia	Vaizdo įrašas, kuriame pateikiamas greičio reliatyvumo aiškinimas.	(644) Relative Motion and Inertial Reference Frames - YouTube
72.	Introduction to the Lorentz transformation Theory of relativity explained in 7 mins Gallilean and Lorentz transformation	Vaizdo įrašai, kuriame pateikiamas reliatyvumo teorijos aiškinimas.	Introduction to the Lorentz transformation Special relativity Physics Khan Academy , (644) Theory of relativity explained in 7 mins - YouTube
73.	Reliatyvumas	Straipsnis, kuriame paaiškinamos Galilėjaus ir Lorencio transformacijos.	http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/Relativ/ltrans.html#c230
77.	Special Relativity Part 4: Mass-Energy Equivalence or $E = mc^2$	Vaizdo įrašas, kuriame aiškinama apie rimties masę, jos transformaciją	(651) Special Relativity Part 4: Mass-Energy Equivalence or $E = mc^2$ - YouTube
75.	Physics master classes	Duomenys ir pavyzdžiai iš 2011 m. atlikto ATLAS eksperimento elementariųjų dalelių virsmams nagrinėti ir padaryti išvadas apie protono struktūrą ir suprasti, kaip veikia Higgs dalelės paieška.	https://atlas.physicsmasterclasses.org/en/wpath_messung.htm
76.	OSC kanalas	IB pamokų vaizdo įrašai skirtingomis temomis.	(199) OSC - YouTube

5. Užduočių ar mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai

Šiame skyrelyje pateikiami užduočių skirtingiems pasiekimų lygiams, skirtingoms kompetencijoms ugdyti, įvairių poreikių mokiniams pavyzdžiai, taip pat mokinių darbų pavyzdžiai. Užduočių pavyzdžiai suskirstyti pagal pasiekimų sritis. Dalis pateiktų užduočių pavyzdžių padeda ugdyti ir vertinti kelis skirtingų sričių pasiekimus, todėl šalia jų nurodomi keli pasiekimai ir tokie pavyzdžiai pateikiami keliuose šių metodinių rekomendacijų pasiekimų sričių skyreliuose.

Kartu su dalies šių užduočių pavyzdžiais pateikiamos ir metodinės rekomendacijos (ko konkrečiai užduotimi siekiama, ką ugdomė, ko mokomė, kaip ir kokiomis priemonėmis ugdomos kompetencijos).

Dalyje užduočių pavyzdžių pateikiami pasiekimų lygių paaiškinimai, pritaikant Bendrosiose programose pateiktus pasiekimų lygių požymius konkrečiam mokymosi turiniui ir užduočiai.

III gimnazijos klasė

Gamtos mokslų prigimties ir raidos pažinimas (A)

30.1.1. Fizikos mokslo raida.

Pasiekimų lygių požymiai:

Nurodo fizikos mokslo atradimų taikymo galimas teigiamas ir neigiamas pasekmes (A4.1).	Nurodo ir aptaria fizikos mokslo atradimų poveikį ir svarbą žmogui, bendruomenei, visuomenei (A4.2).	Nurodo ir Diskutuoja fizikos mokslo atradimų poveikio ir svarbos žmogui, bendruomenei ir visuomenei klausimais (A4.3).	Argumentuotai vertina gamtos mokslų įtaką ir svarbą žmogui, bendruomenei ir visuomenei. Nurodo naujausias tyrimų sritis (A4.4).
--	--	--	---

1. Nurodykite fizikos atradimą, kuris reikšmingai paveikė visuomenę (A4.1).
2. Nurodykite svarbą fizikos atradimą ir apibūdinkite jo poveikį visuomenei (A4.2).
3. Nurodykite svarbą fizikos atradimą ir remdamasis faktais įrodykite, kaip šis atradimas paveikė visuomenę (A4.3).
4. Argumentuodami nurodykite, kurią ir kodėl fizikos sritį reikia intensyviai plėtoti (A4.4).

Gamtamokslinis komunikavimas (B)

30.1.3. Matavimai ir skaičiavimai fizikoje.

1. Atlikite veiksmus su matavimo vienetais:

- 1.1. Išmatavus jėgą užrašytas 14,5 kN rezultatas. Parašykite rezultatą SI matavimo vienetais (B1.1).
- 1.2. Išmatavus jėgą užrašytas 14,5 GN rezultatas. Parašykite rezultatą SI matavimo vienetais (B1.2).
- 1.3. Išmatuota 14,5 GN jėga. Kuriuo atveju teisingai užrašytas rezultatas? (B1.3).

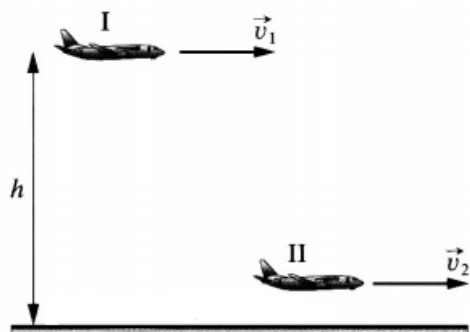
A. $14\,500\,000\,000\text{ kg}\cdot\text{m}\cdot\text{s}^{-2}$

B. $14\,500\,000\,000\text{ kg}\cdot\text{m}\cdot\text{s}^{-1}$

C. $14\,500\,000\,000\text{ kg}\cdot\text{m}/\text{s}^{-2}$

D. $14\,500\,000\,000\text{ kg}\cdot\text{m}/\text{s}^{-1}$

- 1.4. Išmatavus jėgą užrašytas 14,5 GN rezultatas. Parašykite rezultatą pagrindiniais SI matavimo vienetais. (B1.4).
2. 2 t masės lėktuvas skrenda 50 m/s greičiu. 420 m aukštyje jis pradeda leistis ir žemę pasiekia 30 m/s greičiu.

2.1. Kokios rūšies mechaninės energijos turi lėktuvas I padėtyje? Ją apskaičiuokite.

Ats.: Turi kinetinės energijos, nes juda ir potencinės energijos, nes skrenda tam tikrame aukštyje virš Žemės paviršiaus.

2.2. Apskaičiuokite lėktuvo mechaninę energiją I padėtyje.

Ats.:

$$E_I = \frac{m \cdot v_1^2}{2} + mgh.$$

2.3. Kokios rūšies mechaninės energijos turi lėktuvas pasiekęs žemę?

Ats.: Nusileidęs ant žemės lėktuvas dar juda, todėl turi kinetinės energijos.

2.4. Apskaičiuokite lėktuvo mechaninę energiją jam pasiekus žemę.

Ats.:

$$E_2 = \frac{m \cdot v_2^2}{2}.$$

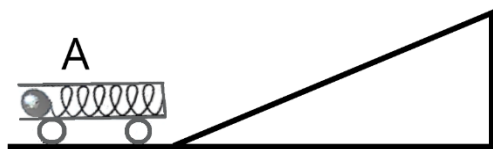
2.5. Įvardykite jėgas, kurios veikia lėktuvą II padėtyje ir pažymėkite jas brėžinyje.

Ats.: II padėtyje lėktuvą veikia sunkio, variklio traukos ir oro pasipriešinimo jėgos. Sunkio jėga pažymėta nuo lėktuvo žemyn, variklio traukos – judėjimo kryptimi, oro pasipriešinimo jėga – priešinga judėjimui kryptimi ir trumpesnė už variklio traukos jėgą. Gali būti pažymėtos vertikaliai į viršų nukreipta Archimedo jėga, kurios ilgis turi būti ženkliai trumpesnis už sunkio, ir sparno keliamoji jėga trumpesnė už sunkio jėgą.

Pasiekimų lygių požymiai:

Nurodo, kokios energijos turi lėktuvas I padėtyje ir nusileidęs ant žemės (B1.1).	Nurodo, kokios energijos turi lėktuvas I padėtyje ir nusileidęs ant žemės, užrašo formules energijai apskaičiuoti ir jas apskaičiuoja (B1.2).	Nurodo, kokios energijos turi lėktuvas I padėtyje ir nusileidęs ant žemės, užrašo formules energijai apskaičiuoti ir jas apskaičiuoja. Pažymi lėktuvą veikiančias jėgas (B1.3).	Nurodo, kokios energijos turi lėktuvas I padėtyje ir nusileidęs ant žemės, užrašo formules energijai apskaičiuoti ir jas apskaičiuoja. Pažymi lėktuvą veikiančias jėgas teisingai pasirinkdamas rodyklių ilgius (B1.4).
---	---	---	---

3. Tiriamąjį įrenginį sudaro nuožulnioji plokštuma, su horizontu sudaranti 30° kampą, be trinties galintis judėti vežimėlis, kuriame yra įtaisyta suspausta spyruoklė ir rutuliukas, stovintis padėtyje A. Bendra vežimėlio, rutuliuko ir spyruoklės masė $3m$, rutuliuko masė – m . spyruoklės standumas k , spyruoklė suspausta dydžiu x .

3.1. Kiek pakinta sistemos kinetinė energija, kai išsitiesus spyruoklei rutuliukas išstumiamas?

Ats.:

$$E_k = E_p = \frac{k \cdot x^2}{2}$$

3.2. Koks rutuliuko ir vežimėlio įgytų greičių santykis?

Ats.:

$$m \cdot v_r = (3m - m) \cdot v_v$$

$$v_r = 2 \cdot v_v$$

3.3. Kokį greitį, išstūmus rutuliuką, įgavo vežimėlis?

Ats.:

$$\frac{k \cdot x^2}{2} = \frac{2m \cdot v_v^2}{2} + \frac{m \cdot v_r^2}{2}$$

$$k \cdot x^2 = 2m \cdot v_v^2 + m \cdot v_r^2$$

$$k \cdot x^2 = 6m \cdot v_v^2$$

$$v_v = \sqrt{\frac{k \cdot x^2}{6m}}$$

3.4. Į kokį aukštį h nuožulniaja plokštuma užvažiuos vežimėlis?

Ats.:

$$E_k = E_p$$

$$2mgh = \frac{2m \cdot v_v^2}{2}$$

$$h = \frac{v_v^2}{2g} = \frac{k \cdot x^2}{12mg}$$

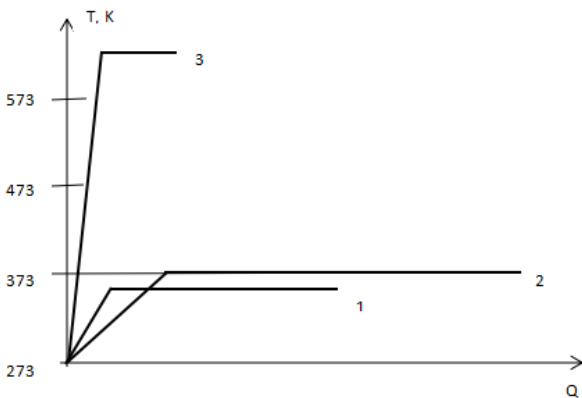
3.5. Kokį didžiausią kelią vežimėlis nuvažiuos nuožulniaja plokštuma?

Ats.:

$$s = 2 \cdot h$$

$$s = \frac{k \cdot x^2}{6mg}$$

30.4.2. Termodinamika. (B5 ir E1)

Paveiksle pavaizduota, kaip kinta trijų skirtingų skysčių temperatūra. Jie kaitinami, suteikiant per lygius laiko tarpus vienodus šilumos kiekius. Skysčių masės vienodos. Naudodamiesi informacijos šaltiniais, nustatykite, kokie tai skysčiai. Kurio skysčio savitoji šiluma yra didžiausia, kurio – mažiausia? Atsakymus argumentuokite.

Pasiekimų lygių požymiai:

Nurodo, kad skysčius atpažinti galima pagal virimo temperatūras; teisingai iš grafiko jas nuskaito; naudodamasis pateikta skysčių virimo temperatūrų lentele nustato skysčių rūšį (B5.1; E1.1).	Nurodo, kad skysčius atpažinti galima pagal virimo temperatūras; teisingai iš grafiko jas nuskaito; naudodamasis skysčių virimo temperatūrų lentele nustato skysčių rūšį (B5.2; E1.2).	Nurodo, kad skysčius atpažinti galima pagal virimo temperatūras; teisingai iš grafiko jas nuskaito; naudodamasis skysčių virimo temperatūrų lentele nustato skysčių rūšį. Nurodo, kurio skysčio savitoji šiluma yra didžiausia, kurio – mažiausia ir paaiškina, kaip nustatė (B5.3; E1.3).	Nurodo, kad skysčius atpažinti galima pagal virimo temperatūras; teisingai iš grafiko jas nuskaito; naudodamasis skysčių virimo temperatūrų lentele nustato skysčių rūšį. Nurodo, kurio skysčio savitoji šiluma yra didžiausia, kurio – mažiausia ir argumentuodamas atsakymą remiasi grafiko pasvirimo kampu (B5.4; E1.4).
---	--	--	---

Gamtamokslinis tyrinėjimas (C)**30.1.2. Pažinimo metodai ir kalba.**

1. Projekte dalyvaujantis mokinys gavo užduotį sukonstruoti automatinę elektros grandinę, pakeliančią žaliuzes, kai šviesu. (VBE 2013 I d. 13)

1.1. Kurioje eilutėje išvardyti būtini tam tikslui prietaisai? (C3.1).

- A. Fotoelementas, jungiamieji laidai, elektros šaltinis, ampermetras
- B. Termistorius, jungiamieji laidai, elektros šaltinis, elektros variklis
- C. Fotoelementas, jungiamieji laidai, elektros šaltinis, elektros variklis
- D. Fotoelementas, jungiamieji laidai, elektros šaltinis, ritė

1.2. Nurodykite, kokie prietaisai yra būtini norint sukonstruoti grandinę, nuleidžiančią žaliuzes kai lauke yra labai šilta. (C3.2).

1.3. Mokinys tomis pačiomis sąlygomis ir su tomis pačiomis priemonėmis matavo sujungta grandine tekančią elektros srovę. Dėl ko tuoj pat pakartojus bandymą srovės stiprio duomenys vienu mikroamperu skyrėsi nuo ankstesnio bandymo duomenų? (C3.3).

1.4. Kokius prietaisus reiktų jam pasirinkti norint tiksliai išmatuoti srovės stiprį ir kaip reiktų įvertinti naudojamų prietaisų tikslumą? (C1.4).

Gamtos objektų ir reiškinių pažinimas (D)**30.1.3. Matavimai ir skaičiavimai fizikoje.**

1. Kuris iš žemiau pateiktų fizikinių dydžių yra skaliarinis dydis? (D1.1).

- A Darbas
- B Greitis
- C Jėga
- D Pagreitis

2. Kamuoliukas metamas vertikaliai aukštyn. Pavaizduokite laisvojo kritimo pagreitį kamuolio judėjimo trajektorijos taške A. (D1.2).

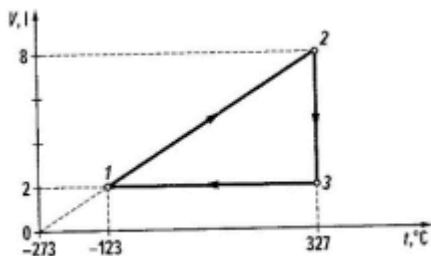

3. Kamuoliukas metamas vertikaliai aukštyn. Nurodykite fizikinį dydį, kuris nekinta kamuoliukui judant. Oro pasipriešinimo nepaisykite (D1.3).

4. Per krepšinio varžybas metama bauda. Kuris fizikinis dydis nekinta kamuoliui judant? Atsakymą argumentuokite. Oro pasipriešinimo nepaisykite (D1.4).

30.4. Šiluminiai reiškiniai

1. Paveiksle pavaizduotas dujų būsenos kitimo ciklas. Dujų masė 120 g, molinė masė 30 g/mol.

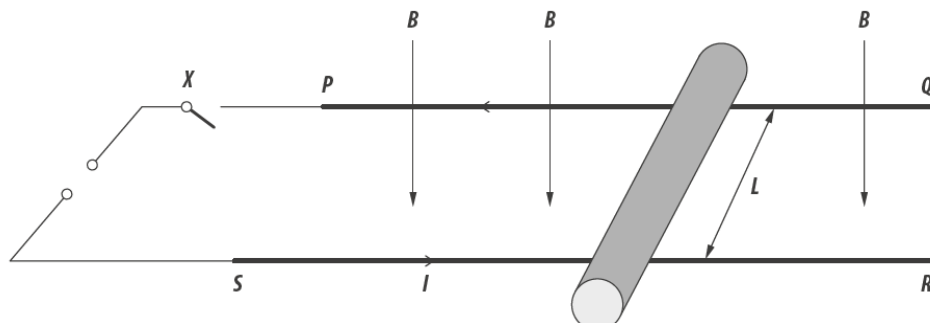
- 1.1. Įvardinkite procesus 1-2, 2-3 ir 3-1.
- 1.2. Nurodykite kiekvienos būsenos idealiųjų dujų temperatūrą SI vienetais.
- 1.3. Apskaičiuokite 1-os dujų būsenos slėgį.
- 1.4. Apskaičiuokite dujų darbą, atliktą izobarinio proceso metu.
- 1.5. Nubrėškite procesų grafikus $p(T)$ ir $V(T)$ koordinacių sistemose.
- 1.6. Apskaičiuokite ciklo naudingą darbą.
- 1.7. Apskaičiuokite ciklo naudingumo koeficientą.

Pasiekimų lygių požymiai:

Atpažįsta ir įvardija grafike pavaizduotus procesus. Įvardija ryšį tarp absoliutinės ir Celsijaus temperatūros skalių, užrašo dujų būsenos lygtį (D1.1).	Atpažįsta ir įvardija grafike pavaizduotus procesus, nurodo kiekvienos būsenos temperatūrą SI vienetais, apskaičiuoja 1-os dujų būsenos slėgį, ir darbą, atliktą izoterminio proceso metu (D1.2).	Atpažįsta ir įvardija grafike pavaizduotus procesus, nurodo kiekvienos būsenos temperatūrą SI vienetais, apskaičiuoja 1-os dujų būsenos slėgį, ir darbą, atliktą izoterminio proceso metu, nubrėžia procesų grafikus duotose koordinacių sistemose. Skaičiuodamas naudoja SI matavimo vienetus (D1.3).	Teisingai atlieka visas užduotis (D1.4).
--	---	--	--

30.5.4. Magnetinis laukas.

1. Varinis strypas padedamas ant dviejų lygiagrečių, horizontalių laidžių bėgių OP ir RS, esančių atstumu L , vienas nuo kito, kaip parodyta paveiksle. Laidūs bėgiai yra prijungti prie maitinimo šaltinio ir jungiklio. Bėgiai ir strypas yra vienalyčiame magnetiniame lauke, nukreiptame iš viršaus į apačią. Varinio strypo masė m , trintis tarp strypo ir bėgių yra nereikšminga. Jungiklis įjungiamas ir strypu teka srovė, kurios kryptis parodyta paveiksle.

- 1.1. Paveiksle rodykle parodykite strypą veikiančios jėgos kryptį. (nustato, kad Ampero jėgos kryptis į kairę).
- 1.2. Kaip vadinama ši jėga? (Atpažįsta ir įvardija Ampero jėgą)
- 1.3. Kaip nustatoma šios jėgos kryptis? (Geba pritaikyti kairės rankos taisyklę)
- 1.4. Išveskite formulę, pagal kurią būtų galima apskaičiuoti strypo judėjimo pagreitį. (Supranta, kad veikianti Ampero jėga, suteikia kūniui pagreitį ir geba užrašyti formulėmis)

$$F = BIL = ma; a = \frac{BIL}{m}$$

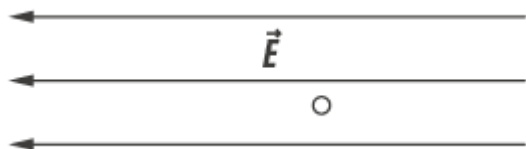
1.5. Išveskite formulę, pagal kurią būtų galima apskaičiuoti tokio įrenginio galią, jeigu strypas judėtų pastoviu greičiu v . (moka apskaičiuoti galią)

$$P = \frac{A}{t} = \frac{FL}{t} = Fv.$$

1.6. Koks būtų tolygiai judančio strypo greitis, jei šaltinio elektrovara 0,6 V, strypo ilgis 0,6 m, magnetinio lauko indukcija 0,36 T? (Susieja galios formulę su Ampero jėgos formule)

$$P = BILv = EI, v = \frac{E}{BL}.$$

1.7. Strypas prijungtas prie maitinimo šaltinio. Rodyklės vaizduoja elektrinio lauko linijas strypė, o skrituliukas – elektroną. Rodykle pavaizduokite elektroną veikiančią elektrinio lauko jėgą ir ją pažymėkite raide F ir paaiškinkite kodėl kryptis yra tokia. (pažymi rodyklę į dešinę, atpažįsta elektrinį lauką, žino, kad elektronas neigiamas, juda link pliuso, elektrinio lauko linijos nukreiptos iš pliuso į minusą)

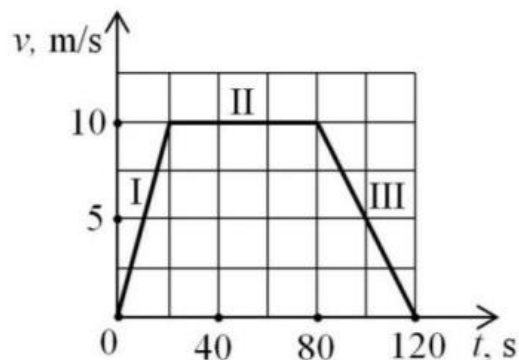
Pasiekimų lygių požymiai:

<p>Įvardija Ampero jėga. Formuluoja taisyklę Ampero jėgos kryptčiai nustatyti; nurodo kaip magnetiniame lauke juda strypas, kuriuo teka srovė; įvardija elektrono krūvio ženklą; užrašo galios apskaičiavimo formulę (D1.1).</p>	<p>Nustato Ampero jėgos kryptį pagal kairės rankos taisyklę ir nurodo, kad strypui bus suteikiamas pagreitis (užrašo II Niutono dėsnį); nurodo elektrono krūvį ir elektrinio lauko linijų kryptį pagal srovės tekėjimo kryptį. Užrašo galios formulę (D1.2).</p>	<p>Nustato Ampero jėgos kryptį pagal kairės rankos taisyklę ir nurodo, kad strypui bus suteikiamas pagreitis, apskaičiuoja pagreitį taikydamas II Niutono dėsnio ir Ampero jėgos formules; nurodo elektrono krūvį ir elektrinio lauko linijų kryptį pagal srovės tekėjimo kryptį. Išveda formulę galiai apskaičiuoti. Nustato elektroną veikiančios jėgos kryptį (D1.3).</p>	<p>Teisingai atlieka visas užduotis (D1.4).</p>
--	--	--	---

Problemų sprendimas ir refleksija (E)

30.1.3. Matavimai ir skaičiavimai fizikoje.

1. Grafike pavaizduota tyrimo metu tiesiai horizontaliu treku judančios tiriamos mašinos greičio priklausomybė nuo laiko.

1.1. Nurodykite mašinos judėjimo pastoviu greičiu laiko intervalą (E2.1).

1.2. Remiantis grafiku nustatykite mašinos greitėjimo pagreitį (E2.2).

1.3. Apskaičiuokite šios mašinos judėjimo metu įveiktą kelią (E2.3)

1.4. Šalia pavaizduokite šios mašinos judėjimo grafiką, kai ima pūsti priešpriešinis vėjas. Pagrįskite, kodėl taip nubrėžėte (E2.4).

Žmogaus ir aplinkos dermės pažinimas (F)

30.1.1. Fizikos mokslo raida.

1. Apmastykite darniojo vystymosi tikslus ir atlikite užduotis:

1.1. Septintas darnaus vystymosi tikslas yra „Prieinama ir švari energija“. Nurodykite kaip šis tikslas susijęs su aplinkosauga (F2.1).

1.2. Įvardinkite bent du darnaus vystymosi tikslus susijusius su Lietuvos gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimu (F2.2).

1.3. Paaiškinkite, kaip fizikos mokslas susietas su darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimu ir Lietuvos gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimu (F2.3).

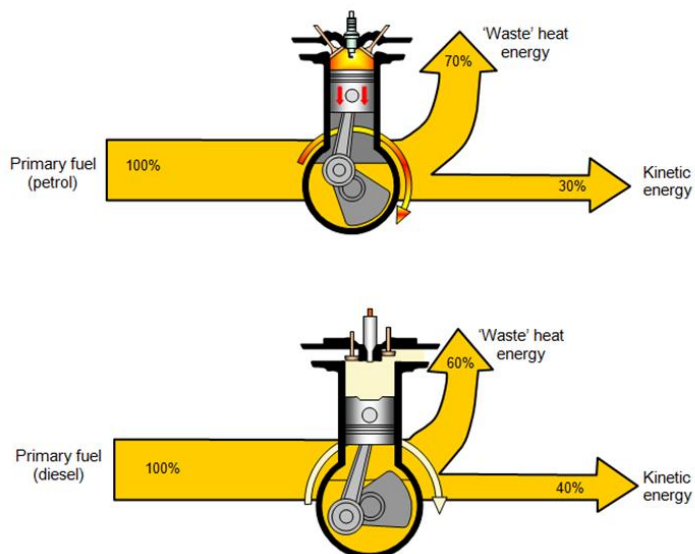
1.4. Įvardinkite fizikos mokslo sritis, kurias reikėtų vystyti siekiant greičiau įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus ir nurodykite būdus, kuriais mokslas prisideda ir ateityje prisidėtų prie šių tikslų įgyvendinimo (F2.4).

Pasiekimų lygių požymiai:

Nurodo darnaus vystymosi reikšmę aplinkosaugai (F2.1).	Įvardija darnų vystymąsi kaip visumą priemonių užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje (F2.2).	Darnųjį vystymąsi apibūdina kaip priemonių užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje visumą. Diskutuoja apie vietinės bendruomenės ir Lietuvos gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus paaiškindamas savo nuomonę (F2.3).	Darnųjį vystymąsi apibūdina kaip priemonių užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje visumą. Diskutuoja apie vietinės bendruomenės, Lietuvos ir pasaulio gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus pagrįsdamas savo nuomonę (F2.4).
--	--	--	--

30.4.2. Termodinamika.

2. Vidaus degimo variklis – šiluminis variklis, kurio darbinėje erdmėje degant degalams susidaro aukštos temperatūros ir didelio slėgio deginiai. Plėsdamiesi jie šiluminę energiją verčia veleno sukimosi arba iš tūtos ištekancio deginių srauto energija. Stūmokliniuose vidaus degimo varikliuose deginiai cilindruose plečiasi ir stumia stūmoklius, o šie per švaistiklius suka veleną. Tokiu būdu šiluminė energija virsta mechanine energija.

2.1. Kokią žalą aplinkai daro vidaus degimo varikliai?

2.2. Kaip tą žalą galima būtų sumažinti?

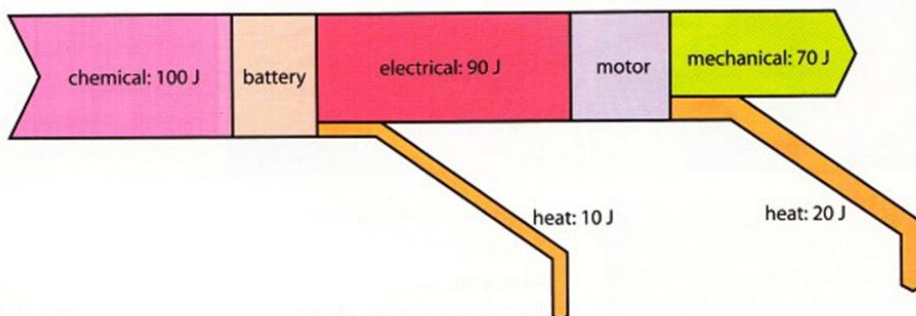
2.3. Pasinaudodami diagramomis, nurodykite koks yra benzino ir dyzelino varomų vidaus degimo variklių naudingumo koeficientai.

2.4. Kur dingsta „atliekama šiluma“ (Waste' heat energy)?

2.5. Dyzelinio variklio maksimalus naudingumo koeficientas yra 40 %. Koks gali būti realus naudingumo koeficientas automobilio, kuriame įmontuotas minėtas variklis? Savo atsakymą pagrįskite.

2.6. Vienoje antraštėje teigiama „Vokietija priėmė radikalų sprendimą: miestuose bus draudžiami visi dyzeliniai automobiliai“. Panašių straipsnių galima rasti Lietuvos, UK, Prancūzijos ir kitų valstybių žiniasklaidoje. Kaip jūs galvojate, kodėl draudžiami dyzeliniai varikliai, jei jų naudingumo koeficientas yra geresnis?

2.7. Pasinaudodami diagrama, nurodykite koks yra elektromobilio naudingumo koeficientas?

2.8. Palyginkite, kokie energijos virsmai vyksta vidaus degimo variklyje ir elektromobilyje?

2.9. Koku kuru varomą automobilį pasirinktumėte? Atsakymą argumentuokite?

Pasiekimų lygių požymiai:

<p>Nurodo, kad vidaus degimo variklyje, degant kurui, susidaro ir į aplinką išmetama labai daug anglies dioksido ir kitų aplinką teršiančių medžiagų. Pateikia bent 1 žalos gamtai mažinimo pavyzdį (F2.1).</p>	<p>Nurodo, kad vidaus degimo variklyje, degant kurui, susidaro ir į aplinką išmetama labai daug anglies dioksido ir kitų aplinką teršiančių medžiagų. Įvardina, kad kuo didesni šiluminiai nuostoliai, tuo daugiau kuro sunaudojama, tuo labiau teršiama aplinka. Pateikia bent 2 žalos gamtai mažinimo pavyzdžius (F2.2).</p>	<p>Nurodo, kad vidaus degimo variklyje, degant kurui, susidaro ir į aplinką išmetama labai daug anglies dioksido ir kitų aplinką teršiančių medžiagų. Nurodo, kad dyzelino deginiuose yra daugiau aplinkai žalingų medžiagų. Įvardina, kad kuo didesni šiluminiai nuostoliai, tuo daugiau kuro sunaudojama, tuo labiau teršiama aplinka. Pateikia ne mažiau 3-jų žalos gamtai mažinimo pavyzdžių (F2.3).</p>	<p>Nurodo, kad vidaus degimo variklyje, degant kurui, susidaro ir į aplinką išmetama labai daug anglies dioksido ir kitų aplinką teršiančių medžiagų. Nurodo, kad dyzelino deginiuose yra daugiau aplinkai žalingų medžiagų. Paaiškina, kodėl kuo didesni šiluminiai nuostoliai, tuo labiau teršiama aplinka. Įvardina elektromobilio privalumus ir trūkumus. Pateikia ne mažiau 3-jų žalos gamtai mažinimo pavyzdžių ir argumentuoja jų veiksmingumą (F2.4).</p>
---	--	--	---

IV gimnazijos klasė

Gamtos mokslų prigimties ir raidos pažinimas (A)

31.3. Atomas, branduolys ir elementariosios dalelės

1. Kuri atomo teorija buvo pirmoji: Rezerfordo branduolinis modelis, Boro orbitinis modelis, Daltono kietosios sferos modelis ar Tomsono „kekso su razinom“ modelis? (A4.1)

2. Kuris atomo modelis pakeitė Daltono atomo modelį? (A2.2)

- Boro atomo modelis
- Rezerfordo atomo modelis
- Kubinis atomo modelis
- Tomsono atomo modelis

3. Kuris mokslininkas atrado, kad elektrono energija atome gali būti tik tam tikros vertės? (A4.1)
- Boras
 - Tomsonas
 - Daltonas
 - Rezerfordas
 - Šreidengeris
4. Paaiškinkite, kokie ir kieno atlikti eksperimentai leido numatyti atomo branduolio buvimą? (A2.3).
5. Ką įrodė James Chadwick? (A2.4)
- Kad galioje elektronų debesio modelis
 - Kad galioja kvantinis atomo modelis
 - Neutrono egzistavimą
 - Protono egzistavimą
 - Elektronų egzistavimą
6. Kokios naujos galimybės atsivėrė mokslui po James Chadwick atradimo? Atsakymą argumentuokite (A1.4).

Gamtamokslinis komunikavimas (B)

31.3. Atomas, branduolys ir elementariosios dalelės

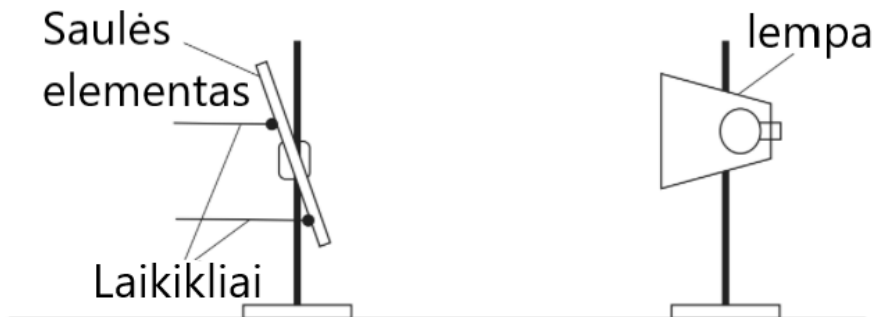
- Impulsinis lazeris išspinduliuoja 2000 šviesos impulsų per sekundę. Kiekvieno impulso energija yra $120 \mu\text{J}$. Kam lygi vidutinė lazerio spinduliuotės galia (VBE 2018 II 10)? (B1.1).
- Į metalo, kurio elektronų išlaisvinimo darbas yra $1,2 \text{ eV}$, paviršių krinta $2,5 \text{ eV}$ energijos fotonai. Kam lygus maksimalus išlaisvintų elektronų greitis? (B1.2).
- Į metalą krintančio fotono energija $1,24 \cdot 10^{-18} \text{ J}$, išlaisvinimo fotoelektrono kinetinė energija $4,80 \cdot 10^{-19} \text{ J}$. Kam lygi elektronų stabdymo įtampa? (VBE 2020 I 25) (B1.3).
- Vykstant izotopo ${}_{11}^{24}\text{Na}$ beta skilimui, kartu su beta dalele išspinduliuojami ir du gama kvantai, kurių energijos lygios $2,76 \text{ MeV}$ ir $1,38 \text{ MeV}$. Apskaičiuokite trumpesnę bangos ilgį atitinkančio kvanto impulsą. (VBE 2018 III 7.3) (B1.4).

Gamtamokslinis tyrinėjimas (C)

31.3.1. Kvantinė optika.

Užduotis skirta C2–C6 pasiekimams ugdyti ir vertinti.

Susiplanuokite tyrimą ir nustatykite kaip saulės elemente gaunama elektros energija priklauso nuo spindulių kritimo kampo, parenkite tyrimo ataskaitą. Tyrimui pateikta įranga pavaizduota paveiksle.

Tyrimo ataskaitoje turi būti:

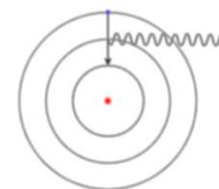
- Surašytos kitos eksperimentui atlikti reikalingos darbo priemonės.
- Suformuluoti tikslai.
- Suformuluota hipotezė.
- Nurodyti eksperimento metu nekintantys dydžiai

- Darbo eiga.
 Nubrėžta duomenų lentelė.
 Pateikiami rezultatai.
 Duomenų ir rezultatų analizė
 Numatytas ir trumpai aprašytas kitas galimas tyrimo variantas.

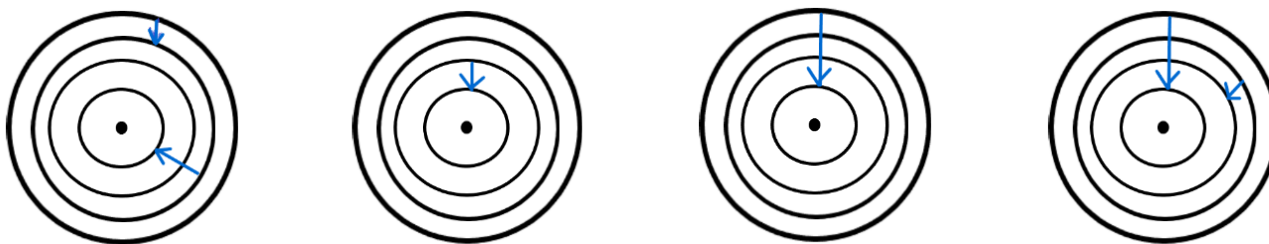
Gamtos objektų ir reiškinių pažinimas (D)

31.3. Atomas, branduolys ir elementariosios dalelės

1. Sužadintas elektronas pereina į žemesnį energijos lygmenį kaip pavaizduota iliustracijoje. Nurodykite pradinės būsenos energijos lygmens pagrindinį kvantinį skaičių ir galinio lygmens pagrindinį kvantinį skaičių (D1.1).

2. Sužadintas elektronas pereina į žemesnį energijos lygmenį kaip pavaizduota iliustracijoje. Koks spektras yra registruojamas šio proceso metu? (D1.2)
3. Sužadintas elektronas pereina į žemesnį energijos lygmenį kaip pavaizduota iliustracijoje. Nurodykite, kokia dalelė yra išspinduliuojama šio proceso metu (D1.3).
4. Sužadintas atomas vieną po kito išspinduliuoja 2 gama kvantus. Pažymėkite iliustraciją, kurioje pavaizduotas mažiausio bangos ilgio fotono spinduliavimas. Savo pasirinkimą argumentuokite (D1.4).

31.3.2. Atomas, branduolys ir elementariosios dalelės

1. Kuriuo atveju teisingai nurodyta atomo dydžio eilė? (D1.1)
- A. 1 nanometras;
 B. 1 mikrometras;
 C. 1 milimetras;
 D. 1 pikometras
2. Kuri reakcija yra pagrindinis Saulės energijos šaltinis? (VBE 2013 I 28) (D1.2)
- A ${}^2_1\text{H} + \gamma \rightarrow {}^1_1\text{H} + {}^1_0\text{n}$
 B ${}^2_1\text{H} + {}^3_1\text{H} \rightarrow {}^4_2\text{He} + {}^1_0\text{n}$
 C ${}^{235}_{92}\text{U} + {}^1_0\text{n} \rightarrow {}^{142}_{56}\text{Ba} + {}^{91}_{36}\text{Kr} + 3{}^1_0\text{n}$
 D ${}^{235}_{92}\text{U} + {}^1_0\text{n} \rightarrow {}^{142}_{56}\text{Ba} + {}^{91}_{36}\text{Kr} + 3{}^1_0\text{n}$

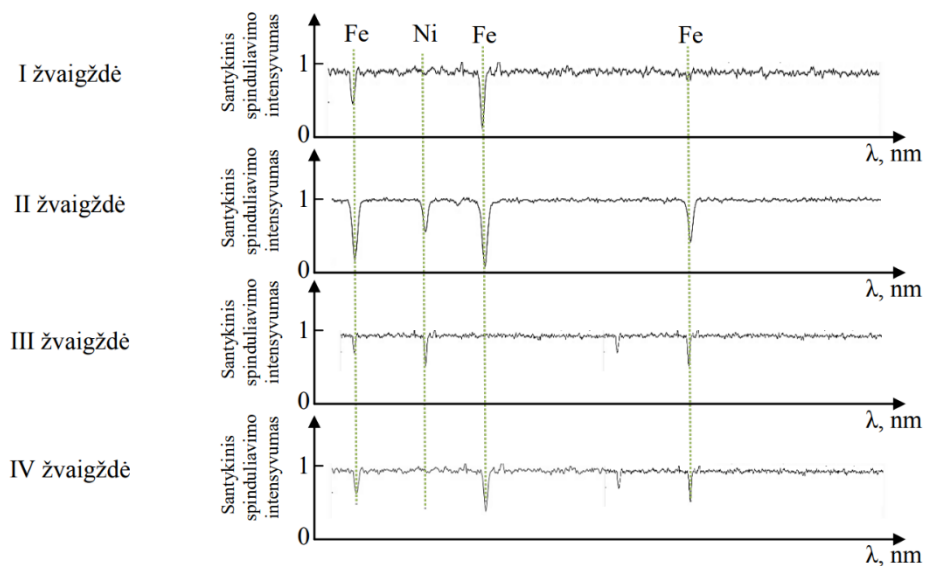
3. Lentelėje pateikti duomenys trijų atomų:

Atomas	Atominis skaičius	Atominė masė
1	12	24
2	12	25
3	12	26

Kuri dalelė atome nulemia atominės masės skirtumus? (D1.3)

4. Tiksliausias metodas nustatyti senovinio daikto amžių yra radiometrinis datavimas. Koku fizikiniu reiškiniu šis amžiaus nustatymas yra paremtas? (D1.4)

5. Paveiksluose pateikti keturių skirtingų žvaigždžių absorbcijos spektrai. Šių žvaigždžių fotosferos temperatūros vienodos. Remdamiesi pateikta informacija nustatykite, kurioje žvaigždėje yra daugiausia metalų. Savo pasirinkimą argumentuokite. (VBE 2015 I 25) (D1.4)

31.4. Reliatyvumo teorijos pagrindai

Užduotys skirtos D2 pasiekimui ugdyti ir vertinti

1. Koks laikas praeis Žemėje, jei raketoje, skriejančioje Žemės atžvilgiu greičiu $0.99c$, praeis 10 metų.
2. Kiek laiko užtruks Žemės stebėtojams ir šios raketos keleiviams kelionė iki žvaigždės ir atgal, kai atstumas iki žvaigždės Žemės atžvilgiu yra 40 šviesmečių.

Problemų sprendimas ir refleksija (E)

Užduotys skirtos E1 pasiekimui ugdyti ir vertinti

31.4. Reliatyvumo teorijos pagrindai

1. Kiek laiko praeis Žemėje, jei raketoje, skriejančioje Žemės atžvilgiu greičiu $0.99c$, praeis 10 metų?
2. Kiek laiko užtruks Žemės stebėtojams ir šios raketos keleiviams kelionė iki žvaigždės ir atgal, kai atstumas iki žvaigždės Žemės atžvilgiu yra 40 šviesmečių?

Pasiekimų lygių požymiai:

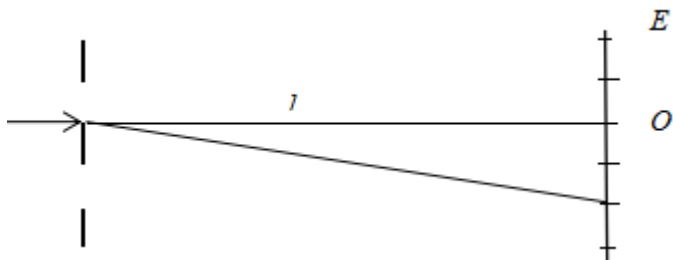
Atlikdamas užduotį taiko Lorencio transformaciją laiko Žemėje apskaičiavimui. Konsultuodamasis teisingai atsako bent vieną užduoties klausimą (E1.1).	Atlikdamas užduotį taiko Lorencio transformaciją laiko Žemėje apskaičiavimui, naudoja nesisisteminius laiko matavimo vienetus. Teisingai nustato laiko trukmę Žemėje, atstumą šviesmečiais išsireiškia km ir apskaičiuoja, kiek kelionės trukmę nustatytą Žemės stebėtojų atžvilgiu (E1.2).	Atlikdamas užduotį taiko Lorencio transformaciją. Numato, kurios atskaitos sistemos atžvilgiu, kelionės ilgis padidėja ir jį apskaičiuoja. Skaičiavimams naudoja nesisisteminius laiko ir ilgio matavimo vienetus. Teisingai atsako klausimus (E1.3).	Atlikdamas užduotį taiko Lorencio transformaciją. Numato, kurios atskaitos sistemos atžvilgiu, kelionės ilgis padidėja ir jį apskaičiuoja. Argumentuoja, kodėl skaičiavimams naudoja nesisisteminius laiko ir ilgio matavimo vienetus. Teisingai atsako klausimus. Atsakymą pakomentuoja susiejęs jį su galimomis kosminėmis kelionėmis ateityje. Aptaria, kaip skaičiavimai keistųsi, jei atskaitos sistema būtų pasirinkta raketa (E1.4).
---	---	---	---

Užduotys skirtos E2 pasiekimui ugdyti ir vertinti

31.2.2. Banginiai šviesos reiškiniai.

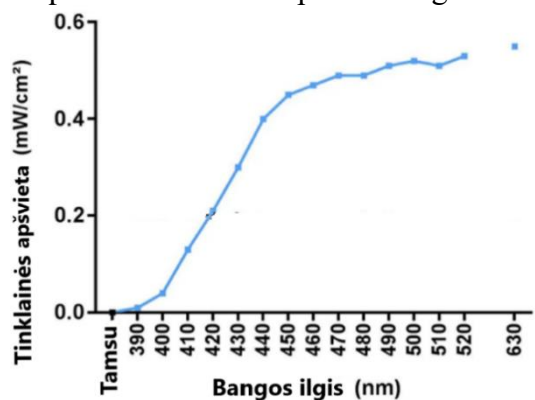
Difrakcinėje gardelėje įrėžta po 75 brūkšnelius kiekviename milimetre. Gardelę apšvietus monochromatine šviesa, kurios bangos ilgis 500 nm, atstumu l nuo gardelės esančiame ekrane E matomos šviesos juostos, išsidėsčiusios lygiais tarpais. Atstumas nuo centrinės šviesos ekrano juostos O iki antrosios juostos lygus 11,25 cm.

1. Brėžinyje pažymėkite gardelės periodą (E2.1).
2. Apskaičiuokite gardelės periodą (E2.1).
3. Ką matysime taške O , kai į difrakcinę gardelę kris balta šviesa? Paašškinkite (E2.2).
4. Apskaičiuokite atstumą l (E2.3).
5. Apskaičiuokite, koku kampu nukrypsta šviesa, kai ekrane matoma trečioji šviesi juosta (E2.4).

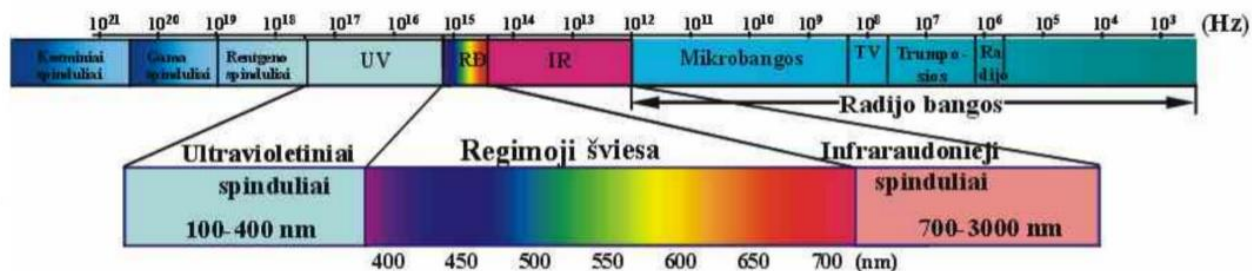

31.3.1. Kvantinė optika.

1. Žmogaus akies tinklainėje esančios šviesai jautrios ląstelės sugeria šviesos energiją ir paverčia ją nerviniais impulsais, todėl mes galime matyti. Žmogaus tinklainės paviršiaus plotas (1204 ± 184) mm². Pirmame paveiksle pavaizduota žmogaus tinklainę per vieną sekundę pasiekianti apšvieta, kuri jau gali pažeisti receptorių. Antrame – pateikta regimosios šviesos sudėtis.

1 pav. Per sekundę akies tinklainę pasiekianti apšvieta pradeda veikti neigiamai akies tinklainės receptorių branduolius.

2 pav. Elektromagnetinių bangų skalė.

1.1. Kokia spinduliuotė labiausiai kenkia žmogaus tinklainei? (E2.1).

1.2. Nurodyk, kuriuo atveju teisingai yra nurodytas ryšys tarp šviesos dalelės energijos ir bangos ilgio. (E2.2).

- $E = h\lambda/c$
- $E = \lambda/hc$
- $E = hc/\lambda$
- $E = c/h\lambda$

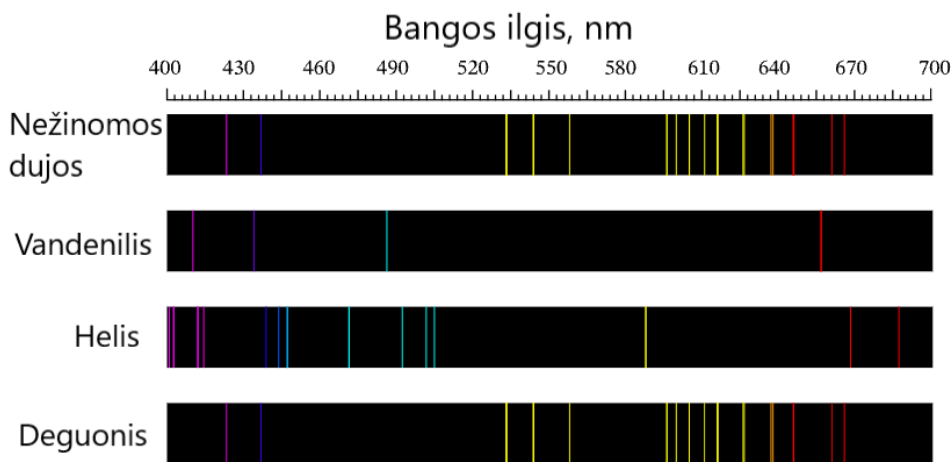
1.3. Kokią šviesos prigimtį įrodo žmogaus regėjimo pojūtis? (E2.3).

1.4. Apskaičiuokite, kiek 429 nm ilgio šviesos turi patekti į tinklainę per viena sekundę, kad būtų pažeisti receptorių branduoliai (E2.4).

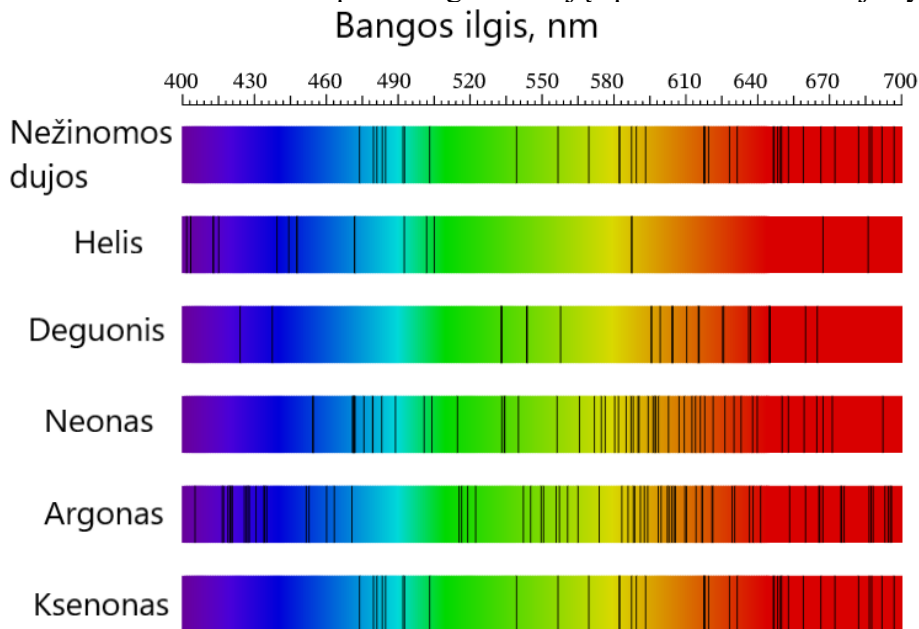
31.3.2. Atomo sandara.

1. Nurodyk atomo sandarą, įvardindamas jo pagrindines dalis ir jas sudarančias daleles (E2.1).

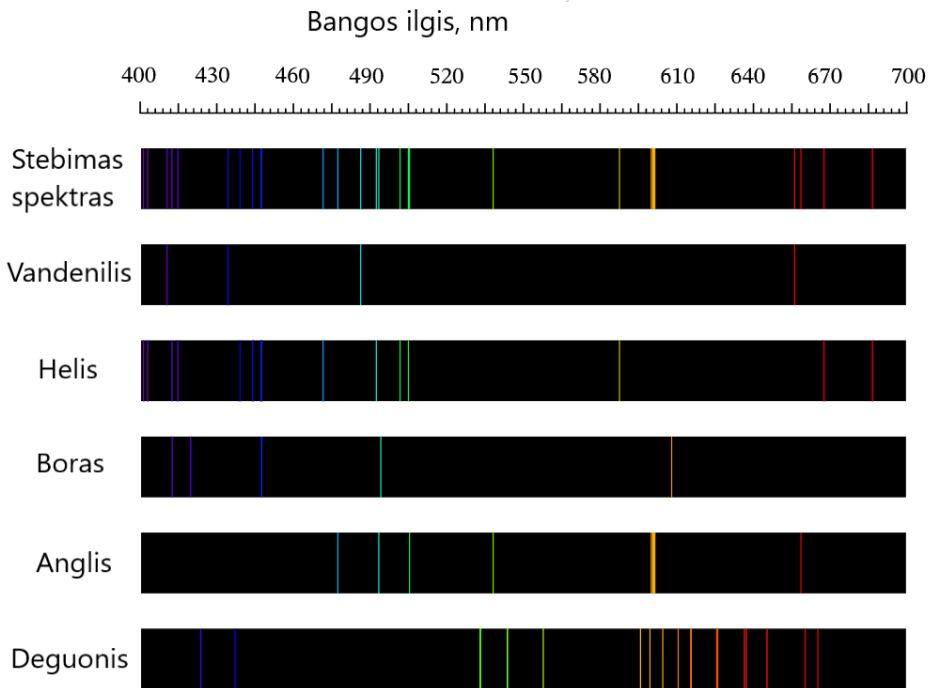
2. Mokslininkai, norėdami išsiaiškinti nežinomų dujų sudėtį, stebi šių dujų spektrą ir lygina jį su žinomų dujų spektru. Kokios dujos yra stebimos? (E2.2).

3. Norėdami išsiaiškinti kitų nežinomų dujų sudėtį, mokslininkai jas apšviečia regimąja šviesa ir stebi gautus spektrus. Kuo skiriasi šis ir prieš tai gautas dujų spektras? Kokios dujos yra stebimos? (E2.3).

4. Astronomai užfiksavo tolimos žvaigždės skleidžiamą emisijos spektrą, kuris pateiktas žemiau esančioje iliustracijoje. Nurodykite stebimos žvaigždės cheminę sudėtį (E2.4).

Žmogaus ir aplinkos dermės pažinimas (F)

31.3. Atomas, branduolys ir elementariosios dalelės

Užduotys skirtos F2 pasiekimui ugdyti ir vertinti

1. Pateikite atominės energetikos teigiamo poveikio aplinkai pavyzdį (F2.1).
2. Pateikite atominės energetikos bent vieną teigiamo ir neigiamo poveikio gamtai pavyzdį (F2.2).
3. Nurodykite branduolinės ir termobranduolinės jėginių pranašumų skirtumus (F2.3).
4. Numatykite galimus ateities energijos šaltinius, jų grėsmes ir teigiamą poveikį gamtai ir žmogui. Pasirinkimą argumentuokite (F2.4).